

Price \$3.00

Ціна 3.00 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XLIV

ЛИПЕНЬ-СЕРПЕНЬ - 1993 - JULY-AUGUST

No. 520-521

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published
every month except August by
the Nowi Dni Co. Ltd. in
Toronto, Ont., Canada

Адреса "Нових Днів":

NOWI DNI

**P.O. Box 400, Stn ~D~
TORONTO, ONT., CANADA
M6P 3J9**

Publications Mail Registration Number 1668

International Standard Serial Number

ISSN 0048-1017

Editor-in-Chief: M. Dalney

Business & Advertising manager:
A. Horhota

1 YEAR SUBSCRIPTION -

РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA: \$30.00

U.S.A.: \$30.00 US

АВСТРАЛІЯ: \$40.00 австралійських

ІНШІ КРАЇНИ

\$30.00 American or equivalent

Авіапоштою - \$70.00 (в Австралії \$85.00)

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

ALBERTA - АЛЬБЕРТА:

E. Krasnoshtan
4510 - 106 St., #208
Edmonton, Alberta T6H 4X2
Tel.: 437-7098

AUSTRALIA - АВСТРАЛІЯ:

F. Habelko
61 Lawson Ave.
Frankston 3199, VIC. Australia
Tel.: 03-783 7782

M. Waksietenko
28 Alguna Cres.
Rostevor, S.A. 5073

GR. BRITAIN - ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. Ivan Dolgopiat
6 Nemoure Rd.
London, W3 6NZ England
diasporiana.org.ua

Засновник і редактор 1950-1969 П.К. Волиняк

Видає Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний - головний редактор

Редколегія: Тоня Горохович, Василь Гришко, Мар'ян Дальний,
Олексій Коновал, Інас Омеляненко.

Адміністратор і Оголошення - Ада Горгота

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

† Мстислав, Патріарх Київський і всієї України	
-- "...БУДЬТЕ ПРАЦЬОВИТІ, ЧЕСНІ І МУЖНІ!"	1
Ірина Мироненко -- З ЦИКЛУ "ЗИМОВА ВІДПУСТКА"	2
Персі Біші Шеллі -- ОЗИМАНДІЯ	2
Віктор Бурбела -- ПОСВЯТА	3
Оксана Шморгун -- ЛІС	3
Леся Богуславець -- ВІЩИЙ СОН	7
Юрій Шерех -- СКАРБИ, ЯКИМИ ВОЛОДІЄМО (2)	9
Андрій Білинський -- РЕВОЛЮЦІЯ ЧИ РЕФОРМІЗМ	14
Дмитро Обяк -- ЯДЕРНА УКРАЇНА -- ЦЕ БЕЗГЛУЗДЯ	16
Валеріян Ревуцький -- З ДНІВ ФЕСТИВАЛЮ	
"БЕРЕЗІЛЬ -- 93"	17
Валеріян Касьянов -- ЗА СПАСИБІ НІЧОГО НЕ БУВАЄ	19
Людмила Патрикац -- І РЯСНО ЗЙДУТЬ КВІТИ	
ІЗ ЗЕРНЯТ	22
Галина Клід -- ЕДМОНТОН ЗНАЙОМИТЬСЯ З ПРАЦЯМИ	
М. БІЛАСА	24
Олег Алексійчук -- ТЕПЛІЙ ОПТИМІЗМ РІЗЬБ Г. ПЕЦУХА ...	26
Евстахія Шимчук -- ГУТНЕ СКЛО -- 92	27
Володимир Жила -- "КВІТИ ДОБРА І ЗЛА"...	29
Лідія Неченоренко -- ПІДРУЧНИК З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	
ДЛЯ ЧУЖОЗЕМЦІВ	33
Дмитро Нитченко -- ПЕРША ЗБІРКА ПОЕЗІЙ	
ГР. ВИШНЕВОГО	35
Ліна Майба -- НЕ ЖАРТОМА, А ВСЕРЙОЗ	36
Микола Чабан -- ЕКСПОНАТИ, ВІД ЯКИХ ХОЛОНЕ КРОВ ...	37
Йосип Гошуляк -- У ПЕРШУ РІЧНИЦЮ ВІДХОДУ	
д-ра М. БОРОВИКА	38
Іван Перепадченко -- ХАТХА-ЙОГА -- НАУКА	
ПРО ЗДОРОВ'Я	39
ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	40

На першій стор. обкладинки: Раїса Заклецька зі своїми "Зернятками".

● Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. ● Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції. ● Незамовлених матеріалів редакція не повертає. ● Редакція не відповідає за зміст платних оголошень і застерігає собі право виправляти мову та скорочувати надіслані матеріали.

Література, мистецтво, наука, суспільне життя

Ділимося з читачами сумною вісткою,
що в п'ятницю, 11-го червня 1993 року,
відійшов у Вічність на 96-му році свого подвижницького
життя на службі українському народові
Патріарх Київський і всієї України

СВЯТИШИЙ МСТИСЛАВ СКРИПНИК

Похоронні відправи і похоронення тіла Патріярха
відбулося в Церкві-пам'ятнику св. Андрія
у Савт Бавнд Бруку, де воно спочиватиме
до часу перевезення і перепоховання
в столиці України -- Києві.

Синові покійного Патріярха Ярославів Скрипникові,
дочкам Тамарі Яровенко і Маріямні Суховерській,
їхнім родинам та всім послідовникам і вірним
Великого Патріярха
складаємо наші глибокі співчуття
з приводу їхньої болючої втрати і втрати для нас усіх!

Хай буде вічна слава і пам'ять Патріярхові Мстиславоу
за все, що Він зробив для української нації!

Редакція і Адміністрація "Нових Днів"

"...А що ж можу я побажати Вам, Дорогі й Любі, у
моє дев'яностоп'ятиліття з нагоди Воскресіння Хри-
стового?

В першу чергу, молю Бога за всіх Вас, щоб Ви
назавжди залишилися Його вірними дітьми і ніколи не
відрікалися від Його заповітів. Щоб Ви назавжди зали-
шилися вірними синами і дочками українського народу
і не відрікалися благословенних у віках і мудрих князів
наших, гетьманів, великих митрополитів, поетів-філо-
софів, що стали мудрецами-пророками, як Григорій
Сковорода, Тарас Шевченко, Іван Франко...

Будьте ж і тілом, і духом найміцнішими з міцних.
Озброюйтесь знанням науки й техніки, знанням чужих
мов, як своєї рідної. Будьте працьовиті, чесні й мужні в
діях своїх. Не цурайтесь, батьків своїх, допомагайте їм,
і вони Вам будуть допомагати. Не забувайте, що сьогодні
кладається фундамент нової ДЕМОКРАТИЧНОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ, а це означає, що Ваші го-

лоси вирішуватимуть, хто керуватиме Вами, від Вас
залежатиме розквіт чи занепад держави. Світлість ро-
зуму свого скріплюйте молитвою до Всевишнього і з
любов'ю один до одного прямуйте в своє майбутнє
щасливі, радісні та доброзичливі. Будьте витримані і не
хапайтеся за зброю, хіба що не буде іншого виходу.
Надійтеся на Бога і на себе! Вірте своїм провідникам. Не
дозволяйте відроджуватись зраді серед Вас! Не за вроду
і красномовність обирайте своїх найвищих керівників,
а за заслуги їхні перед народом і Батьківщиною. Шукай-
те Істини у всьому і скрізь! Нехай не з горя, а радше від
радості і щастя плачуть люди, а особливо матері на
Україні!

Нехай же благословення Господнє й моє -- слуги
Божого -- буде повсякчас з Вами, з Вашими родинами,
з нашим народом і з нашою Батьківщиною!...

**† МСТИСЛАВ,
ПАТІРІАРХ КИЇВСЬКИЙ І ВСІЄЇ УКРАЇНИ**

З ЦИКЛУ "ЗИМОВА ВІДПУСТКА"

* * *

Був я білою горою,
став я битим шляхом...
Легко битися герою
з турком ачи ляхом.
Тяжко з тими, хто у хаті
в тебе з волі вищих
гріє руки волохаті,
на безгрішся свиче.
Легко прапор розгортати,
коли він державний.
Легко чалого сідлати --
білі відіржали,
бо загинули найперші
ті, хто їх виводив,
доки ти довбався у верші
задля воеводи,
переучувався мови,
пнувся у підпанки.
Що ж тризуба, як підкову,
тулиш біля ганку?
Ех, народе, ех, герою --
знов за масло в каші
хвалиш бубни за горою,
бо гори не наші.

8 листопада 1992 р.

* * *

Танець у шампанському скалки шоколаду
обіця натхненний небуденний рік,
спалахи і спади, зустрічей каскади --
вріжуться, як написи гострим по корі.

Тоне-піднімається скалка шоколадна.
То за що ж ми вхопимось, душе-враже мій?
Вже на соломинку сподіватись складно
в бурому болоті млявої зими.

Хворе міжсезоння, міждержав'я п'яне.
З ким і чим похмелиться покритка-земля?
Хіт мужів державних -- пісня "За туманом
нічого не видно..."

Козаче, гуляй!

Танець у шампанському турка-шоколаду
обіця нестримний і невірний рік --
спалахи і спади, зустрічей каскади.
Глибшає в міжбрів'ї потонулий крик.

21 січня 1993 р.

* * *

В країні, де вчать президента майстрині
виводити пальчиком кетяг калини
(на те й молодиці, на те й Петриківка),
де щітка для даху відтворює дівку
на карті Європи або СССР
(а раптом заморський диавол-мільйонер
придбає бабисько зелене чи сине,
в якого Дніпро протікає по спині,
а п'яти зіперлись якраз на Карпати).
В країні, де можна вже й не потерпати,
що завтра спитають чи друзі, чи совість,
чому ти являв обережну типовість --

будь-де -- в Петриківці або на Подолі.
Усі ярмарки затихають поволі,
всі скрипки і свищики, труби й горлянки.
І нікому вірші не те що до ранку --
бодай в телефон розпашілий читати.
І страшно, мов ніч залишилась до страти
і ти вже роздав сподівання захланні,
а вранці -- ні куля, ні навіть заслання --
свобода! Малюй, заримовуй, виліплюй.
В країні рептилій, реліктів, реліквій
дай, Боже, відчути до відчаю знов,
що не реставрують натхнення й любов.

1 грудня 1992 р.

Ірина Мироненко -- молода оригінальна поетеса, авторка збірки поезій "Жіночий танок". Народилась на Харківщині в селі Нова Водолага в родині службовців. Закінчила мовно-літературний факультет Харківського університету. Працює кореспондентом харківських газет та для радіо. Вище друкуємо її нові поезії. -- *Ред.*

ДО 200-ЛІТТЯ ПОЕТА ПЕРСІ БІШІ ШЕЛЛІ (1792-1822)

ОЗИМАНДІЯ

Я стрів мандрівця -- і слова лунали
Про давній край: "Дві кам'яні ноги
Стоять самі. Пустеля навкруги.
Лише лице, надщерблене, запале
В пісок, являє глузування суть.
Воно вістить, умів різьбар читати
І владу й глум, що в камені живуть,
Що ними серце хтось натлив, багатий.
Ще п'єдестал зберіг потугу слів:
"Я Озимандія. Я цар царів!
Поглянь на труд мій, вічність, й корися!"
Навколо пусто. Мандрівні піски
В руїни дмуть. Ні дому, ні узлісся --
Порожній простір виє крізь віки.

* * *

Твоїх боюся поцілунків,
Моїх не бійся ти.
Мій дух позбавлений ладунків,
Ти будеш легко йти.

Твого боюся я прищестя,
Мого не бійся ти.
Я буду серця благочестя
Тобі довік нести.

* * *

Звуки, щойно відлетять,
Довго в пам'яті бринять.
Пахін, як фіялка в'яне,
В почуттях пащини стане.

І троянда, що лежить
На труні, ще буде жить.
Люба! Й нам обом по сконі
Дні присняться яснотонні.

*Переклад з англійської
Яра Славутича*

Віктор БУРБЕЛА

ПОСВЯТА

*Григорієві Костюку -- одразу після
прочитання його книги "Зустрічі
і прощання" (Ч. 1, 1987).*

З оспіваного Лесею Подолля
Хлопчиною він вийшов у світі,
Не знаючи, що вготувала доля
Йому концтабір сталінський пройти.
Але, далєбі, заздрість відчуваю
До всього, що він бачив і спізнав:
Краси свого, ще первісного, краю,
Пісень, яких ще дід хіба мій знав.
Учителів, які Любоби вчили.
До Революції, якої сам учив,
Коли, ще підлітком, уже звертався сміло
До сивих і статечних слухачів.
В потоках крові міг і він загинуть,
Та Провидіння й спраглости вогонь
Із коловиру смерті і руїни
На шлях освіти винесли його.

...Стоять на ньому велети пречисті,
Що вчили його мудрості й добру, --
Зеров, Драй-Хмара, Филипович, Кримський, --
Стоять, немов здолавши смерті пруг.
Їх імена -- у строгому реєстрі
Його ясної пам'яті й чуттів.
І перед кожним тим іменням чесним
Дрібніють чорні прізвиська катів.

О, скільки ж йому звідати судилось
"Приваб" життя в радянському "раю"!
Як мужньо серце в грудях його билось
За істину пощерблену свою! --
Не кожен міг так вірити в Свободу,
Що введе народ з ярма ганьби!...
Він сам -- жива історія народу,
Легенда його мрій і боротьби!

16.IV.1993 р.

"Травнева калина" -- так назвали перший Міжнародний фестиваль народної музики, фольклору і прикладного мистецтва, що пройшов у Білгород-Дністровському на Одещині. Стародавнє багатонаціональне місто приймало учасників і гостей з ряду областей України, Білорусі, Молдови, Росії, інших країн. Чи не вперше в історії там побували канадці: візит Генерального секретаря СКВУ Василя Вериги і молодішої бізнесменки з Монреалю Галини Волянської став приємним і несподіваним сюрпризом для білгородчан. На відкритті свята серед почесних промовців виступив і В. Верига, а Г. Волянська, котра ще й співачка українських пісень, зустрілася з учасниками місцевого фольклорного ансамблю "Веселка". ■

Оксана ШМОРГУН

ЛІС

Колись ми гуляли лісом -- Ти, мала Оксанка і я.
Була осінь і листя, що падало з дерев -- таке велике
і ні на що не подібне. Я підняла один листок і спитала:
-- Звідки тут це листя? Чому воно таке?
Я уважно вислухала Твою реальну вичерпну відповідь.

Але -- я не повірила Тобі.

Лісу не було. Був степ чи поле -- рівнина, безкрая
рівнина, і пил, і курява, і якісь будівлі вдалині... Він стояв,
озираючись довкола. Автобус відїхав, табличка з написом
"село таке-то" -- його рідне село -- вказувала в якусь
невідому безвість...

Вечоріло. Він глянув під ноги -- земля була дивною,
як ніби стоптаною сотнями, тисячами ніг. Ступив кілька
кроків, озирнувся -- на землі лишався чіткий відбиток
сліду. На мить здалося, що Він не на Землі, а на Місяці --
був майже певен, що, підстрибнувши, долетить до... Він
не спробував. Дорога, табличка -- все було на місці. І він
пішов у вказаному напрямку.

Незабаром -- чи справді так швидко? Він не знав, не
дивився на годинник -- замаячили перші хати. Село
оповила тиша, навіть пси не гавкали. Було темно, лише
місяць освітлював дорогу, та ще... якесь дивне сяйво.
Власне, він не звертав уваги, дорогу додому знайшов би
й навпомацки, з заплученими очима. Ось тут. Хата як
хата. Незачинені ворота. Натиснув на клямку -- двері
відчинилися. Все, як колись -- навіть рушники і образи
на стінах. І -- запалені свічки перед образами... Свічки?
Звідки свічки? Адже ж... -- Він не додумав, де ж, звідкись
почувся шурхіт -- обернувся:

-- Хто там? -- спитав голосно, вдивляючись у пільму.

-- Я -- озвався тихо жіночий голос, де ж зовсім близько.

Спалахнуло світло -- він здригнувся від несподіванки,
і, засліплений, з хвилину мружився на світ.

Жінка була не молода -- о, цілком не молода!

Стояла в дверях і дивилася на нього.

-- Ви... Ви народилися в цьому селі? -- спитав, сам не
знаючи, чому.

-- Звичайно -- відповіла вона. -- Як і Ти.

-- То Ви... знаєте мене?

-- Звичайно.

-- Ми... росли разом? Разом ходили до школи? Чи...

-- Можна сказати і так -- перебила його вона, не
зводячи з нього очей.

-- Але... Даруйте, я не пригадую... Як Вас... Хто Ви?

Вона мовчала, все ще не зводячи з нього очей.

-- І -- вибачте, але -- що Ви робите тут?

Вона усміхнулася -- тихо, погідно:

-- Як то -- що? Живу. В своїй хаті.

Зробилося моторошно.

-- Але... Я був певний... Вибачте, помилився, я зараз
їду... Вибачте -- він хотів вийти, але Жінка не рушила
з місця.

Зупинився, вражений:

-- Ви хочете сказати, що...
 -- Ти вдома.
 -- Але ж я... -- він не докінчив, широко розплющеними очима дивився в обличчя, що наближалось до нього.
 -- Ти впізнав все -- і хату, і ворота, і двері. Не впізнав тільки рідної Матері...
 -- Мамо? -- зойкнув, як ніби щось обірвалося в душі, в пам'яті -- Ні, не може бути, хіба... Але ж мене повідомили! Нас повідомили -- (тоді ще "нас", подумав про себе).
 -- І ви пішли вночі через ліс, бо автобусів вже не було -- продовжила вона, як ніби читаючи його думки.
 -- Ми йшли через ліс, так! Я, дружина і донька. І це величезне листя!
 Скажи -- раптом обернувся він до Матері -- куди подівся ліс?
 -- Зрубали і закопали -- просто відповіла вона.
 -- Але... чому?
 Вона підвела руку до очей -- як ніби змахуючи з обличчя віки, і тільки мовила:
 -- А Бог його знає, синку.
 Вийшла.
 Чув, як у сусідній кімнаті шелестить постіль.
 За хвилину почув голос:
 -- Ходи, вже постелено.
 Коли прийшов, здалася йому напрочуд молодою.
 -- Лягаймо спати. Добраніч -- мовила лагідно.
 Погляд ковзнув з голубів над ліжком і зустрівся з її поглядом. І з тієї миті знав, що вона все знає.
 Прокинувся від щебету пташок. Світило сонце. На столі чекав сніданок.
 Швидко зібрався і вийшов на вулицю.
 Порожні будинки чомусь не дивували.
 "Все, як тоді" -- думав він, бредучи безлюдним селом.
 Все, як тоді -- тоді, коли вони вийшли з лісу і побачили село -- таке саме порожнє і непорушне, як зараз, тільки вдаліні було... те дивне саяво, так!
 Він глянув у той бік -- в бік будівель, що запримітив ще вчора. Як він не бачив їх раніше? А -- правда, ліс. Тепер, коли лісу не стало, село здавалося оазисом в пустелі. Ті будівлі...
 Додому повернувся пізно.
 Мати чекала з вечерею.
 -- Втомився? -- тільки й спитала, накриваючи на стіл.
 -- Я хотів дійти до тих будівель...
 -- І не дійшов.
 -- Я йшов, йшов, а вони ніби віддалялися. А потім...
 -- Стемніло. І Ти повернувся.
 -- Ні! Спочатку -- спочатку я бачив...
 -- Ти бачив саяво.
 -- Так.
 -- І вирішив, що ти вже близько.
 -- Якби я мав авто!...
 -- Навіщо?
 -- Мабуть, я би дійшов туди...
 -- Ну то й що, якби дійшов?
 -- Але ж ще тоді, коли -- коли це було?
 -- Я не знаю. Для мене перестало існувати поняття "коли".

Вночі йому снилися дерева і величезне, на пів неба листя, і дружина, що куталася в те листя, а потім дочка...

Зробилося так гаряче -- бо листя горіло, і він знав, що там лишилися дружина з дочкою, він біг, і розривав на клапті той жар голими руками, але не відчував болю, тільки піт, що градом котився і шелестів по розжареному листі... Прокинувся від власного крику. Надворі була ніч. За вікном стугонів дощ. Він встав і відчинив вікно -- важке, гаряче, вологе повітря наповнило кімнату, здавалося здирало шкіру, і не можливо було сховатися.

-- Це так завжди -- почув раптом голос Матері.
 -- Завжди... З того часу?
 -- Завжди -- повторила вона.
 На ранок сонце вигравало на мокрому листі.
 -- Ти вже їдеш? -- Мати стояла на порозі кімнати з мискою в руці.

-- Автобус о 10-й. Я можу спізнитися.
 Стояла і дивилася, як він збирав речі.
 Підійшов і мовчки обняв її.
 Здавалася зовсім дівчинкою.
 Пішов, не озираючись, до автобусної зупинки.

Автобус під'їхав, деренчачий і старий.
 Крім нього і водія пасажирів не було.
 Потім почали всідати люди, автобус наповнився гамором. Коли вийшов на автовокзалі в Місті, ніяк не міг уявити, що ці два дні був всього за 30 км звідси.

В установі працівниці неспривітно зиркнула через віконце:

-- Чого вам?
 -- Я хочу... Подати на розшук...
 -- Ось бланк, заповніть!
 -- Вже заповнено, прошу.
 Працівниця невдоволено потягнулась за бланком, припала сигарету, пробігла папір очима. Раптом -- з досадою кинула бланк назад:

-- Що це ви мені даєте? Розважаєтесь? Думаєте, в мене роботи нема, чи що?

-- Дозвольте, я поясню...
 -- Ми не розшукуємо мерців! Звертайтеся в морг!
 -- Але ж вислухайте мене...
 -- Ваша Мати померла Х років тому. Похована там то. Що за ідіотизм! Ви божевільний!

-- Я хотів би... Прошу...
 -- Ось тут, подивіться -- кричала працівниця до когось за віконечком -- він розшукує свою Матір! Яка померла 20 років тому. Одержали повістку з лікарні, видали тіло.

-- Не тіло, прах -- з крематорію -- змішався він похмуро.

-- Добре, прах з крематорію -- поховали... Все чинчином! А тепер він хоче її шукати -- тобто, щоб ми її шукали!

В віконце просунулася інша голова -- чоловіча.
 Він сказав:
 -- Бачите, це все справді так... Як каже ваша співробітниця... Але... справа в тім, що моя Мати... жива.

-- Ви одержали листи від неї чи якісь звістки?
 -- Ні... Я... зустрічався з нею.

-- Справді? Коли?
 -- Останньо... вчора.

-- І де?
 -- Дома. Я їздив в рідне село. На вихідні дні.

-- Але ж ви знаєте, що після вибуху...
-- Є рейсовий автобус. Вранці і ввечері. І потім -- ніхто мене не зупинив.
-- Але ж товаришу, Ви самі повинні розуміти...
-- Я розумію.
-- Ну і що?
-- Що -- що? Приїхав додому, і застав Маму дома.
-- А решта?
-- Село? Село пустує... Здається, нікого, крім неї, нема.
-- І що ж вона там робить?
-- Як що? Живе. В своїй хаті.
-- А... Ну добре. То що ж Ви хочете від нас, якщо знайшли її?
-- Бачите, я не певен...
-- Що це вона?
-- Ні, ні, це напевно, навіть більше ніж певно. Тільки не знаю... Що робити з оцим -- він передав урядовцеві повістку про смерть.
Урядовець покрутив папірець в руках:
-- Справді... -- він подумав хвилику, потім мовив -- Знаєте що. Завтра ж поїдемо, привеземо Вашу маму і залагодимо всі формальності. Поїдемо моїм автом, зустріч тут о 7-й ранку.

-- Ви щось чули про ліс? -- спитав він, коли вони підїхали до дороговказу, що, здавалося, вів у нікуди.
-- Ліс... Ліс... Який ліс? Ні, не чув.
-- Тут, на цьому місці... Був ліс.
-- Тут? Невже? Ніколи не чув. Ви думаєте?
-- Я знаю.
Вони мовчали.
Село стояло порожнє, безлюдне.
Підїхали до хати.
Він підїйшов до воріт і гукнув:
-- Мамо! Стрічайте, син приїхав ще й гостя привіз!
Ніхто не озвався.
Вони ввійшли в хату, оглянули подвір'я.
Ніде нікого.
-- Може, пішла кудись.
-- Не дуже ймовірно, -- Урядовець оглядав хату -- виглядає на те, що тут роками ніхто не жив...
-- Але ж всього кілька днів тому! Я спав в сусідній кімнаті. На свіжій постелі.
Урядовець пройшов у сусідню кімнату. Вернувся з якимись клаптями в руці:
-- Справді, постіль... Але "свіжою" її ніяк не назвеш. Зхвилину вони мовчки дивилися один одному у вічі.
-- Ну то що будемо робити? -- спитав урядовець.
-- Мабуть, я справді помилився... Вибачте за турботу... Мабуть, дійсно... Так.
-- Підвезти Вас до міста?
-- Ні, дякую. Я залишуся. Поїду вечірнім автобусом.
-- Що ж, тоді -- прощайте. І -- щиро Вам співчуваю.

Дививсь, як авто зникло в бічній вуличці.
За спиною почув кроки. Здрігнувся.
Мати йшла, витираючи піт з чола, з мотикою в руках:
-- А хто це там поїхав?

-- Ви... Ви були тут? Я ж кликав Вас! Чого Ви не озивалися?
-- Мабуть, не чула -- та сама лагідна, спокійна пошмішка, від якої чомусь мороз йде по шкірі.
-- Я хотів якось... "легалізувати" -- він силувано усміхнувся -- бо тут цей папір -- він простягнув свідоцтво -- якось воно не тее...
Вона серйозно і довго дивилася на папір.
Потім спитала:
-- Що ти з цим хочеш?
-- Цей папір дали в лікарні. Коли...
Вона перебила:
-- Я не була ні в якій лікарні!
Він стояв, як отетерілий:
-- Як то ні? Після вибуху Вас повезли в лікарню! Як і всіх! І Ви померли від опіків! Ви обгоріли! І нам видали прах! В урні!
Вона підійшла до нього впритул:
-- Після вибуху -- мовила тихо -- ліс виріс... Ще більшим, ніж був. Це величезне листя... Ти пам'ятаєш його?
-- Так... Це листя.
-- А потім... Нас усіх повели рубати ліс... І закопувати... Там... На місці... Тому там така земля... Було, хто падав -- не витримував... Я не впала... А потім... За тими, хто лишився... Приїхали... Але я не поїхала з ними... А прийшла сюди...
-- Але ж Ви самі казали, що ми бігли тоді через ліс! І після цього... Боже мій! Це листя! Будь воно прокляте це листя! -- Він закрив обличчя руками, не в силах стримати ридання.
-- Знаю -- мовила вона -- знаю -- і почала гладити його голову, а він плакав і плакав, як дитина.

-- Коли Ви востаннє бачили пана N.?
Урядовець відповів впевнено і чітко.
-- Такого-то й такого-то ми з паном N. їздили в його рідне село, провідати його матір.
-- Яка загинула 20 років тому під час цього нещасного випадку...
-- Він настоював на тому, щоб ми поїхали, буцімто вона жива...
-- Ви застали когось там?
-- Звичайно, ні. Я відразу ж вернувся до міста.
-- А пан N.?
-- Сказав, що поїде автобусом.
-- Автобусом він, звичайно, не поїхав... Що ж, поїдемо на село, подивимось.

Слідчий з лікарем оглядали тіло.
-- Одержав смертельну дозу... Як дружина і дочка. Ще тоді, коли сталася трагедія... Помалу всі вимруть... Зрештою, нам це на руку -- не буде свідків... Пришліть когось забрати тіло... Або -- знаєте що... Родичів все одно немає... Хлюпніть трохи бензину, сірник, і -- кінці в воду...

* * *

-- А-а-а! -- він ридав, задихався від ридань і від жару, який пік і проймав до кісток.

-- Заспокойся, синку, заспокойся, усе мине, усе...
 Раптом -- почув шум від'їжджаючого автомобіля.
 -- Хто це?
 -- Хіба я знаю? Яке це має значення?
 -- Справді, яке це має значення... Я стомився. Піду
 ляжу.

-- Ходи, синку.
 -- А завтра вранці...
 -- А завтра вранці підемо до лісу.
 -- До лісу? -- Він спантеличено дивився на неї. -- До
 якого лісу?

Вона вперше за весь час засміялася -- дзвінко, без-
 турботно:

-- Та ось же він, дивись!
 Він глянув у той бік, куди вказувала Мати.
 І не повірив своїм очам.
 Ліс стояв, могутній і непорушний, як колись, і мавив
 затінком і прохолодою...
 -- Ходімо зараз! -- Він дивився, як заворожений, і не
 міг відвести очей.

-- Ні, завтра.

Завтра.

Нікуди він не дінеться.

Адже ж -- ми маємо безмежну кількість часу!...

27.04.1991 р.

Так хочеться солодкої брехні
 Так хочеться на все закрити очі
 Так хочеться сказати світу "ні"
 і затулить усі вуста пророчі

Так хочеться довіру зберегти
 Так хочеться не втратити надію
 Так хочеться за обрій перейти
 Так хочеться повірити у мрію

Байдужі, сповнені гіркої правди дні
 і безнадійні, темні, тихі ночі,
 коли --Так хочеться солодкої брехні!
 Яка ніяк забути не хоче...

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ

WEST ARKA

BOOK & GIFT STORE

ОЛЬГА І АНДРІЙ ЧОРНІЙ

і син АНДРІЙ -- власники

- Книжки, журнали, газети, пластинки, машинки до писання.
- Різьба, бандури, вишивки, полотна і нитки до вишивання.
- Обруси і полотна з українськими vzорами в гуртовій і роздрібній продажі.
- Біжутерія, кераміка і кришталі.
- Висилки пачок до всіх країн.

"ВЕСТ АРКА"

2282 Bloor St. W., Toronto, Ontario M6S 1N9

Tel. (416) 762-8751

відчиняйте

КОНТО СОВИ

Кредитова Спілка "СОЮЗ" радо пропонує Вам відчинити нове конто для дітей -- Конто Сиви "Сімон". Це конто дасть можливість Вашим дітям навчитися ігровим шляхом управління грошми. Конто Сиви призначене для дітей до 12 років і надає їм такі спеціальні зручності та послуги:

- * ощадну книжку сиви Сімон
- * членську картку Конта Сиви
- * величину уділів лише 10 доларів
- * щоденні проценти, виплачувані місячно
- * щомісячне заохочування, подарунки, конкурси
- * термінові вклади на суму лише 100 доларів
- * поквартальну виписку про ріст заощаджень

So-USE CREDIT UNION

2267 Bloor St. W.	Toronto	763-5575
406 Bathurst St.	Toronto	363-3994
31 Bloor St. E.	Oshawa	432-2161
26 Eglinton Ave. W.	Mississauga	568-9890

Ваша Кредитова Спілка
 має великий вибір фінансових послуг.
 Звертайтеся до нас з усіма
 Вашими фінансовими потребами.

ВІЩИЙ СОН

Сусідка моя щойно з України приїхала. Тож я зразу до неї гайнула в гості. Привіталась, спитала про свіженькі новини, а тоді вирішила пожартувати:

-- Ти, -- кажу, -- мабуть, мільонерка, п'ятий раз в Україні побувала!

-- Та ні, -- мовить вона, -- я свої "мільйони" розвозила, а ти, сидючи, вже десь не один мільйон збила.

-- Ото ж, -- підхоплюю й собі, -- розтринькуєш гроші, блукаючи по світах, вже б за них не тільки одєжини чи взувачки купила, а й на дачу б розстаралася!

Та хіба її надоумиш... Далі знову розмова наша пішла за батьківщину.

-- Як там, -- питаюся, -- в Ріднім Краю? Національна свідомість на східній Україні проросла? Бо в Галичині всі стовідсоткові патріоти, за них турбот немає.

-- Так, все це правда, як ти й кажеш, та тільки в Галичині своя біда: чужі гедзі покусали худобу. І тепер грекокатолицькі корови не хочуть з автокефальними пастися і навпаки!...

Я аж об поли вдарилась:

-- Невже, -- кажу, -- люди, не можуть їм пояснити, що вони всі наші ріднєсенькі українські корівки. Головне вибороти спільно свою державу, а тоді вибирай і пасись де хочеш і з ким хочеш... А не буде держави, нидітимуть вони у колгоспі, як досі і молочком своїм когось годуватимуть. Невже ж такої простої аритметики їм ніхто не втовкмачить?

Погомоніли отак, побідкались з нею, а тоді й питаю її:

-- І чого тебе туди, як магнітом тягне, чи не страшно тобі по тій Україні тинятися?

-- Чого їду, -- говорить, -- якщо не знаєш, то й не будеш знати, а чи страшно, то всяко буває... Вдень цікаво, з людьми спілкуватися, а вночі акули сняться. А взагалі, я такої думки, що судженого і конем не об'їдеш!

-- Ну, з цим, -- речу, підморгуючи, -- я не згоджуюсь. Я ось свого судженого увесь вік "об'їжджаю"...

Та зійшлись наші з нею балачки про долю, що кожному, мовляв, на роду написано, того не обминеш.

-- Я, -- каже вона, -- коли їду в подорож, то надіюся на свого ангела охоронителя. Тільки на того, що в небі, а не того, що по землі ходить. От, приміром, цього разу, наче й акул вже не треба боятися, то прошкую по Києві, поспішаю на побачення із знайомою. Думаю щось своє, літаю думками у небесах, зашпорталась за щось і горгохнулась на хідник. Піднімаюсь помаленьку та й кажу собі: "хто спішить, той людей смішить".

Тільки я це сказала, як раптом пролунав страшний гуркіт і купа цементових уламків впали передімною. Я трохи не зімліла. Уявляєш, п'ять чи шість великих цементових плит, якими облицьований бу-

динок, впали і розбилися на друзки. Ще секунда-дві і були б вони на моїй голові, і зосталося б від мене тільки мокре місце... Недарма кажуть: "не було щастя, так нещастя допомгло". Стою отак ні жива, ні мертва. Це, гадаю, ще гірш ніж раніш було, коли земні ангели охоронителі залякували: вибігали наперед фотографували та ходили назирці... Тоді тільки, часом, руки тряслись, а тепер вся тіпаюся. Коли чую, жива душа озивається: "Що ж це ви громадяночко біля будинків пішкуєте, хіба не знаєте, щоб по голові не бабахнуло, треба краєчком тротуара ходити?"

Дивлюсь, підходить до мене такий симпатичний чоловіча. Бачить, що мені непереливки і пропонує: -- "тут недалеко моя знайома живе, пішли до неї вона вам пособить". Оце, гадаю, щоб не вийшло, що з вогню та в полум'я, та все ж зважилась і пішла за ним.

Заходимо у квартиру. За столом жінка сидить. Глянула на мене. Встала, підійшла, руку на голову поклала і всі мої немощі, як кажуть люди, "як рукою зняло". Видно, бач, наші предки недарма такий вислів мали з давніх-давен.

Жінка з себе середнього росту і віку, вдягнена звичайно. У погляді теж нічого особливого немає, все як нормально в людей, а видно таку силу їй Бог подав.

-- Чому, -- питає мене, -- ти сумна та невесела, які вітри тебе аж сюди занесли з далекої Австралії?

Я й відкрила їй свою душу:

-- Приїжджаю сюди, бо це моя батьківщина. Її біль -- мій біль, а її радість -- це моя радість. А сумна я, бо щойно тепер збагнула усю гірку правду. Виросла я на чужині. І вчили мене по школах і розказували щороку по академіях, що вся наша біда у ВОРІЖЕНЬКАХ наших. Ласі вони на наші родючі землі та чистії і цілющі води, а тому й занапали нас. А тепер бачу, що воріженьки в кожного народу були, є і будуть, а щоб господарями бути у своїй господі, треба разом проти них стати, як кажуть: "тягти в один гуж". Спершу треба мати хату свою, а тоді сперечатись де стіл, а де стільці ставити. А в нас, на жаль, навпаки: "Не так тії воріженьки, як добрії люди". Вся біда у власних "патріотах". Кожен з них думає, що він пуп землі. Від княжих часів і до сьогодні нас одна біда гризе: все думаєм нам хтось допоможе, та кличемо їх, а вони й допомагають... собі.

Якось одному патріотові натякнула, "час, мовляв, нашій молоді всю історичну правду знати", то він аж жахнувся: "Ви, що хочете, щоб молодь наша почуття меншевартости мала?" Глянула я на нього і зрозуміла, що сам її має. А причини породжують наслідки. Маємо, може останній шанс, не повторити помилок минулого. Бо ж сила наша саме у єдності!!!

Я аж здивувалася, почувши, таку довгу сусідчину проповідь.

-- Не знаю як де, -- перечу, -- а в нас все нормально, так що й комар носа не підточе!

Глянула сусідка на мене і сумно похитала головою:

-- Чи завжди, -- каже, -- запрошуємо людей, які пропагують істину? А коли слухаємо їхні нетолерантні промови, замість плескати у долоні, чи стає в нас снаги їм відверто сказати: "Язик твій -- ворог твій. Вибачте, але ми за демократію, толерантність і єдність!"

-- Ну, добре, -- кажу, -- годі тобі політику розводити, краще докінчи історію про свій переполох, вилікувала, тебе та жіночка, чи ні?

Сусідка, раптом стрепенулась, обличчя засвітилось якимсь дивним світлом. Повагалась хвилину, а потім продовжила розповідь:

-- Попрощалась я з жіночкою і вернулась до готелю. І така мене втома змогла, що лягла відпочити. А нова моя знайома з думки не сходить. Аж бачу стоїть вона передімною, пильно дивиться в очі й повідає: "Бачу ти турбуєшся за долю України. Молися за неї! Це дуже важливо. Я скажу, яка доля чекає її у майбутньому. Не все, лише те, що дано тобі знати".

З трепетом душі, слухала я її і закінчила вона словами: -- "переказую волю Божу, лиш тобі і тим кому велено знати... Ще раз кажу: молись за Україну". Проказала і зникла. Раптом вся кімната засяяла. Глянула, із ікони, яка стояла у мене в куточку, ішло те неземне світло. І зійшов Ісус Христос з неї, став біля вікна, а голос згори пролунав: "Хай це знають всі, кому не байдужа доля рідного краю! Україна буде

визволена. Бог не покарав України Чорнобилем і не покинув її. Чорнобиль став хрестом України та принесе Україні спасіння. Як Ісус Христос, Україна прийняла свій хрест, який веде її до її воскресіння. Бог несе цей хрест з Україною і благословить Україну чудотворством і лікуванням. Український народ не згинє, українська земля не пропаде. Бог з часом очистить землю, воду і саме повітря. Бог спасе своїх дітей. І стане Україна вільна і самостійна. І все це станеться з Божим благословенням на самій дорозі до Голгофи, бо сам Ісус Христос несе наш хрест."

Сусідка закінчила свою розповідь і я не могла вийти з дива, все дивилась на неї, наче вперше бачила її.

-- Ти дивишся, як невірний Хома, -- сумно проказала вона.

-- Невже ти віриш ріжним снам? -- здивовано запитала я.

Вона посміхнулася:

-- Пам'ятай, -- мовила, -- що сказав Христос зцілюючи недужих: "Віра твоя спасла тебе!" ■

ЧИ ВИ ВІДНОВИЛИ ПЕРЕДПЛАТУ?

Finchuk's

SENDING PARCELS FOR OVER 30 YEARS

ПОСИЛКИ НА УКРАЇНУ

• ОДЯГ • ХАРЧІ • ЛІКІ • ВІТАМІНИ •

МОРЕМ 	99¢/lb.	\$2.18/kg.
ЛІТАКОМ 	\$2.27/lb.	\$5.00/kg.

БЕЗПЛАТНО ДОСТАВЛЯЄМО ДО ХАТИ НА УКРАЇНІ

Queen St. store: 364-5036
Bloor St. store: 766-6771
Hamilton store: 549-2005

2391 Bloor St. West

СКАРБИ, ЯКИМИ ВОЛОДИЄМО (2)

(Закінчення з попереднього числа)

4. Сильветки постатей

Листів Юрія Липи далеко менше -- їх п'ять, більшість 1929 р. Стосується ця більшість до заснування й програми "Танку". У коментарях Скорупська подала основне в літературній програмі цього плянованого об'єднання письменників. Це був перший бунт зсередини проти Донцова та його версії націоналізму. Він не був успішний, це була ще справа років, але історики не повинні обминати перші сигнали майбутнього кінця. Лишаючися в межах епістолярії, підкреслю, який відмінний стиль Липи проти Маланюкового. Дарма, що вони були однодумці в творенні "Танку", Липа відчув цю психологічну різницю. З властивою йому ядерністю й стриманістю він писав: "З Маланюком зустрічаюся. Він талант своєрідний, щодо самої особи, то мушу ще здивуватися. Маю враження однак що п. Петрусь Холодний має далеко більше характерности, як п. Євген" (856). Крапок над і не поставлено, але в суті речі вирок остаточний. Із стилю Маланюкових листів несамохить постає образ свого роду дорослої вередливої, зіпсованої дитини; чого про Липин стиль писання й життя не скажеш.

Зовсім інший світ листів Дмитра Донцова, а є їх тридцять три, і їх хронологічний розмах від 1927 до 1933. Загалом це типові листи редактора журналу, що замовляє або випрошує вірші для чергового числа. Ці листи були б навіть нудні для читача, якби не проникливий коментар редакторки видання, що вміє знаходити підтекст за, здавалося б, зовсім стереотипним і навіть на вигляд пустопорожнім текстом, включно зі змістовним відтворенням фактів тогочасного життя Донцова. Побічно й здебільшого коротко, часом лише натяком, згадуються полеміка Донцова з "Ділом", проблеми фінансування "Вісника", реакція на постанови комуністичних "Нових шляхів", питання цензурування журналу Донцова, справа "Танку" і "Ми" і заходів Юрія Липи взагалі, стосунки з галицькою пресою і навіть ставлення до еротики в українській літературі (Донцов -- за). Цікаві передчуття недалекої вже майбутньої війни і уява Донцова про його повернення до Києва. Трохи докладніше обговорюється скандал, викликаний Маланюковим оглядом української поезії з виключенням поетів галицьких, -- але тільки з тактичного боку. Даремно шукали б ми в листах Донцова якихось широких проблем -- літературних, філософських, світоглядних. З позаукраїнських справ заслужила на згадку тільки одна польська оперета!

Попри формальну чемність загалом вимальовується з цих листів образ людини самовпевненої, самовдоволеної, але неглибокої й неоригінальної, щоб просто не сказати -- сірої. Людини, що живе подіями дня, незмірно нижчої духово від Липи або Маланюка -- інтелектуально та й емоційно. Тільки часті французькі вислови, рідше польські і російські відволікають від

сіризни стилю. Звичайно, це могло бути й наслідком незацікавлення адресаткою -- Лівницькою-Холодною, але, щоб це твердити, треба було б мати для порівняння листи до інших адресатів.

Найрясніше листів від Олени Теліги -- 35, і вони найдовші (тоді, як листи від Донцова найкоротші, здебільшого ніби похапцем кинені на папір, бо треба, але без зацікавлення). Усі листи від Теліги походять з 1932-1933 років. Теліга, що приятелювала з Лівницькою-Холодною, нудилася в порожнечі глухого польського села (де працював її чоловік) і виливала душу в мало не щоденних сповідях-звітах про поточні події. Дні Теліжині в ті роки складалися з дрібних і рутинних занять і скромних плянів на близьке майбутнє, але вони, ці дні, мали свій ритм, відбитий у ритмі листів. Це листи прості, буденні і по-своєму людяні. На час десь півтора року ми переносимось до бідного, майже злиденного побуту. Тут трохи і про куховарство, і про косметику, і про моду, і про чарівність одного англійського кіноактора, і про читання позичених у книгозбірні книжок -- переважно польських перекладів західних письменників (Штефан Цвайг, Томас Манн), і про хвороби й брак медичної допомоги. "Дуже люблю господарство", -- зізнається Теліга (625). І, трохи далі -- "дуже люблю танцювати" (627). З нудьги сільських буднів Теліга мріє про подорож до Варшави, а там найбільше вабить її кабаре Адрія. Відсутність великого дзеркала Теліги коментує: "Зрозуміти цей жах може лише той, хто це пережив" (651). Про своє гаяння часу Теліга записує: "Перший час я цілі дні їла, але тепер це мені набридло, а тому часу вільного дуже багато. Вишиваю, шию, трохи читаю. Захоплююся стрільбою в ціль" (562). І в тому ж листі: "А лопати (жертви) люди і гублення грошей -- це ж моя стихія".

У цих рисах, нахилах і звичках нема нічого екстраординарного. Це звичайні діла й чесноти того, що в Америці зветься "low middle class", не багатіїв і не остаточно впосліджених, -- міська інтелігенція, службовці, дрібні підприємці. Можна було б про це й не розводитися, якби не трагічний кінець життя Теліги за яких вісім років згодом чи то в казематах гестапо чи то в Бабиному Яру. Припускається, що вона мала змогу втекти, але не скористалася з можливості. Імплікується, що це було самоспалення, мучеництво, хрест, добровільно обраний. Олена Теліга виростає на образ української Жанни д'Арк. При нашому нахилі до агіографії, до творення житій святих і мучеників, успадкованому від Візантії і сторазово посиленому, люди перестають бути людьми, вони живуть у легенді. Завдання критики в таких обставинах -- шукати за мітом образ людини, як вона була. У її позитивах і негативах, слабощах і силі. Повернути бляшаного ідола-ідею до реальних розмірів, окресів і масштабів. За саявом авреолі розгледіти блиск

живих очей. І тут ніщо так не допомагає, як автентичні самосвідчення, не розраховані на те, щоб їх виносити чи то на базар, чи до пантеону. Листи Олени Теліги з їхнім відтворенням щоденного життя, його настроїв і клопотів тут ціни не мають. Зрештою і Жанна д'Арк виростала в щоденному сільському побуті.

Ще кілька цікавих рис живої, справжньої Теліги -- людини, жінки виринають з нашого вгляду в її листи. Згадаю тільки децю. Частково ці риси випливають безпосередньо з тексту листів Теліжиних. Частково матеріал зібрала в своєму коментарі Марта Скорупська.

Типова міська інтелігентка, яка прийшла до українськості не з -- хай пробачать мені цей вислів, що його позичаю в Остапа Вишні -- не з матеріної циці, а з читання й зустрічей з українськими інтелігентами в чужих містах. Коренів у селі Теліга не мала і не любила його. Про це в листах розкидано чимало згадок (див. напр. ст. 578, 635), але найбільше і найдокладніше в листі, датованому 24 липня 1932 року. Правда, конкретно мова йде про польське село, але формулювання тут узагальнені і, напевне, стосуються до всякого села, села взагалі. (Українського села біографічно Теліга фактично не знала.) "Так, -- пише вона, -- село я ненавиджу, а знаю я його дуже добре". І далі, змалювавши сільські злидні й темряву, веде: "Селяни... Я їх не ненавиджу, але не люблю... Я ніколи їх не ідеалізувала. Знаю, що це темний, запрацьований нарід. Але не можу любити їх, не можу ні за що в світі! Які вони всі жорстокі! Матері ненавидять своїх дітей, діти батьків, всі вони -- друг друга... Ти скажеш: бідність, голод... Та де там! Всі вони мають відкладені гроші, всі вони віддають за своїми дочками десятки тисяч" (593).

У ті роки Україна -- це було насамперед село. Парадоксально, в Теліги палкість любові до України була прямо пропорційна її нелюбові до села. Чим сильніше було відштовхування від села, тим лихоманковіше загостреною ставала любов до України. Тут Теліга була фанатиком. Ця нереальна, абстрактна, уявна Україна ставала метою її життя й дороговказом у кожному вчинку. Теліга любила свого батька, але готова була розірвати з ним, бо в його родині (з другою жінкою) говорилося не по-українськи. Про її брата, людину російської культури, російського поета, ми не знайдемо

згадки в Теліжиних листах. Можна думати, що вони не зустрічалися і не листувалися.

Корені Олени Теліги були і українські і російські, але ті другі вона, так виглядає з листів її (і з творів), старанно ховала сама від себе, а тим самим і від усіх своїх друзів, коло яких було вперто і підкреслено українське. Вона вирішила, постановила бути українкою і тільки українкою. Був у цьому виклик і була екстаза, надрид, своєрідна аскеза, силування себе до любови й вірності і, кінець-кінцем, -- дійсно любов і вірність.

Вона й сама, либонь, переконала себе практично, що російського в ній не було -- чи не лишилося? -- нічого. Таке виключення, таке переключення -- завершене -- можливе в двох поколіннях. У першому поколінні не відповідні корені можна притлумити, але не можна виврати. У листах Теліги наявність російського компонента виявилася назовні навіть у такому деталі, як русизми в мові -- численні й невідкличні. (У поезіях їх далеко менше. Мабуть, тут вона спеціально працювала над чистотою мови. А листи писалися, *wie der Vogel singt*.) Про російські вислови в листах Теліги, -- які вони, коли з'являються, їхню типологію могла б бути окрема стаття. Тут кілька прикладів, навімання взятих і далско не вичерпно (у дужках українські відповідники): друг друга (один одного) в щойно поданій цитаті; заботливий (554 -- дбайливий, турботливий), тоска (554 -- туга), редакторша (555 -- редакторка), шлятися (556 -- швендіяти, тинятися), лопати (562 -- жерти), чорновик (562 -- чернетка), гвоздичне масло (563 -- олія), скука (563 -- нудьга) тощо. Є навіть граматичні русизми. Приміром, прикметники жіночого роду в російській мові мають однакове закінчення в родовому, давальному й місцевому відмінках, а українська мова відрізняє родовий від давального-місцевого. У Теліги читаємо: одна до одні, догляд твоєї мами (625, 626 -- до одної, твоєї).

Теліга була свідомо своїх мовних проблем. Один лист майже цілком їм присвячений -- лист з 19 жовтня 1932 року. Вона просить порад у Лівіцької-Холодної, бо та "добре знає мову, і то не вивчено, а стихійно", визнаючи тим факт "вивченості" її власної мови (690).

Теліга в українстві була неофітом, відчувала це і намагалася надолужити свої "недороблення" запалом, упертістю і самодисципліною. Якщо її самопожертва в

Complete
Home
Comfort!

- ☐ Автоматична, контрольована комп'ютером доставка оливи
- ☐ 24 години, 7 днів тижнево радіодиспетчерська обслуга
- ☐ Продаж і обслуга домашнього ogrivального устаткування
- ☐ Обслуговуємо Торонто, Ошаву і околиці
- ☐ Все фінансуємо на догідні сплати.

SIPCO OIL LIMITED

83 Six Point Road, Toronto M8Z 2X3,

Tel.: 232-2262

ВИ МОЖЕТЕ ПЛАТИТИ БЕЗКОШТОВНО У COMMUNITY TRUST, 2299 BLOOR ST. W.

окупованому німцями Києві, її смерть були не випадковістю, а свідомою самоофірою -- що не доведено, але не доведено й протилежне -- то якоюсь мірою це рішення впливало з її комплексу неофіта. А вже безперечно з цим комплексом пов'язані були її тверді принципи -- жити, як кажеш і казати, як живеш: "Для мене незрозуміло, як можна виголошувати якісь ідеї і не служити їм" (663). Звернімо увагу: не дотримуватися ідей, а служити їм!). "Наша українськість, -- каже вона, -- не підпадає під жадні вітри, не йде на жадні компроміси" (604). Вона була дома в російській літературі, -- ось її порівняння Варшави з її селом. "Особливо Варшава... мала стиль легкосальоновий, стиль Ігоря Северянина або Вертинського, остільки Желязна Жондова -- це домись Гоголя, Аксакова, Мельникова-Печерського з Достоевським і Толстим" (703) -- мова про Польщу, а коло асоціацій виключно російське; але вона уникала таких посилок, і це чи не єдине на всі листи, зібрані в томі "Джерел". Так ранні адепти християнства обтрушували з себе всі принади поганського культу й культури.

Теліга усвідомлювала елементи штучності в своєму суворому, орденському рішенні віддати себе одній програмі, одному ідеалові. У жовтні 1932 року вона писала: "Чим менше ниточок в'яже нас з Україною, тим далекіша й абстрактніша вона робиться, а тому, як все неосажне, -- ідеальнішою... Нашій любові до України тому бракує життєвих, звичайних сил, і любов ця -- чудова, але хороблива" (669). В іншому листі того ж часу вона визнає: "Я ще більше бездомна, ніж ти, бо ніколи цього дому і не мала" (671). Самопожертвою вона готувалася заплатити за ту бездомність, яку не вона створила.

Як і мало не всі провідні еміграційні літератори її покоління, Теліга не знала того, що за народницькою традицією звалось народ. Для них це було поняття уявне або загадковий сфінкс, і вони воліли говорити не про народ, -- слово, майже викреслене з їхнього лексикону, -- а про націю. Коли сьогодні я читаю довжелезну статтю про Маланюка, де автор увесь час оперує терміном "народ", я не можу не посміхнутися гірко. Якби автор не полінувався придивитися, як часто слово народ виступає в поезіях Маланюка, він побачив би, що кількість таких випадків нульова або майже нульова. Ми тепер далі фарбуємо світ у народницькі кольори -- покоління Маланюка-Теліги відійшло від цього стилю начисто. Слово нація більше відповідало новій ідеології -- і воно абстрактніше, а саме того вимагала нова еміграційна психологія. Трудно назвати еміграцію народом, але можна вважати її за носія ідеї нації, за авангард нації.

Розтинати аналітичним скальпелем почуття ностальгії, бездомности, жертвовности, силеної суворости важко. Ще менше надається цей скальпель, коли мова йде про кохання жінки до чоловіка, чоловіка до жінки. Але мушу наважитися і на це, бо інакше нашій аналізі бракуватиме важливого складника, а значить, вона буде неповна і якоюсь мірою викривлятиме дійсність.

У ті роки -- початок тридцятих -- між Оленою Телігою і Дмитром Донцовим виникло те, що звуть у таких випадках захопленням, і то з обох боків. Він був на 24 роки старший від неї, красою, судячи з відомих

портретів-фотографій, не відзначався... У листах Теліжиних (як і Донцова) про це захоплення -- мало і туманно. Не дивуємося. Обое були одружені. Михайло Теліга був щиро прив'язаний до своєї дружини. На Марії Бачинській-Донцовій тримався якоюсь мірою журнал, що його видавав Донцов і що правив за його рупор і був його життєвою потребою. Про роман Теліги-Донцова знала, звичайно, Наталя Лівницька. Про це між двома жінками напевне говорилося. Але не писалось. У листах Теліги до Донцова як правило тільки побіжні згадки.

Але двічі Теліга порушила правило. Один раз вона коротко, але сповідається (називаючи Донцова "редактор" і злегка маскуючися порівнянням своїх стосунків із Донцовим до фактів життя адресатки): "Редактор ставиться до мене так, як Андрій Крижанівський до тебе: все, що я кажу, роблю, пишу, кожний мій рух, усміх -- все є для нього "надзвичайне". Моя прив'язаність до нього йому потрібна, як і його -- мені. Я його не ідеалізую, Натусь, о ні! Але я його люблю таким, яким він є, і я з ним можу бути самою собою... Різниця в роках я не відчуваю. Зрештою, в наших відношеннях вона не грає жадної ролі" (722). У другій згадці Теліга говорить про побоювання поговору: "Не думай (надруковано -- не думаю), Натусь, що це я боюся наслідків,... можливого злослов'я, ні, я остільки поважаю редактора та й люблю його, що не хотіла б його наражати на якісь підтрунювання (кпини). Та й жінці Донцова це було б прикро" (737).

Звичайно, і тут сказано досить, але більше можна було сказати в віршах. Вірші не називають імен, та й навіть автор коли-не-коли може не поставити під ними своє ім'я. Три поезії входять тут у гру. Дві з них мають підпис Теліги -- "Подорожній" і "Козачок"; третя, підписана N, себто без підпису, була вміщена в тому ж числі "Вісника", що й "Подорожній", правда, на віддалі коло ста сторінок. Усі три поезії відтворено в інтелегентно й тактовно укладеному коментарі Марти Скорупської, без розставляння крапок над і (не для дітей же всі ці матері). Якщо ці поезії справді і правдиво стосуються до зближення Теліги з Донцовим, вони не залишають сумніву про характер цього закохання.

Найодвертіший -- щоб не сказати цинічний, -- N:

*...я пишу ж нашу ніч на самоті
Ти келех без вагань перехилила
З солодкою отрутою на дні...*

але і Телізі не бракує одвертості, коли вона твердить, що:

*...згорають у вогні великому
Всі закони, що були розлукою
(*"Подорожній"*)*

і що:

*...стіни зникли, мов примари,
Трави лізуть нам під закаблуки
(*"Козачок"*)*

Редакторка має рацію, коли закликає до обережності в висновках. Нема прямих доказів, що Подорожній і герой "Козачка" були Донцов, нема доказів, що N

-- це Донцов. Але на тлі всіх обставин біографій її і його в ті роки, на тлі тепер опублікованого їх листування, на тлі нашого знання про літераторів того часу, порядком виключення, трудно не прийти до припущення, що в трьох поезіях з "Вісника" справді відбулося взаємозахоплення "редактора" і авторки і що це була не тільки ідейна близькість. Хоч не можна виключити й тієї можливості, що в своїй поезії N видав бажане за здійснене. Побічно авторство Донцова в поезії, підписаній N, потверджує її французький епіграф -- Донцов любив похизуватися французькими висловами й цитатами, -- і загальна не-приналежність цього віршилища до справжньої поезії (в протилежність двом поезіям Теліги), його цитатність, його пласка еротика і, нарешті, вкрай цинічне визнання в кінці вірша про те, що щирість партнерки була для "редактора" тільки -- цитую вірш -- "хвилює лік На мою втому й сплін". У класичному "Фавсті" від середньовічної "народної книги" через Марло до Гете і навіть до опер, на Гете базованих, Мефістофель вичаровує Маргариту-Гретхен Фавстові. У романі (не літературному, а життєписному) початку тридцятих років Мефістофель сам спокушає Гретхен...

Закохання -- річ ірраціональна, і в ньому грають різні чинники. Можна припустити, хоч довести це ніхто не зможе, що в закоханні Олени Теліги в немолодому, неводдільному, цинічному й неглибокому чоловікові могла якусь роль відіграти її туга за незнаною, а такою, здавалося їй, чарівною Україною. Фльоберова Емма Боварі шукала свого ідеалу в негідних її обмежених провінціях. З більшою підставою Олена Теліга могла підтягти Донцова під свій пошук ідеальної України. Адже саме за цю Україну воював своїми писаннями "Редактор". Своїми писаннями він змагався за героїзм і велич.

Якщо в цьому згоді є хоч мала частка правди, він знову приводить до тієї любови до України, яку сама Теліга визначила як хоробливу. Тоді в Теліжиному захопленні -- патріоеротичному? -- абстрактною Україною і дуже конкретним Донцовим ми знаходимо проблему не тільки поетичну, а й чималої частини, мабуть, більшості літературної еміграції тих років. Особливо тієї, що була центрована тривало в Празі. Українські письменники-пражани особливо підкреслено і гостро поставили наголос на абстрактному волонтаризмі і волюнтаристичній абстракції. Леонід Мосендз, Олекса Стефанович, Оксана Лятуриська -- кожен дещо відмінно, але всі вони рухалися в цьому річищі. А надто, особливо виразно, до болю аскетично й самозречено -- Олег Ольжич "Ріні" й "Веж" (у його "Підзамчі" намічався прорив поза ці самим ним поставлені собі вузькі кордони). У нього не тільки переставала Україна бути живою Україною, українська людина -- людиною, а навіть майже зникав сам поет перетворюючися на робота конспірації і організації, де він, як в ідеалі всі, мало не ставали "на СТАЛЬ перекуті в огні" "брили камінні". Трагічний ідеал, у якому проти СТАЛінського режиму висувається відмінно спрямований, але типологічно однорідний ідеал сталевих людей. Геть давніше так перекував себе чи свій образ для НАРОДУ на СТАЛіна Сосо Джугашвілі. а Лев Розенфельд зробив з себе КАМЕНЕ-

ва! У стилі доби найзапекліші супротивники говорять подібною мовою, хоч один -- світлий ідеаліст, а другий -- садистичний монстр, один -- жертва, а другий -- кат, один -- ідеальний інтелектуал, а другий -- недоук-невіглас. Як кажуть французи -- *les extrêmes se touchent*.

Другий осередок нашої еміграційної літератури -- Варшава -- не був аж такий безоглядний і аскетичний. Саме йому (не Празі) присвячений той том академічних "Джерел", що тепер його дістає читач. Варшавські автори були людяніші, гуманніші, відкритіші почуттям і людським контактам. Олена Теліга перенесла "празький" стиль життя й літератури до "варшав'ян", але в ній вимоги ордену сполучилися з увагою до життя з його роздумами й переживаннями, ба навіть, *horribile dictu*, з трьома к: куховарством, кокетством і косметикою. Сказати б, її життя було в "варшавському" стилі, її смерть, якщо це була свідома самопожертва, у "празькому" (мовиться тут, звісно, не про поляків і чехів, а про відміни української літератури).

Посереднє становище Теліги між "пражанами" й "варшав'янами" знайшло свій вплив між іншим у її оцінці Ольжича як поета. "Ти занадто перецінюєш Ольжича, -- писала вона Наталі Лівницькій. -- Я теж його люблю за оригінальність і якусь культурність його творчості, але чуття і йому брак. Одноманітні у нього все ж таки вірші і холодні, хоч і пересякнені патосом" (577).

Кореспонденти "Джерел" не пишуть про себе як про героїв. Герої ніколи не пишуть про себе як про героїв. Це роблять -- інколи, не завжди справедливо -- послідовники й нащадки. Своєрідність листування двадцятих-тридцятих років та, що воно, зосереджуючися на буденному й безпретенсійному, дає відчуття, хай між рядками, як це буденне й людське перехлюпувалося, не могло не перехлюпуватися в героїчне -- і біографічно, і культуротворчо і державотворчо. Усе ж було так просто й звичайно. Але -- показується -- за всім тим стояла **ІСТОРІЯ**.

У роки навколо 1930 в Європі культ героїв плекано. Відроджено пошанування імперського Риму. Викопано Карлайдів захват Кромвелом і Наполеоном. Це звідти, з Карлайлової Британії, володарки морів і посідачки Індії, снується в нашому столітті культ героя -- 1840 року Томас Карлайл читає курс лекцій, а 1841 виходить його книжка з трічі ужитим у заголовку словом герой: "On heroes, hero-worship and the heroic in history". Ніцше народиться три роки пізніше, а перший начерк "волі владарювати" ("Wille zur Macht", 1887) постане майже півсторіччя пізніше.

Але будьмо справедливі супроти Карлайла. Що дійсно споріднює його з гітлеризмом -- це відразу й зневага до сірої людини й виборчої демократії. Пише він у есеї про літераторів: "Світ повен дурневерхих, а ви думаєте виграти, якщо світ голосуватиме!" (ст. 175 в виданні 1898 р.); "Знайди в кожній країні найздібнішу людину, постав її на верховину й віддано шануй її. Матимеш досконалий уряд для цієї країни -- жадні виборчі урни, парламентське красномовство, голосування, розбудова конституції чи будь-яка машинерія не поліпшить розуму країни. Це досконала держава; ідеальна країна" (Есей про королів, ст. 197). У гітлеризмі

це звучало "Вождь веде, народ іде" (Der Führer führt, das Volk folgt). Тут зв'язок прямий, і тому в Донцова неодноразові шанобливі посилання на Кромвела, некоронованого короля, як його бачить Карлайл.

Поза тим одначе "герої" в Карлайла -- досить строката публіка, і поруч завойовників-диктаторів -- Магомет, Кромвел, Наполеон (з застереженнями), cum grano salis Лютер, пізніше приєднуються сюди Фрідріх II, Бісмарк, Роберт Піл, -- ми здибуємо поетів Данте, Шекспіра, Бернса, філософа й письменника Руссо й навіть упорядника "Словника англійської мови" Самюела Джонсона. Бо "герої" в Карлайла -- завойовники й диктатори побічно, а завжди люди творчого розуму й незламної витривалості в осягненні поставленої мети.

У нас активно-агресивний тип героїзму підносили Донцов. Але в листах Липи й Теліги, в життєписах їх авторів, Ольжича та інших не цей тип героїзму панує: не агресія, не завойовництво, а мучеництво, не Наполеони й приборкувачі сипаїв, а великомученики, Бориси й Гліби, не Юрій-змієборець легенди, а Юрій катований церковного життя, Ганді... Шевченко знав обидва типи. З одного боку -- "вашей кровію, собаки, собак напоють", а з другого незламність у перетриванні: "Каюся, мучуся, ...але не каюся". Покоління Липи, Ольжича, Теліги вибрало другий тип, ідеал *semper fidelis*, а не залізних імператорів, не *veni, vidi, vici*. Розлам ОУН 1940 р., серед іншого, полягав на відокремленні й протиставленні цих двох типів героїзму (наскільки ОУНівці самі усвідомлювали глибокі історичні корені двох типів героїзму, сказати важко. Людей, що були вдома в історії, багато там не було). Але цей двоподіл -- це вже сорокові роки, себто поза засягом нашого тому "Джерел".

Публікація Струмінського й Скорупської -- подія вивченні історії літератури й громадської думки поза межами України. Без оглядання на цензуру тут зібрано ніби живі людські голоси. Так люди справді думали, почували, переживали, так текли їхні будні й свята. Перед нами свого роду літературна монографія, але оркестрована на людські голоси. Ніби звукозаписи тогочасних діячів слова -- ще перед тим, як винайдено техніку звукозапису. А до того ці "звукозаписи" щедро прокоментовано так, що читач проходить кожного разу шлях від людського голосу до наукового розуміння постатей, подій і явищ. Частина скарбів, досі схованих по приватних архівах, стала приступною для всіх, хто має вуха, щоб чути, і очі, щоб бачити. І не боїться повної правди.

Цей огляд публікації Струмінського й Скорупської був би кричуще неповний, якби не згадати хоч реченням ще одного поета й діяча тридцятих років. Маланюк, Липа, Теліга, Донцов знайшли в виданні свої портрети. Але є в публікації ще одна дійова особа, ще один учасник, п'ятий, хоч не надруковано його жадного листа, жадного рядка. Мова про адресатку листів Наталю Ливицьку-Холодну.

Не тільки тому, що вона зберегла всі ті листи, що їх тепер дістав читач. Хоч це заслуга не мала. В "Австроруських споминах" Михайло Драгоманов писав про дві історії української літератури: "Перечитуючи навіть іс-

торію русько-українського письменства д. Ом. Огоновського, бачиш, що слід би нам завести особну частину: Історія пропавших творів руськоукраїнської літератури". Себто історію творів, яких нема, хоч були. Це писано в середині XIX ст. Відтоді знищення творів, спустошення джерел дійшло страхітливих розмірів. Скільки рукописів знищено в війні, коли всю країну від Закарпаття до Задонеччини переорано бомбами й гарматнями. Скільки далі, десятиліття за десятиліттям, утрачено в трусах, арештах, шмонах. Ливицька-Холодна вчинила подвиг, пронісши рукописи листів крізь евакуації, утечі, бездомність і поневолення. За одне це їй належить шана й дяка.

Але не тільки це. Маємо листи чотирьох. Нема і не буде, мабуть, ніколи листів-відписів Ливицької-Холодної на ці листи. Але листування, як тут уже згадано, це портрет не тільки того, хто пише, а і тих, кому писалося. З листів до неї можна і слід відтворити риси її портрету. У дбайливому коментарі Скорупської цього аспекту майже не порушено. Нехай це буде завдання того, хто цими "Джерелами" користуватиметься. Ливицька-Холодна заслуговує на такий портрет, на таку реконструкцію не тільки тим, що вона сама -- одна з провідних постатей української, твореної поза Україною літератури, а й тим, що риси її особи, її життєпису невідгладно вкарбовані в листи, до неї писані.

Нью-Йорк, січень 1993 рік

Щоб Ваша посилка прийшла в Україну швидко, надійно до рук адресата — звертайтеся до фірми

МІСТ-КАРПАТИ

ВИСИЛАЄМО літаком і кораблем	КОМПЛЕКТУЄМО і ВИСИЛАЄМО	РОЗШУКУЄМО
пакунки з новим і вживаним одягом 	продуктові пакчи 	рідних в Україні та завідуємо спадками
ДОСТАВЛЯЄМО до рук адресата	ЛАГОДИМО	ДОГЛЯДАЄМО
гроші \$ 	запрошення, забезпечення відвідувачів 	встановлюємо надгробні пам'ятники

ПРОДАЄМО і ВИСИЛАЄМО за найкращими цінами:

побутову техніку, автомобілі, ТРАКТОРИ, будівельні матеріали, будуємо хати і апартаменти

Звертайтеся за каталогом на адресу:

MEEST-KARPATY

120 Runnemed Road, Toronto, Ontario Canada M6S 2Y3

Tel: (416) 761-9105 Fax: (416) 761-1662

Андрій БІЛИНСЬКИЙ
Мюнхен

РЕВОЛЮЦІЯ ЧИ РЕФОРМІЗМ

Ще недавно існував Радянський Союз. В наших ушах ще дзвенять ідеологічні догми, які сковували партію, державу й усе суспільство. Тоді не було дозволено, не було й можливо перевіряти їх походження, достовірність інтерпретацій і реалістичність. Нам видавалося, що такі лозунги, як наприклад "ліквідація використання людини людиною", або "кожний за своїми здібностями, кожному за його потребами" походять від Маркса, а тим часом вони походять від Сен-Сімона, особливо від його послідовника Анфантена Бартелемі-Проспера (1796-1864). Зараз відкриваються можливості об'єктивно вивчати аргументи соціалістів кінця 19 ст. і початку 20 ст., якими вони оспорювали концепцію класової боротьби і світової пролетарської революції Карла Маркса. На особливу увагу заслуговує ревізійністичний варіант соціалізму "ревізійніста" Бернштайна, який дав поштовх деяким німецьким соціалістам відмежуватися від революційного марксизму. Цікаво було б сконфронтувати ці погляди з соціально-економічною ситуацією в Англії і Франції, колись соціалістичних ідеологій різних напрямків. Марксизм в ленінсько-сталінській інтерпретації зовсім не підходив індустріально розвинутим країнам, натомість надавався до здійснення у відсталих країнах. Та ж нема нічого легшого, як у відсталій економічно країні націоналізувати всі засоби виробництва і запровадити планове господарство, завести планову дисципліну при допомозі апарату, подібного до ДПУ. Куди важче це здійснити в економічно розвинутих країнах. Чи не помилявся Маркс у тому, коли твердив, що перехід до комунізму можливий тільки у високо розвинутому індустріальному суспільстві? Ми гадаємо, що прийшов час приглянутися критичним оком до всіх цих проблем, тим більше, що вони ще не втратили свого практичного значення.

Цікаво було б звернути увагу на іншу постать, сучасника Маркса, а саме на основоположника німецької соціології Лоренца фон Штайна (1815-1890). 1842 року появилася його праця "Соціалізм і комунізм в сьогодиншній Франції". Цю працю він в наступних роках доповнив; 1850 року вона появилася в трьох томах під наголовком "Історія соціальних рухів у Франції від 1789 року до наших днів". Інші його праці: "Система наук про державу" (в двох томах, 1852-1856); "Підручник науки про фінанси" (1885-1886, чотири томи); "Наука про адміністрацію" (1865-1884, вісім томів); "Довідник науки про адміністрацію" (1888, три томи). Вже з цих публікацій можна бачити, що це був небуденний науковець. Рік 1848 -- це рік "весни народів". Загально тоді панувала думка, що не "суспільство", а "нація" є найголовнішим суб'єктом історичного руху. Проте Лоренц фон Штайн присвятив свої теоретичні студії не "нації", а "суспільству". Він став теоретиком поняття суспільства.

Вихідною точкою Штайна є французька Декларація людини і громадянина, яка, на його думку, стала основним законом (конституцією) модерного суспільства. Держава і суспільство -- це антиподи. З одного боку існує державна влада з її верховенством і правом вирішувати всі державні справи, а з другого -- суспільство, яке не розчиняється в державі, а живе своїм життям, в осередку якого знаходяться рівні і вільні індивіди. Це є основна думка Декларації прав людини і громадянина. "Люди родяться вільними і рівними в правах і такими залишаються" (ст. 1). "Остаточною метою кожного політичного об'єднання є збереження природних і непозбувальних людських прав. Цими правами є свобода, власність, безпека, опір проти гніту" (ст. 2). "Свобода полягає на тому, щоб робити все, що іншому не шкодить..." (ст. 4). Штайн каже, що ці постанови французької Декларації в порівнянні з передреволюційним режимом є принципами, які ґрунтовно міняють цілу структуру суспільства, основою якого має бути не "стан", а вільний індивід. Як зі ст. 2 Декларації виникає, метою держави є збереження природних і непозбувальних прав індивіда, отже, державою є об'єднання громадян, громадянське суспільство. Індивід стає суб'єктом соціального життя. Що стосується відношення між державою і суспільством, то суспільний лад визначає державний, а не навпаки. Конституція держави є наслідком конкретного суспільного ладу. Не монарх, не стани, а суспільство як об'єднання індивідів рішає про зміст конституції і законів. Вільний індивід є суб'єктом еволюції, руху суспільства. Державний лад створює передумови для вільного розвитку індивіда.

Свобода і рівноправність індивіда мають свій зміст. В життю кожний індивід керується своїми власними інтересами, розгортає господарську діяльність, щоб збагатитися. Для цього він використовує також інших індивідів. Наслідком реалізації свободи є матеріальне багатство, власність на землю, підприємство та різні матеріальні блага. Оскільки такими інтересами керується кожний індивід, ці явища стають нормою і рушійною силою цілого суспільства. Наслідком того постають різні класи з їхніми інтересами: промисловців, капіталістів, робітників та інших. Розвивається "народне господарство", тому Штайн називає це суспільство "народногосподарським суспільством". Взагалі Штайн позитивно розцінює цей розвиток. Одночасно він підкреслює соціальні суперечності в цьому суспільстві: залежність робітників від капіталістів, яка породжує індивідуальну залежність і несвободу. Ці протиріччя є діалектичним мотором розвитку суспільства.

Яке ж відношення між народногосподарським суспільством і державною владою? Це суспільство вимагає від державної влади створення умов для вільної еконо-

мічної діяльності, отже, законів, які гарантували б стабільність правових відносин, надійність і впевненість власницьких відносин, загальну безпеку. Влада мусить бути незалежна. З тієї точки зору для народногосподарського суспільства на тій стадії розвитку є байдужим, чи ця влада буде монархічною, аристократичною чи демократичною. Воно годиться навіть перехідно з диктатурою, як це виявив період Наполеона. Це так на першій стадії існування нового суспільства. На дальшій стадії, коли новий суспільний лад закріпився, це суспільство вимагає закріплення нового ладу і свободи в державній конституції, співучасті суспільства в творенні державної волі, зокрема невідповідальності і права вето голови держави, натомість відповідальності міністрів, опанування найвищого представницького органу цим суспільством шляхом впровадження виборчого цензу. Народногосподарське суспільство -- це власницьке суспільство. Приватна власність є в ньому порядкуючим елементом. Тому вимога впровадження цензу є логічним наслідком суспільного ладу. Майновий ценз відкривав перед власниками право обирати і бути обраним у представницькі органи, отже, ототожнював волю власницького суспільства з державною волею. Таким чином власницьке суспільство стає панівним фактором в державі, отже, панівним класом (капіталістичним).

З народногосподарського суспільства -- пише Штайн -- виростає індустріальне суспільство, себто система вільного і бурхливого розвитку промислу, торгівлі і споживання з їхньою гонитвою за максимальним прибутком. Індустріальне суспільство породжує класові суперечності. Штайн не вживає слова "класова боротьба", але підкреслює, що інтереси класів ідуть в протилежному напрямі. З одного боку капітал в руках власницького класу створює передумови для праці і підприємництва, а з другого конкуренція між капіталістами підпорядковує собі людей праці, ставлячи їх у становище матеріальної несвободи. Це явища, які впливають з динамічних процесів індустріального суспільства. Держава на них не має впливу. Це не політичні, а соціальні процеси. Суперечності, які висуваються на порядок дня, це не суперечності між суспільством і державою, а

суперечності внутрі суспільства. Носієм цих суперечностей є пролетаріат.

Так писав Штайн у своїй праці "Соціалізм і комунізм в сьогоднійшній Франції", що появилася 1842 року. "Комуністичний маніфест" Маркса появилася шість років пізніше, 1848 року. Маркс працю Штайна напевно читав. Перед першою Світовою війною деякі публіцисти звинувачували Маркса в тому, що він перейняв від Штайна теорію пролетаріату. Це не відповідає правді. Маркс був завеликою індивідуальністю, щоб позичати чужі теорії. Маркс шляхом діалектичного дедуктивного методу робив висновки зі своїх догм, тоді коли Штайн аналізував соціальну дійсність тодішньої Франції, реєстрував і узагальнював факти, отже, користувався індуктивним методом.

Штайн стверджував, що між іншим соціалістичні і комуністичні теорії дали стимул до консолідації класової свідомості пролетаріату. Він поволі приходить до висновку, що власницький клас є його природним і непримиренним ворогом. Якщо він, пролетаріат, хоче поправити своє соціальне становище, то повинен виступити проти соціальної могутності власницького класу, проти приватної власності, проти спадкового права і на ньому побудованого інституту сім'ї. Наростає соціальний антагонізм. Міняється ставлення до держави. Ворожі (антагоністичні) класи намагаються добратися до державної влади, щоб провести зміни, корисні для себе. Це вже не соціальна боротьба, а політична.

Згідно з принципом рівного і рівноправного трактування всіх громадян, влада повинна злагіднювати цей антагонізм. В першій стадії народногосподарське суспільство потребувало неутральної держави. Індустріальне суспільство з його соціальними конфліктами потребує іншої держави, яка адміністративними заходами реформує соціальні деформації. Держава виступає як активний адміністративний фактор. Це вже не неутральна ліберальна держава, а соціальна держава.

(Закінчення в наступному числі)

ШВИДКО І ДЕШЕВО, "КОБЗА" ПЕРЕШЛЕ В УКРАЇНУ:
ВІДЕОКАМЕРИ, ВІДЕОМАГНІТОФОНИ, КОПІЯРКИ, ФАКСМАШИНИ,
ТЕЛЕВІЗОРИ, КОМП'ЮТЕРИ, АВТОМОБІЛІ, МЕДИКАМЕНТИ, ХАРЧІ,
НОВІ І ВЖИВАНІ РЕЧІ

ЗАВІТАЙТЕ ДО "КОБЗИ"! ЧЕКАЄМО НА ВАС!

3253 LAKESHORE BLVD. WEST, TORONTO, ONTARIO M8V 1M3

TEL: (416) 251-9110

FAX: (416) 253-9515

KOBZA
Travel & Tours
626019 ONTARIO LTD.

СПЕЦІАЛІЗУЄМОСЯ У ПОДОРОЖАХ НА УКРАЇНУ.

МАЄМО КВИТКИ НА ВСІ АВІАЛІНІЇ
ДО БУДЬ-ЯКОЇ КРАЇНИ СВІТУ

TEL: (416) 503-0530

3253 LAKESHORE BLVD. W., TORONTO, ONT. M8V 1M3

ЯДЕРНА УКРАЇНА -- ЦЕ БЕЗГЛУЗДЯ

Чи не найбільш актуальною проблемою на сьогоднішній день серед громадських, політичних, наукових кіл України є проблема ядерної зброї. Якщо раніше Україна безапеляційно підтверджувала той факт, що вона впевнено домагається статусу без'ядерної неутраченої держави, то нині, аргументуючи грошово-технологічною компенсацією за втрату ядерної зброї*, ця східно-європейська держава насамперед спрямовує зусилля на зміцнення національної безпеки, гарантом котрої, як не парадоксально, на думку багатьох українських політиків, може виступати збереження ядерної зброї. Заяви ж Заходу про можливі санкції щодо України, на випадок неприєднання її до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, лише підлили олії у вогонь: тепер і ліві, і праві сили здебільшого обстоюють думку про те, що Україні слід, принаймні поки що, залишитися ядерною державою. Різні сили трактують таку позицію по-своєму.

Найбільш промовисті слова лідера Народного Руху України Вячеслава Чорновола про те, що лише "проблема ядерної зброї змогла привернути світові засоби масової інформації до України". Значно радикальніший Антикомуністичний Антиімперський Фронт (ААФ) свій вибір на збереження ядерної зброї пов'язує з імперською політикою Москви, звідки існує потенційна загроза національній безпеці України. Ядерні арсенали, на думку лідерів ААФ, можуть виступати стримуючим фактором загарбницької політики Росії щодо України.

Комуністичні сили України також цілком влаштовує наявність ядерної зброї на її території, оскільки їхні політичні платформи передбачають і звернені до майбутнього союзу України з Росією. Зрозуміло, що ядерну зброю з таким розвитком подій не має потреби ділити, а її наявність в Україні, контроль та обслуговування ядерних боеголовок Росією можуть виступати ще одним фактором до відтворення "єдиної і неподільної Русі".

Деякі центристські сили (в тому числі й з президентської гілки влади), а також певні економічні структури на даному етапі також задовольняє невизначеність України з набуттям без'ядерного статусу. З одного боку вони намагаються більше "увірвати" для України від "торгів" навколо ядерної зброї, з іншого -- таким чином, спрямовуючи увагу громадськості на питання безпеки України, можна ще деякий час зволікати з процесами економічних реформ, тим самим забезпечуючи собі достатки за рахунок централізованої державної політики. Здійснюється не тільки підготовка суспільної думки, а й робляться практичні заходи: ведуться розробки уранових родовищ у Жовтих Водах поблизу Дніпропетровська, впроваджуються системи технічного контролю на Харківському об'єднанні "Хартрон" для створення національної політики з ядерної енергії.

Міністерство оборони України переслідує свої інтереси, наприклад, збереження існуючих обсягів фінансування на утримання ядерного арсеналу.

Однак, не дивлячись на таку потужну опозицію в Україні стосовно її без'ядерного статусу, можна передбачити, що невдовзі її напруга спаде. Повинен перемогти здоровий глузд.

Допустимо, що потенційним і найнебезпечнішим ворогом України є Росія (очевидно, ядерною зброєю Україна не збирається захищатися від Заходу, який не збирається нападати на Україну?). Якщо у Росії придуть до влади неокомуністи чи націонал-шовіністичні сили, то навряд чи наявність, чи відсутність зброї масового знищення на території України допоможе їй врятуватися від колоніальної залежності.

Якщо ж у Росії при владі залишаться демократичні сили, від яких також чути імперські зазіхання, то знову ж таки може виникнути запитання: який зиск матиме Україна від збереження свого ядерного статусу?

Від 176 ракет, залишених у спадщину Україні від СРСР, існує більше проблем, ніж користі. "Ядерність" України, виходячи з боездатності і тактичної готовності ракет, вже на сьогодні є "застарілою". Україна не має і не збирається будувати системи обслуговування і виробництва тих ядерних ракет, які вона має у своєму розпорядженні. Військово-промисловий комплекс колишнього СРСР розташував свої об'єкти так, що жодна з ядерних республік неспроможна (принаймні нині) самотужки розв'язати "свої" ядерні проблеми.

Гордієвим вузлом для ядерної України залишається й те, що вона неспроможна запустити механізми для цих ракет, які практично не пристосовані до тактичних ударів. Водночас усі ці 176 ракет можуть бути просто мішенями для ядерних ударів по Україні. Можливий і вірогідний наслідок від такого удару всього-на-всього по одній ракетній шахті в сотні, тисячі разів жакливіший від вибуху реактора на Чорнобильській АЕС. Якщо б такий удар нанесли Росія, то, очевидно, наслідки від катастрофи для неї були б не менш жакливі, ніж для самої України, виходячи бодай з територіальної близькості сусідніх держав.

Отже, знову ж таки, довести необхідність збереження ядерної зброї в Україні неможливо, а зволікання з її ліквідацією є певною мірою безглуздя.

Очевидно, найбільш прийнятною і дійсною гарантією безпеки України є її включення в систему європейської колективної безпеки за участю Росії та інших держав-республік колишнього СРСР, а не статус ядерної держави, який створює у світі імідж України як непослідовної і навіть непередбачливої держави.

На нашу думку, якщо ядерна Україна є ще більше безглуздя як ядерна Росія та інші ядерні держави, то хіба тому, що вона й досі не має контролю над установленими на її території ракетами. Витрачати ж мільярд доларів, яких у неї немає, на демонтаж ракет було б не меншим безглуздям. Головне нині -- зробити ці ракети небоєздатними й домогтися ефективного міжнародного контролю. -- Ред.

З ДНІВ ПЕРШОГО ФЕСТИВАЛЮ "БЕРЕЗІЛЬ -- 93"

Від 31 березня до 10 квітня цього року в Харкові проходив Перший Міжнародний Театральний Фестиваль "Березіль -- 93" присвячений Лесеви Курбасові. Його організаторами були Міністерство культури України; Харківська Обласна Державна адміністрація; Спілка Театральних Діячів України; Фонд культури України; Міжнародна конференція театральних спілок при сприянні Харківського державного драматичного театру ім. Шевченка (кол. Березіль); Харківський відділ Спілки Театральних діячів України, Центр Леся Курбаса.

На Фестивалі пройшло понад 50 вистав. Наслідком різних обставин не змогли прибути запрошені театральні колективи Грузії та Балтицьких країн, польський театр з Вроцлава, ізраїльська трупа з Тель-Авів та Пекінський театр... Були присутні: еспанський театр "Ла Баррака" з Мадриду з виставкою "Життя, любов, смерть" за мотивами творів Гарсія Лорка, французький театр Фронди з м. Тур з виставкою "Різні випадки з собаками" за трьома новелами Гі де Мопасана -- "Вендета", "П'єро" та "Скажена", австрійський ляльковий театр з Відня Христофора Богданського Rubetsagl, з США вистави експериментального театру "La Mama" з Нью-Йорку "Сліпий зір" під керівництвом Вірляни Ткач та авангардного лялькового театру Романа Паски... З Білорусії приїхав Державний Театр ім. Янки Купали з Мінська з основною драмою його патрона "Тутешні", Державний Малий Драматичний Театр з Санкт-Петербурга з драмою "Брати і сестри" Ф. Абрамова та кілька інших ансамблів з Російської Федерації.

Найбільшою кількістю українських вистав був представлений Державний Харківський Театр ім. Шевченка, керований відомим українським режисером Ігорем Борисом (він був і мистецьким керівником Фестивалю), учнем Михайла Верхацького, вихованка Л. Курбаса: "Украдене щастя" І. Франка, "Чорна пантера і Білий медвідь" та "Таємниця" В. Винниченка, "Лягго десолато" В. Гавела, "Антигона" Ж. Ануї, "Любов до гробової дошки" А. Ніколаї, "Горбань" С. Мрожека, "Мина Мазайло" та "Маклена Граса" М. Куліша. Очевидно, були представлені і інші українські Харківські театри, як вистава Поетичного Театру Харківської Обласної Філармонії "Маруся Чурай" за Л. Костенко, Харківського Театру Юного Глядача "Вій" за Гоголем, Харківського Молодіжного Театру "Соррі" О. Галіна, Харківського Театру Музичної Комедії "Сватання на Гончарівці" Г. Квітки-Основ'яненка, Харківського Камерного Театру "Амфітріон" Мольєра, Харківського Театру Ляльок "О, жінко!" за Д. Боккаччо...

Харківський Театр Опер и Балету показав "Лускунчик" П. Чайковського, Харківський Російський Театр -- "Подію" В. Набокова, Харківський Єврейський Музичний Театр "Unser Winkl" -- "Бурхливе життя Лазика Ройтшванца" І. Еренбурга, студенти Харківського Інституту Мистецтв показали "Козу-Дерезу" М. Лисенка, "Народного Малахія" М. Куліша та вшанували пам'ять Леся Курбаса спеціальною надзвичайно-пластич-

ною імпрровізацією з короткими словесними вставками під назвою "Відлуння часу".

Фестиваль відкрився виставою Київського Театру ім. Франка "Тевье-Тевель" Г. Горіна за Шолом-Алейхемом в режисурі С. Данченка і додав до свого виступу "Записки божевільного". З решти київських театрів брали участь Київський Миський Ляльковий Театр (вистава "Російська сіль" Ю. Сидорова) та випускники Київського Театрального Інституту (вистава "Лускунчик або Мишачий король" Е.Т.А. Гофмана)... Львівський Театр ім. Заньковецької приїхав (подолавши 24-годинну подорож в автобусі) з виставою-концертом "Наталка-Полтавка" І. Котляревського у режисурі Ф. Стригуна; Львівський Молодіжний Театр показав "Благодарного Іродія" Г. Сковороди, а Львівський Відділ Культури Миської Держадміністрації в спілці з Галицькою Творчою Асоціацією Міжнародних Програм дав виставу-ритуал "Фрески" -- мистецька композиція за поезіями Н. Давидовської. Українська театральна периферія була представлена Запорізьким Театром Молоді ("Маруся Чурай" за Л. Костенко) та Сумським Драматичним Театром ("Хулія Хурина" М. Куліша)...

Окреме місце в програмі Фестивалю посіли менші російські театри з Москви та Санкт-Петербурга (крім вище зазначеної вистави "Брати і сестри") та осередок вивчення творчості Єжи Гротовського, його театральних пошуків. Було переведено демонстрацію відеоматеріалів його творчості. Між іншим, в листопаді 1992 р. осередок Гротовського організував і перевів у Вроцлаві п'ятиденний семінар, присвячений творчості Леся Курбаса. Крім праці осередку Гротовського в рамках Фестивалю відбулася Міжнародна театральна конференція (біля 20 доповідей з України, Росії, США та Канади) під назвою "Леся Курбас і світовий театральний процес", пройшла конференція режисерів в театрах України з ухваленням незабаром перевести з'їзд, відбувся семінар з проблем театральної педагогіки, відкриті лекції режисерів, семінар про сучасний стан театральної справи, зустріч з гостями Фестивалю...

В перший день Фестивалю численна група учасників його поїхала на відкриття меморіальної дошки відомій українській актрисі і дружині Леся Курбаса -- Валентині Чистяковій на будинковій, де вона жила останні роки свого життя. Дошку відкрив один з живих діячів Березоля, актор, режисер і педагог Роман Черкашин. Після цього учасники поїхали на цвинтар до пантеону-могили Курбасів, де відбулося відкриття монументу (праці різьбяря Сергія Якубовича) з освяченням. До пантеону-могили були й перенесені прах Валентини Чистякової та матері Леся Курбаса -- Ванди Яновичевої, колишньої акторки Театру Руської Бесіди, Кийдрамте та Березолю. Оскільки точне місце поховання Курбаса після його страти є невідоме, з Соловків було привезено кілька ковшив землі, яку учасники розсипали на пантеоні-могилі...

Ввечері після цього відбулося саме відкриття Фестивалю при великому збігові народу в центрі міста пострілами з козацьких гармат. Далі учасники Фестивалю переодягнені в театральні костюми їхали центральними вулицями міста на каретах з удекорованими квітами кінями. З хідників і балконів будинків сипалися численні квіти... Складалося враження про ті театральні фестивалі, що відбувалися в численних європейських містах в середні віки нашого тисячоліття... Урочистості закінчилися банкетом для учасників з естрадними виступами в готелі "Люкс" поруч з театральним будинком, де колись працював Березіль, а тепер чоловічий Харківський Театр ім. Шевченка... Перший міжнародний театральний Фестиваль, присвячений Курбасові явище великої вагомості. В сучасних тяжких умовах економічної кризи в Україні, навіть, явище виняткове. В реалізації його багато попрацювали і організаційний комітет, очолюваний відомим українським режисером і громадським діячем Лесем Танюком, і дирекція в особі Валерія Секішева та мистецький керівник його, головний режисер Харківського Театру ім. Шевченка Ігор Борис. Лишається побажати, щоб цей цінний початок продовжувався і в майбутньому. Найбільшим досягненням Фестивалю те, що він притягнув увагу численної молоді на українські вистави. Спостерігаючи натовп на відкритті ставало відчутним, як поступово зникає напруга, котра нагнічувалася протягом останніх десятиріч, як зникає упередження, як народ поступово розкріпається, розпростовує свої крила...

Але напрошуються деякі завваги... Перш за все -- це є Фестиваль, присвячений Лесеві Курбасові і його завданням є спроба найгрунтовніше висвітлити постать великого реформатора українського театру. А як що це так, то варто було би Фестиваль відкрити виставою, пов'язаною більше з діяльністю самого Курбаса, а "Тевье-Тевель" з успіхом, як вистава міжнародного значення, мав би йти другою виставою. Правда, вистава "Тевье" в іншій редакції йшла в Харкові, в цьому ж Театрі, але тоді він вже не носив назви Березіля. Режисер вистави "Тевье-Тевель", Сергій Данченко яскраво наголошує в ній вічно актуальні контрасти щастя і горя в людському житті, апелює до засвоєння істини розумового осмис-

лення засад життя для здобуття людиною певної мети. "Тевье-Тевель" Київського Театру ім. Франка є визначна вистава, але ж в сучасному репертуарі цього театру є й "Патетична соната" М. Куліша. Вона не йшла в Березолі, але була запланована Курбасом і на перешкоді її виставляти стала сувора офіційна цензура. Чи не краще було би відкрити Фестиваль "Патетичною сонатою"?...

Друге. Кожному зрозуміло про необхідність і доцільність показу російських вистав для складу сучасного глядача в Україні. І на Фестивалі в Харкові також. Поява на Фестивалі такої монументальної вистави як "Брати і сестри" Ф. Абрамова на сьогоднішній день, навіть, більш актуальна, аніж 10 років тому... Але програма Фестивалю переобтяжена другорядними численними російськими театральними ансамблями і досить було би показів лише половини з них... Натомість периферійним українським театрам приділено зовсім мало місця. З них виставлявся лише Запорізький Театр, а Сумський Драматичний Театр давав свою виставу аж тоді, коли Фестиваль вже був на роз'їзді.

Третє. Звичайно, Фестиваль був обмежений в своїх фінансових спроможностях, зміг запросити лише невеличкі ансамблі з Західної Європи. Тому і показовим є факт, що в цій справі легше було мати справу з ляльковими театрами, як саме й сталося у випадковій такого театру з Австрії... Даючи ж вистави західно-європейських чи американських театрів варт було би подумати про застосування час-від-часу під час вистав перекладних надписів світлом для полегшення сприймання глядачеві. І знову встає питання. Чи не було би доцільніше запросити один невеликий складом професійний західноєвропейський акторський ансамбль замість кількох малих?...

Чи це сталося випадково, що і Київський Театр ім. Франка і білоруський Театр ім. Я. Купали обрали для своєї другої вистави інцензацію російського автора? Невже вони не мали свого більш оригінального в своєму репертуарі? Інерція минулого?... І ще одне... Відкрив Фестиваль відомий російський режисер Олег Єфремов. Велика шана цьому майстрові, але чи не знайшлося серед українських режисерів майстрів такого калібру, як він? Адже, ще діють, якщо не режисери виховані

FOR COURTEOUS FRIENDLY SERVICE
ВВІЧЛИВА І СПРИЯТЛИВА
ОБСЛУГА

COMMUNITY TRUST

2271 BLOOR STREET WEST, TORONTO, ONTARIO, M6S 1P1

PHONE: 763-2291

ЗВЕРТАЙТЕСЯ З ДОВІР'ЯМ
ДО КОММЮНІТИ ТРАСТ
У ВСІХ ФІНАНСОВИХ
І БАНКОВИХ ПОТРЕБАХ

самим Курбасом, то режисери, виховані учнями Курбаса. Творчі "онуки" його творчості...

Коли авторів цього нариса сказали, що Львівський Театр ім. Заньковецької має виставляти на Фестивалі "Наталку-Полтавку" І. Котляревського, то це було абсолютно несподіванкою. "Наталку-Полтавку" в Фестивалі, присвяченому Курбасові? Одначе, ця вистава виправдала себе у своїй появі з другої сторони... Задумана як вистава-концерт (були встановлені мікрофони для виконавців), вона мала своїм основним завданням пригадати роками-зросійщеному глядачеві про українські традиції, зблизити їх до глядача. Всі виконавці виходили з глядної часто спілкуючись з ними. Пісні ліричні замінено піснями з освідомлюючим змістом. Задник був поділений поміж величезним портретом традиційного козака Мамає та оркестрою (теж поєднання сучасності з традицією). На сцені висіли костюми минулого, якими за ходом дії користувалися дійові особи... Елементами достовірності, традиційності були й позначені костюми у виставі Харківського Театру ім. Шевченка "Украдене щастя" І. Франка. Костюми нашого різноманітного Прикарпаття. І не тільки вони. Вистава пригадує традиційні народні вірування (включно з появою з густого лісу карпатського бога Мольфара). Настороженість всієї атмосфери при тьмяному світлі час-від-часу викликають звуки трембіт, а найголовніше, періодами освітлене на лівій стороні задника гігантське рухоме колесо -- символіка "колеса життя", що трощить на своєму шляхові щастя людей, краде його... "Украдене щастя" І. Франка, вистава-концерт "Наталка-Полтавка" І. Котляревського поруч з такими як "Тевье-Тевель" Г. Горіна, "Тутешні" Я. Купали та "Брати і сестри" Ф. Абрамова складали головний кістяк Фестивалю. Але згадуючи всі бачені вистави найглибше враження залишила вистава "Мини Мазайла" на малій сцені Харківського Театру ім. Шевченка. Авторів цих рядків довелося бачити не раз цю знамениту комедію Куліша: в Київському Театрі ім. Франка 1929 р., в трупі І. Сагатовського 1943 р., з колишніми березільцями Й. Гірняком та О. Добровольською в Українському Театрі Америки 1954 р. та показана вистава на Фестивалі (режисура О. Біляцького та А. Стародуба). В першій були соковиті маски гоголевського пляну, в другій домінували побутові деталі, в третій ансамбль вистави порушувався великою майстерністю Й. Гірняка та О. Добровольської, у виставі Харківського Театру ім. Шевченка комедія Куліша звучить як мольєрівська вистава. При органічно-вплетеному музичному супроводі вона плинно проходить в тому ж самому ритмі, в постійному русі, в рівному ансамблі. Це -- яскрава ілюстрація основних засад Курбаса поруч зі згадуваним раніше пластичним етюдом "Відлуння часу"...

Перший Міжнародний Театральний Фестиваль присвячений Курбасові відійшов до історії. Треба сподіватися, що він стане початком для наступних Фестивалів, а культурологічній громадській організації -- Центрові Леся Курбаса хочеться побажати в їх організаційній праці більшого стремління в майбутньому на Захід, як те обстоював засновник Березоля... ■

BABY POINT LOUNGE

343 Jane St., Toronto

tel. 767-2623

*ПРИЄМНЕ І ВИГІДНЕ ПРИМІЩЕННЯ НА
ВСЯКІ ОКАЗІЇ*

- Повна кухонна обслуга.
- Українські й інші страви,
в наших або інших залях.

*БУДЬТЕ ГОСТЕМ НА ВЛАСНОМУ СВЯТІ!
ПРО ВСЕ МИ ЗА ВАС ПОДБАЄМО!*

Купуйте продукти в наших крамницях

SWANSEA IGA SUPERMARKET

П. Божик і С. Станько -- власники

- 2295 Bloor St. W. ● 199 Roncesvalles Ave.
 - 1094 St. Clair Ave. W. ● 1304 King St. W.
- TORONTO, ONT.

МИСТЕЦЬКІ ВИРОБИ

TRYPILLIA ARTS

Великий вибір рамок для картин
і дипломів

QUALITY ONE HOUR PHOTO LABS

і доброякісні фото для паспортів
та інших документів.

2285 Bloor Street W., Tel. 766-0113
Toronto, Ontario M6S 1P1

PALADIN INSURANCE LTD.

Tel: 239-7392

Павло Колодій

Insurance Broker

Забезпечуємо: дома, апартаменти, котеджі,
автомобілі, торгові підприємства, каліцтво,
життя! Також групова асекурація!

97 Six Point Rd.
Etobicoke, Ontario
M8Z 2X3

Полагоджуємо
медично-шпитальне
забезпечення для осіб,
що приїжджають до
Канади на відвідини!

ЗА СПАСИБІ НІЧОГО НЕ БУВАЄ

Шість місяців головний агроном колгоспу ім. Кірова Чаплинського району ВАЛЕРІЙ КАСЬЯНОВ перебував у Канаді і працював робітником у фермера Гарольда Погорлі. Своїми враженнями поділився з журналістом А. БЕСАРАБОМ. Репортаж був надрукований у херсонській газеті "Наддніпрянська правда" від 20.01.1993 р. Він зацікавить і наших читачів.

У березні нас запросили до Києва у сільськогосподарську академію, де півтора місяця вивчали англійську мову. На той час за ініціативою Канади Міністерство уклало договір. Спонсором нашої програми перебування за кордоном виступив Конгрес Українців Канади і мільйонер із Швейцарії, який не назвав свого імені. Дев'ятого травня 46 чоловік -- фермерів і спеціалістів сільського господарства -- вилетіли за кордон. Дев'ять чоловік -- фермери з Київщини, Запорізької, Одеської областей, фахівці з Криму, Херсонської області, Харкова та Львова прибули в штат (провінцію) Онтаріо. Літак приземлився в Торонто -- неофіційній столиці Канади. Нас зустрів менеджер Джордж Димитрук -- українець, який народився у Канаді. Три дні слухали курс вступних лекцій. Дали нам загальні поняття про Канаду та її сільське господарство.

Після цього було укладено контракт із фермерами, в яких мали працювати. Робочий тиждень -- 48 годин, тобто 6 днів по 8 годин. Фермер зобов'язався утримувати нас і годувати, а ми чесно і добросовісно працювати на фермі, виконувати встановлені обсяги, дбайливо ставитися до майна і техніки фермера. Конгрес Українців Канади сплачував нам стипендію.

Троє з групи потрапило на ферму Гарольда Погорлі. Українця, як він себе назвав, Грицька Погорілого. Ще в 1935 році його батьки приїхали в Канаду з 500 доларами в кишені. Купили землю і почали хазяйнувати. У сім'ї було три сини і донька. Гарольд -- наймолодший. Нині йому сорок чотири. Крупний фермер як за кількістю землі, так і за прибутками. Має у власності 50 гектарів і ще майже 8 постійно орендує.

Ферма Погорлі на півдні, на кордоні з Америкою. Це щось подібне до нашого Криму. Двоповерховий будинок з майданчиком попереду і магазином понад трасою -- це свого роду садиба фермера. Магазин стаціонарний, з торговельним залом, підсобками і холодильником на 25 тонн. Працюють два продавці позмінно...

Фермер живе з дружиною і 84-річною матір'ю. Фермою управляє сам, бо дружина працює медсестрою на станції переливання крові. Мати веде бухгалтерію ферми. Вона ж і касир, бо не раз спостерігав, як видавала продавцям розмінну монету та ключі.

Нас влаштували у вагончику з двох кімнат. Комфорт повний -- гаряча вода, ванна, туалет, газплита, холодильник. Подібні автовагончики фермери використовують під час відпочинку з сім'ями.

Наступного дня ми вже мали виходити на роботу. Вона починалася рівно о сьомій годині ранку. А цьому передувала п'ятнадцятихвилинна підготовка -- обумовлювалося, що і як робити. Працювати без перекурів, сторонніх балачок і відволікань належало до десятої години. Словом, працювали не розгинаючись. Потім давали перерву на 15 хвилин. На обід виділялося півгодини, за які можна було випити склянку кави з пиріжком та випалити цигарку. Обідів з походеньками додому там просто не існує. Нам, як людям не звичним до цього, фермер дозволив продовжити обідню перерву до однієї години. Закінчували робочий день о сімнадцятій. В перші дні вилами розстеляли соломі в міжряддях полуниць. Це щоб ягоди не торкалися землі і не гнили. Та ще, щоб не бруднити колін, бо врожай полуниць збирали, пересуваючись на колінах.

Ферма Погорлі плодовоовочивницького спрямування. Вирощує полуниці на трьох гектарах, всілякі овочі, гарбузи, має сад. Чому гарбузи? Реалізує їх як сувеніри, або, точніше, як невід'ємний атрибут до свята врожаю, яке в Канаді широко відзначається 30 жовтня. З гарбузів потім виготовляють ляльки, розмальовують їх. Ну, щось подібне до ялинки на наш Новий рік.

Полуниці фермер реалізував у своєму магазині і возив на ринки. Для цього має три машини різної вантажнопідйомності. Зібрані полуниці ми перебирали і розміщували ящиками в холодильнику. Увечері зібране вантажилося на автомашину. Туди ж -- столи, намети. О третій годині ночі фермер виїжджав на ринок. За кермом був найманий водій. Продукцію продавав сам.

На збиранні врожаю на фермі працювало 20-27 найманих. З постійних було три робітники і троє нас. До середини сезону залишалося тільки чотири чоловіки. Пройшло два дощі з градом, побило й полуниці, й фрукти в саду. Яблука взагалі втратили товарний вигляд. Їх пробували здати для переробки на фабрику. Але нічого не вийшло через великий наплив туди продукції.

За весь сезон ферма пропустила через себе до 60 найманих робітників. Люди змінювалися дуже часто. Іноді вони не влаштували фермера, а частіше просто наймав він їх на день-два. Так було вигідно, робочої сили міг замовити на біржі праці скільки завгодно. Перебирав, недоплачував.

Коли дозріли персики, робітників найняв більше, бо всі три автомашини тричі на тиждень відправляв з продукцією на ринки. Тричі на тиждень на цілий рік уперед у фермера були закуплені місця на базарах. Возив персики за 300-350 кілометрів на північ.

За законами штату найманому робітникові за кожну годину роботи платили 6,5 долара. Це досить низька платня, яку встановлено у сільському господарстві. На інших роботах за годину можна було мати і 25 доларів. Що таке 6,5 долара? На них у Канаді

купиш пачку цигарок або 8 хлібин, або 50 яєць, або 2 кілограми м'яса.

Задаремно фермер грошей не платить. Організація праці в нього на такому рівні, що ні на хвилину й не присядеш. Усе чітко й передбачено. Якщо тебе відправляють на ринок торгувати, то для нормальної роботи видають гроші на каву, бензин, вручають розмінну монету. Щоб ти тільки торгував, а не бігав у пошуках, де перекусити, де розмінити гроші, де взяти пальне на зворотний шлях. За півроку я не бачив жодного зриву в циклах тієї чи іншої роботи.

Працюють у фермера повноцінно і під його постійним контролем. Якось поряд зі мною опинився українець з Америки. Перш ніж розпочати розмову, попередив: "Не турбуйся, я запитав у фермера і він нам дозволив поговорити двадцять хвилин у процесі роботи". Але за спиною у фермера значно більше проблем, ніж у найманого робітника. Тому, коли ми лягали спати, господар ще був на ногах, коли ще тільки просиналися, він давно вже був на ногах. У часи пік, коли треба було реалізовувати продукцію, не спав ночами...

Траплялося, що продукція не йшла. Її пробували продавати наступного дня, але рідко, в основному ж викидали на смітник. Фермер зазнавав збитків. Заради цікавості почали розпитувати фермера про збитки і прибутки, на що він відповів коротко і зрозуміло: "Економіка -- мої проблеми. Ви над цим не сушіть голови..." Про власну економіку в Канаді говорити не прийнято. І право ставити запитання, подібні до нашого, має хіба що податковий інспектор.

Живуть фермери на лайні, тобто на лінії -- вулиці з будинками. У кожного різна земельна площа. Ділянки, розкидані, бо, скажімо, Погорлі вкладав гроші тільки в клапті хорошої землі. Добросусідства на лайні не існує. За півроку на подвір'ї фермера я бачив сусідку, яка лиш раз зайшла купити кошик полуниці, та рідних брата з сестрою, котрі завітали на годину справитися про здоров'я матері. При цьому ніяких застільних розмов, традиційних, як у нас, ста грамів,

шумних зустрічей і проводжання. Приїздив якось товариш батька. Йому фермер приділяв більше уваги: розмова точилася навколо того, що й де вигідно продати, що і як вигідніше вирощувати.

Фермер полюбляв повторювати: "Я півроку чекав сезону. І тепер повинен тільки працювати. Треба "робити" гроші. А під час цього заняття мене ніхто і ніщо не цікавить, крім самого мене".

Закордон -- це зовсім інший світ. І тому, коли зараз просять порівняти, як у них і як у нас, я, відверто кажучи, не беруся цього робити. Зовсім різні речі. Або ще запитують: "Як тобі було?" Скажу, що нічого хорошого там немає. Фермер -- для того, щоб мати гроші, а робітник -- щоб забезпечувати їх йому. Скажімо, мої знання нікому не були потрібні. Просто від мене вимагалось працювати. Фермер же організовував працю. Йому говориш: "Я не встигну, я не зумію зробити". А він: "Знаю, що встигнеш". І такої віддачі сил, як цього добивається фермер, у нас я не зустрічав ніколи.

Долар у тій країні -- це все: і достаток, і мораль, і душевність. За спасибі нічого не буває. Скрізь -- гроші. Це -- сила. А силу капіталізм поважає. І боїться її. Потрапив якось на свято. Авторитетні буржуа з землі спостерігали за фігурами найвищого пілотажу, який для них демонстрували пілоти з різних країн. Цікаве видовисько... Це для мене. Для них, очевидно, звичне. Та коли в небі з'явилися наші МИГ-29 і продемонстрували силу, буржуа не витримали. Силу МИГ-ів зустрічали стоячи і оплесками...

Валерій КАСЬЯНОВ

НОВА КАРТА ЕВРОПИ

Вийшла нова карта Європи накладом престижного Крайового географічного товариства, на якій відзначено Україну як окрему державу і подано українські географічні назви в українській, а не, як досі, в російській формі.

Адреса видавництва: National Geographic Society, P.O. Box 3174, Washington, D.C. 20013.

"PROMBANK" INVESTMENT LTD. and THE JACYK GROUP

1260 Eglinton Ave. East, Mississauga, Ontario, Canada L4W 1K8. Tel. (416) 625-2171

- Якісні індустріальні і комерційні будинки та розбудови;
- Різні умови, оренди або купівлі.

Людмила ПАТРИКАЦ

І РЯСНО ЗІЙДУТЬ КВІТИ ІЗ ЗЕРНЯТ Українка "Нових Днів" -- Раїса Заклецька

...Ішла містом і ридала по-дитячому безутішно. Життя ніби крапку поставило: додому не сміла повернутися, а Київ -- зовсім чужий. Сама себе рятувала: шукала в душі пісню, вірш, щоб знову знайти себе. Сотні разів перечитувала мужні рядки Леоніда Кисельова: "Така золота, що нема зупину, така буйна, нема вороття, в останніх коників, що завтра загинуть, вчуся ставленню до життя..." І -- так жила. Жоден день не минув намарно. На Українському радіо працювала тоді Олена Коваленко. Цю чудову жінку Рая зустріла якраз тієї скрутної години. "Тобі, дитино, співати треба, а не за театральними інститутами плакати! Вступай у школу-студію хору імени Верьовки", -- порадила. Тепер, із віддалі часу, Раїса Заклецька називає Олену Коваленко своєю хрещеною матір'ю -- то ж вона вказала їй правильний шлях.

А взагалі-то Раїсі пощастило на добрих людей. Директором школи-студії був тоді Яків Міщенко. Вона точно знає, що то саме він виплекав у її душі паросток любови до землі, мови, пісні, який посіяла мама. Дівчата, котрі приїжджали із сіл, починали говорити російською, гадали, так престижніше. А він, єврей, сердився і запитував: "А як тебе мама вчила говорити?" І наказував: "Ніколи не перекручуй себе! Говори, як учила мама". Там, у школі-студії, Рая заново відкривала для себе Шевченка і Лесю Українку, разом з новими друзями, яких, як і її найбільше любила пісня, вона шукала у плачах і легендах слід свого роду. І тоді, як поза цим світлим Домом, у суєті витраченого на дрібниці часу ми губили історичну пам'ять, тут хористи пізнавали зовсім іншу істину -- просту й мудру. І Раїсу вже ніхто не міг збити з толку, вона знала, що пісню народну берегти треба. Як, скажімо, фреску, що може зникнути за рік. Або як найдорогоціннішу реліквію родинну, себто національну.

Рая міркувала про себе й уголос. Учені стверджують, що по руці можна визначити, де людина народилася. Вона може вивчити будь-яку мову і спілкуватися нею, але земля рідна, як лінія долі, -- єдина. Це -- коріння. Зрубаєш коріння -- і станеш вітром, блукатимеш по

світах, і ніде не знайдеш притулку, що зветься щастям. Розбуджені гени Раїси покликали її нести це світло іншим. Вона їздила з хором на виступи, вчилася на музпеді в Київському педінституті, а між респетиціями, лекціями й концертами займалася хормайстерською роботою в Будинку вчителя.

І завжди, крім основних занять, у Раїси були гоббі. У різні часи -- різні. Зовсім юною писала вірші, почуття захлинали душу і лягали на папір римованими рядками. Неначе медом, наче терпким вином, причащалася поезією Ліни Костенко, Василя Симоненка, Миколи Вінграновського. Потім виникали власні мелодії... А то раптом йогою захопилася -- до самозречення, до аскетизму. А коли стомлювалася, поверталася до дитячого захоплення, брала голку і гаптувала узор. Що б не надумала -- не відступала. От, скажімо, завтра йти кудись треба, сідала -- і за ніч шила собі такий шикарний костюм -- не відрізнити від фірмового! Усім довкола Раїса здавалася впевненою, рішучою, цілеспрямованою.

Але була й іншою. Сентиментальною, вразливою. Її душа, тривожна і ще ніким не озвучена, чекала таємничого і звичайного жіночого щастя... Чекала довго. Вже її талант озвучив артистичний успіх, вже сотні глядачів дарували їй оплески, захоплювалися її прозорим альтом, а головного все ще не було... А зрештою, важко сказати, що для такої жінки, як Раїса, головніше: сім'я чи робота. Думаю, в неї тут повна гармонія. Дівчатка Ганнуса та Іванна -- її гордість, а чоловік, як і має бути, -- надійна опора, одиодумець. В усьому їй допомагає.

І якщо її кохають, вона невтомна, вся світиться, її впізнають перехожі, навколо неї наче електричне поле, насичене зарядами патхненності. Ось така Раїса. Молода, красива, в коротенькій спідничці, з симпатичним пасмом до брів -- усе та ж тернова гілочка, про яку тепер уже (і про ансамбль, який вона створила) відомий український кінорежисер Микола Мащенко задумав створити фільм...

-- ...А ми будемо "Зернятком". З нього усе проростає: і квіточка, і деревце, і колосок, -- сказала Раїса Заклецька дітям, коли вони, ще зовсім невеличкий творчий колектив, два з половиною роки тому поверталися теплоходом "Дмитро Шостакович" зі свого першого гастрольного круїзу по Європі. Група дітей, з якими працювала Раїса, а також їхнє сімейне тріо -- вона сама та донечки. Ганнуса та Іванна брали участь у телеконкурсі "Дебют". З колективом (а в колективі -- діти від 5 до 12 років) працювала недовго, на успіх і не розраховувала. А тут дзвонять з телебачення: "Ви стали лавреатами. Прийдіть одержати нагороду". Раїса спокійно так відреагувала, грамоту, напевно. А вийшло -- подорож: Туреччина, Іспанія, Франція, Італія, Греція... Скільки екзотичних вражень, скільки

Троє із "Зернятка".

новизни, скільки концертів! А головне, вона тоді вперше зрозуміла, що більше треба світові показувати наших дітей, а через них -- високу культуру України.

Повернувшись до Києва, Раїса відчула в собі незбориму силу, відчула, що так багато знає про те, як учить цих дітей, що залишати їм тільки позаробочий час -- то ніби зраджувати. Себе і їх. А значить, треба залишити Хор, якому присвятила двадцять років життя. Важко було. Але Раїса зробила свій вибір. І прийшла до дітей. І відчула, що то і є найвищий сенс її життя: не просто вчити, не просто виховувати дітей, а жити серед них, ділитися щед्रो тим, що знає і вміє сама.

Треба було розучувати стрілецькі пісні, козацькі, готувати Різдвяну програму... А як захопити їх тим, про що вже всі призабули? Кожна мама приводить свою дитину в ансамбль, бо хоче, щоб вона співала. А дитина не дуже й хоче. Їй більше до вподоби сучасні пісні. Звичайно, є й сучасні хороші пісні, але для Раїси інше важливо: на якому духовому матеріалі і, зокрема, на яких піснях, дитина виховується. Вирішила, нехай буде по-їхньому. П'ятнадцять хвилин вони співають своє, тобто "It's my life" і тому подібне, а потім вона п'ятнадцять хвилин -- своє. А далі їм усе більше хотілося слухати Раїсу.

Це сталося ще й тому, що Раїса не просто вчила їх співати. Із занять діти виносили нове про козацтво і гетьманство, дізнавалися, що українські дівчата були найгарніші в світі і ще багато-багато іншого. А головне, вони приходили додому і співали батькам і про "наше славне товариство", і про калину червону, і про страждальну матір, яка під хрестом стояла. І доводили, що історія -- це дуже цікаво, а вона, незаймана і непереписана, -- у наших народних піснях...

Це просто необхідно, щоб діти знали приказки, вміли колядувати, щедрувати. А для цього під час занять їм має бути цікаво. Але це не означає, що вони повинні тільки гратися. Хоча елементи гри -- обов'язкові, щоб діти не відчували, як до їхньої свідомості потрапляє те, що необхідно. Триває гра, ритмічні, співочі малюнки. І діти вчать мову, дізнаються про щедрого Миколая, в них прокидається любов до Ісуса, Диви Марії, вони всі беруть участь у новорічному вертепі, дійстві про народження Христа. Непримусовість народжує невимушеність.

Усе частіше ми звертаємося до далеких часів. Колишні дворяни обов'язково вчили своїх дітей культури поведінки, рухів, культури мови. Тепер до цього повертаємося і ми. Це потрібно нам усім, як ковток води у спрагу. Тому у фольклорному ансамблі, вважає Раїса, дітям треба давати правильні знання, вчити їх професійно. Вчити і класичної, і народної хореографії, і співу. Зовсім не обов'язково, щоб усі стали співаками або пішли в балет. Головне -- закласти в людині вільне самовідчуття, допомогти позбавитися такого знайомого моему поколінню почуття неповноцінності...

-- Щоб навчити чомусь дитину, треба бути терплячою, -- каже Раїса. -- І ніколи не ставитись до неї звисока, щоб дитина не боялася свого вчителя.

Буває треба і п'ять, і двадцять разів сказати одне й те ж, поки тебе послухає дитина. Але ніколи не можна втрачати врівноваженості, не повинно бути крику.

В ансамбля "Зернятко" чимало різноманітних програм. Це й веснянки, і пісні до свята Івана Купала, й історичні, стрілецькі. А з яким успіхом відбуваються концерти! У Києві "Зернятко" запрошують на найпрестижніші заходи. Але Раїса не заспокоюється цим. Престижність -- це лише оболонка. А їй хочеться так багато встигнути, хочеться побувати з пісню в кожній школі, дитсадку. Щоб не просто замилювалися глядачі, як діти виконують "козачок" або польку, а щоб відчули пісню, танець, щоб сприйняли їх. Якщо в душі у тебе, в мене, ще в когось щось сколихнеться, тоді не загине наша культура, тоді між людьми однієї нації виникне ланцюжок: пісні у нас спільні, музика, біль і радість, духовість.

Уже вкотре до київських дітей приїжджають мер міста Нільванжа, що на півночі Франції, пан Віктор Мадлен і президент Асоціації допомоги чорнобильським дітям пан Сільвестер Кисиленко. Торік "Зернятко" побувало в Нільванжі, діти дали там 18 концертів. Не варто й говорити, як це піднесло імідж України у Франції. Користь від виступів ансамблю має й Подільська держадміністрація міста Києва, яка, до слова, активно підтримує юні таланти, лише за рік район одержав медичної й іншої гуманітарної допомоги на суму більш як 500 тис. доларів.

А нещодавно в сім'ях у "Зернятка" гостювали японці, члени Асоціації допомоги потерпілим від атомного бомбардування Гіросими та Нагасакі. Японці дуже вибагливі, багато дитячих колективів бачили. Але коли познайомилися із "Зернятком", одразу сказали: "Це -- відкриття. Ваш ансамбль ми запрошуємо до себе". І ансамбль, звичайно, скористався такою ласкою. І знову -- великий успіх. Японські діти тільки й знали, що є така річка -- Дніпро. А те знайомство із "Зернятком" стало для них і справді відкриттям.

Але ж у таких закордонних поїздках важливо не тільки те, як діти співають, а й те, як поведуться, розмовляють, яка їхня загальна культура, освітницький рівень. І це саме те, що найбільше хвилює Раїсу. Адже якими ми виростимо наших дітей, так і почуватимемо себе в старості. Якщо "виліпимо" людей освічених, свідомих своєї національної гордості, то в старості будемо щасливі. Ну, хіба можна назвати освіченим людей, які живуть в Україні, за національністю українці, а не знають Шевченка? Або гімну України? Або молитви за Україну?...

Не може існувати такої філософії: хочемо, щоб діти наші були кращі, а ми вже будемо такі, як є. Ми повинні до них тягнутися, а вони -- до нас. Тоді і через тисячу літ слід роду не згубиться... І нехай діти повторюють молитву, нехай разом з батьками йдуть у церкву і ставлять свічку за тих, хто робив їм у житті добро, нехай пам'ятають про мертвих і не забувають могил. "...Я в мантиях дощу, прозора, як скляна, приходжу до живих, і згадую про мертвих..."

У "Зернятку" сьогодні вже понад сто маленьких зерняток -- від чотирьох до тринадцяти років. Тричі на тиждень вони поспішають на репетиції, дві з них проводяться в Національній опері. Що проросте з цих зерняток? Сонця їм! ■

ЕДМОНТОН ЗНАЙОМИТЬСЯ З ПРАЦЯМИ МИХАЙЛА БІЛАСА

3-4 квітня 1993 р. в Едмонтоні вперше була влаштована виставка праць самобутнього художника-ткача з Трускавця Михайла Біласа з приватної колекції великих ентузіастів альбертської філії Українського музею Канади панства Мирослава і Люби Куців.

Чи задумуємось ми про те, який слід залишиться на землі після нас? Може, промайне наше життя, як спалах недосяжного небесного тіла, мерехтливий блиск якого освітить стежину для втомленого подорожнього. Може, діла його добрі нанижуться на низку вдячної пам'яті людської і збережуться навіки як символи гуманності й любові до людей. А, може, творчість рук наших у далекому майбутньому зігріє комусь душу доторком тихим і ніжним, відкриє двері до розуміння того, хто ми є, з якого роду, коріння, до усвідомлення істини, яких ми батьків сини і дочки.

Михайло Білас -- мистець самобутній й глибоко народний, творчий доробок якого, безумовно, не тільки лишить слід на землі, але й поповнить українську скарбницю.

1 серпня 1924 року, у родині лісника Якіма Біласа на Станіславщині народився син. Батько мав надію, що він піде його шляхом і стане четвертим коліном лісників, але життя готувало хлопцеві іншу долю, незвичайну. Багатий бойківський фольклор та обрядовість стали тим ґрунтом, на якому проросли зерна різнобічного обдарування Михайла. У свій час він був співаком і танцюристом, отримав музичну освіту; він малює, має знання з літератури й драматургії.

Але найбільше тягнуло хлопця до художнього ткацтва. Мав безліч ідей та думок, і аж голова йшла обертом від нестримного бажання випробувати себе в кольорі, сюжеті, новій формі й техніці. Хотілося втілити в тканині дивовижну природу Карпат, розмаїття

народного життя, багатство фольклору, красу прадавніх звичаїв та обрядів.

Добився свого: у 1953 році поступив на відділення текстилю Львівського інституту прикладного та декоративного мистецтва і у 1959 р., у віці 35 років, успішно закінчив його. Роки навчання стали мовби шліфуванням глибоко народного самородку. В інституті Михайло навчався будувати композицію тематичного килима, але сюжети були його власні, з добре знаного йому народного побуту. Поважні професори вводили його у світ загальноприйнятих основ ткацтва та рекомендацій кольорів, а він їхав у гори до гуцулів, і від них переймав їхнє дитиняче сприймання світу й навколишнього середовища, мудрість тихої злагоди з природою та гармонійного життя, інтуїтивний потяг до естетичності й безпомилкове відчуття прекрасного.

Після закінчення інституту Михайло Білас довгі роки працював головним художником Будинків моделей у Львові, Харкові і Києві. Але вогник, що горів у його душі, кликав до нових пошуків й експериментаторства. Це й вирішило його наступні кроки. З 1973 р., він повністю перейшов на творчу роботу.

Загальне число його доробку налічує понад 300 творів. У цьому перелікові лише головні його праці -- килими, gobelени, верети. Але окрім цього він цікавиться різьбярством, писанкарством, вишиванням, розписами на папері, дереві та склі, виготовленням ляльок й декоративних квітів та багато чим іншим. Кажуть також, що він -- чудовий кулінар й кондитер, якого запрошують на весілля (а це в Україні дуже велика честь) бути головним кухарем...

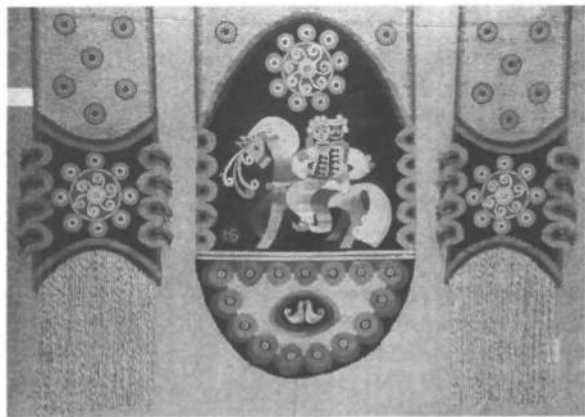
Говорячи про неабиякий хист Михайла Біласа як художника-ткача, хотілося б зупинитись на початках його "килимової" творчості та пошуків "своїх" техніки.

При згадці про орнаментальний килим, відомий всім нам з дитинства, відразу уявляється ткане гаряче багатобарв'я гуцульського килима або естетична довершеність полтавських рослинних елементів, з їхніми кольорами вічності -- золотавого й білого -- та кольору весни і життя -- світло-зеленого. Килими ж Біласа, хоч за тематикою мають цілком "місцевий" характер, трактуються в інакшій площині, далекій від українського народного килимартства. Його перші килими -- вишиті, зроблені в одній техніці: горизонтальним стебловим стібом. (На виставці в Едмонтоні глядачі мали нагоду оглянути одні з перших його зразків, виконані у 60-х роках, -- це вишиті килими "Журба" та "Олені", де можна знайти мотиви писанкового розпису; а також -- "Троїсті музики", "Колядники", "Лісова пісня".)

Від початку своєї творчості не цурався майстер і здавна відомого нашому народові ворсового килима, слава про який ще у XVIII ст. вийшла далеко за межі України. Надзвичайно складна техніка його виконання вимагає від майстра не тільки спеціальних навичок вміння, але й великого терпіння, не кажучи вже про мистецький хист. (Три таких ворсових килими, що були

Гобелен "Косівський базар".

Гобелен-триптих "Соняшний плай".

представлені на цій виставці, -- "Півники", "Каштани" і "Братки" -- засвідчують успіх майстра у цій техніці. По загальному тлу цих виробів майстер делікатно робить кольорові акценти, а ворс надає квітам лагідності й відчуття об'ємності.)

У пошуках нових засобів творчого самовираження, у 1967 році Михайло Білас звертається до ліжника. При виготовленні його також вживається ворсова техніка, але творити якусь композицію у ліжнику є дуже і дуже важко -- часом просто неможливо, -- тому що цей ворс довший і ще більш пухнастіший. Цим і пояснюється те, що переважна більшість ліжників, які ми знаємо і котрі є у багатьох з нас, -- це дуже простий, досить крупний геометричний орнамент, обмежений у кольорі: три ромби й ламані лінії, виражені у біло-сіро-чорній гамі; часом -- з додаванням зеленого та жовтогарячого або вишневого. Білас, вміло використовуючи прийоми та засоби народних умільців, збагатив і рисунок, і кольорит ліжника, розширив горизонти цього витвору декоративно-прикладного мистецтва, створив зразки нового типу, але разом з тим -- глибоко національні за змістом.

Хист самотнього художника проявив Михайло Білас і в декоративному ткацтві, де, хоча і скупим (часом лише в два кольори) кольоритом, але виразним рисунком і тональним ритмом мелодійності досяг того ефекту, що його ткані безворсові килими говорять до глядача. Досить часто майстер вживає тут зовсім різні за призначенням зразки орнаментів, як, наприклад, з тканини, писанки або яворівської дерев'яної іграшки, і, створюючи гармонійну композицію, добивається виразного зорового ефекту. Окрім тканих килимів Білас працює і в жанрі верети. Вживаючи лише один матеріал -- власноруч фарбовану вовняну нитку, але збагативши стародавнє мистецтво ткацтва своїм оригінальним світобаченням й композиційною розкутістю, художник творить неповторної краси площинні й просторові сюжети.

...Пливе, пірнаючи між нитками основи, невтомний човник; стиха постукує бердо -- і з'являється у кольорі самотнє диво, дароване майстром, -- гобелен, промовляє до нас кришталевою любов'ю душі Біласа до свого краю, до його природи та до наших звичаїв, яку він несе

щиро до людей і присвячує їм. Проникливий погляд художника торкається чогось -- і дарує нам миттєвий спалах своєї уяви, вихлюпує на тканину своє зачудування світом. Вдивіться у його гобелени "Князі", "Куми", "Косівський базар", "Вечір під Івана Купала" або триптих "Соняшний плай". Прочитайте це замилювання українством, втілене у кольорі ниток, нанизаних на думку і почуття...

Аплікація як вид мистецтва захопила Біласа ще у 1964 році. Спершу він вживав фетр і сукно, а потім і велюровий папір, який сам розфарбовував у потрібні кольори. Багатий матеріал і техніка аплікації дають художникові ширші, ніж у вишиваних килимах, можливості у виборі теми й сюжету. Саме тому ми можемо бачити в аплікаційних творах більшу кількість персонажів, розноманітніше й складніше навкілля, багатшу кольорову палітру. Це -- "Щедрівки", перша аплікація Біласа, "Вночі під Івана Купала", "Лісова пісня" та багато інших.

"Починаючи і закінчуючи нову роботу, молюся Богові. Прошу тільки думки, і Бог помагає" -- каже Михайло Білас.

Перша виставка майстра відбулася у Львові 1967 р. На сьогодні їх уже понад 30. І не тільки в Україні, але й поза її межами: в Індії, Франції, Німеччині тощо. У місті Трускавець, де він живе, нещодавно відкрився музей Біласа. Це -- відзнака й шана не тільки самотньому талантові, але й непересічній людині. Дуже влучно про його творчість сказав поет Дмитро Павличко: "...Михайлові Біласу, як древнім нашим предкам золотий плуг, упав з неба ткацький верстат -- це гордість нашого сучасного ткацтва, це подив, що народжує оптимістичне світовідчуття".

На виставці в Едмонтоні, влаштованій жертвенними ентузіастами українського фольклору та етнографії панством Куців, едмонтонці мали нагоду оглянути лише малу частину з творчого доробку Михайла Біласа, але всім це принесло естетичне задоволення.

Література:

- Бутник-Сіверський, Б.С., "Михайло Білас". Київ: 1972 рік.
Кривенко, Марія, "Я щасливий, що Ви у мене е..."
Молода Галичина, 16 червня 1992 р.
Ліщинський, Любарт, "Килим троїстих музик" *Свобода*, 23 червня 1992 р. -- ч. 118.
Чавага, Кость, "Воскресіння чародія ткацтва" *За вільну Україну*, 16 червня 1992 р.
Янченко, Віра, "Я -- дитина природи" *Вечірній Київ*, 19 серпня 1992 р.

"ЗАПИСКИ ЛІКАРЯ" ЮЛ. МОВЧАНА

Недавно в Україні було перевидано книжку "Записки лікаря" д-ра Юліяна Мовчана. Це його друга книжка, яку було перевидано в Україні (першою була "Незабутнє і непростенне", яку було там перевидано минулого року).

В "Записках лікаря" автор подає цікаві випадки із своєї 40-літньої лікарської праці.

Книжка, яку видало видавництво "Самостійна Україна", має тверду обкладинку і 11,000 тиражу. ■

ТЕПЛІЙ ОПТИМІЗМ РІЗЬБ Г. ПЕЦУХА

В один із перших весняних днів, в Галерії Українського мистецтва (єдина в Польщі) при Фундації св. Володимира у Кракові відбулося відкриття виставки відомого українського мистця Григорія Пецуха. Виставку відкрито до 70-ліття з дня народження скульптора.

Розпочалося свято словом голови Фундації св. Володимира проф. В. Мокрого, в якому наголосив він велику роль мистецтва для розвитку порозуміння між людьми, між народами, значіння робіт Григорія Пецуха для українського мистецтва: "Григорій Пецух людина гір і може тому, не зважаючи на тдурний, довгий шлях, до сьогоднішнього свята він його пройшов гідно, подолав всі колоди кидані під ноги йому і його виселеним братам співвітчизникам. Ця перемога, це ще один з доказів тому, що як не можна викорчувати гірського лісу, так не можна викорчувати народу... У всіх його творах є багато оптимізму, тепла, серця, поезії".

Приєднався до цих слів і проф. Юрій Новосільський, який сказав: "Не сподівався, не надіявся, що доживу таких часів, що зможу оглянути у Кракові, виставку такого мистця, художника. Це великий дар з неба".

Приємною несподіванкою для мистця був приїзд гостей зі Львова: директора Міжнародного Центру освіти, науки і культури -- Оксани Кондратюк, завідуючого відділом культури цього Центру, лемка -- Петра Байси, поета -- Ігоря Калинця, депутата міської ради -- Ярослава Лемика, кореспондента газети "Український світ" -- Костя Чаваги, тріо співачок -- "Леся, Леся і Оріся" та інших львів'ян, котрі приїхали поздоровити мистця, а також привезли і врочисто вручили йому диплом, яким: "Управління культури Львівської обласної державної адміністрації нагороджує народного різьбяр Григорія Пецуха за великий внесок у скарбницю національного мистецтва за межами України".

Після вручення диплому виступив Ігор Калинець, котрий довгі роки боровся за те, щоб Україна була вільна і "усміхнена". Поет розповів про свою першу зустріч з різьбами маестро Пецуха. Це було в 60-их роках за посередництва "Нашого слова" -- "Нашої культури". Завдяки цим газетам нарід поневоленої України вже тоді почув ім'я художника і пам'ятає його й сьогодні.

"Роботи Г. Пецуха -- сказала Оксана Кондратюк -- тішать думки, серце і дуже радісно і символічно, що з Кракова вони поїдуть до Львова". В такому ж дусі почалася промова Григорія Пецуха: "Метою моєї праці є то, щоб через різьби не додавати в світ ворожнечі, ненависті однієї людини до другої. В моїх різьбах немає жодного гніву. Тут ви бачите "Тризуб", котрим так довго лякали людей, але його непотрібно лякатися, ця моя композиція не виглядає страшно, зірка -- можна сказати -- завжди виглядає гарною, але є й такі зірки, яких треба боятися. Навіть хрест можна зле використати. Я не займаюсь показуванням смерті, біди, приниження -- це для мене чуже -- я стараюсь показати те, що має перспективу до життя, що розростається, розвивається.

До Закопаного, де я живу, багато приїжджає людей, вони заходять до мене, дивляться на мою різьбу і кож-

ний з них, хто б він не був, -- еспанець, француз, німець, американець, африканець, японець чи китаєць, -- кожен в тій різьбі знаходить щось своє. Мусимо не робити війни, мусимо робити культуру..."

Роботи Г. Пецуха експонувались на крайових і закордонних виставках, їх можна зустріти в музеях і приватних колекціях багатьох країн Європи і Америки.

Поздоровляли ювіляра і бажали йому ще довгих років життя колеги та друзі мистця, студенти та викладачі Ягеллонського університету, українці, що поприїжджали з різних кінців Польщі... Тріо співачок "Леся, Леся і Оріся" зі Львова співало пісні, які пригадали українському мистцеві рідну батькову хату та всі роки, що залишилися позаду, ті сумні і ті радісні й надійні, -- 70-літній шлях по якому пішов у життя, зайнявши своє тривале місце в європейській культурі.

Про відчуття відвідувачів цієї вдало скомпонованої виставки дають уяву вибрані з пропам'ятної книги записи численних людей:

-- Зачарований Вашою різьбою... Таке враження ніби твори виконані самою природою. (В. Монастирський, художник з Києва.)

-- Щасливий, що мав змогу вперше пізнати чарівні твори мого талановитого земляка-лемка, про якого довго і багато чув. Хай цвіте і розвивається Ваш талант на прославу нашого народу, який після століть неволі творить на своїй землі нове життя. (Теодозій Старак, Радник Посольства України.)

-- Дуже дякуємо... Надіємось, що зустрінемось ще не раз. (Учні зі школи ім. М. Шашкевича у Перемишлі.)

Олег АЛЕКСІЙЧУК

Г. Пецух. Материнство.

Нещодавно Львів був центром уваги художників гуті всього світу. До нас з'їхались провідні митці 16-ти країн. Чому саме у Львові? Таке питання виникає у багатьох.

Останні десятиліття відмічались швидким розвитком художнього скла. Інтерес до цього виду мистецтва стимулювався міжнародними симпозиумами в Новому Борі (Чехо-Словаччина) та Корнінгу (США). Вітчизняна гута в той період переживала кризу в плані образності і формальних пошуків. Все ж цей благородний і делікатний матеріал став епіцентром уваги Андрія Бокотєя, Альберта Балабіна, Франца Черняка -- які вирішили змінити відношення до гуті; в образно-емоційному, технологічному та конструктивному планах. Бажання зберегти, повернути і розвинути горизонти пізнання цього древнього мистецтва, породило й відмінне його трактування. Камерні музейні експонати зустрілись з могутніми об'ємно-просторовими композиціями на персональних виставках Франца Черняка "Космос" та Андрія Бокотєя (внутрішнє освоєння скла). Виникла потреба не тільки оновити вид, але й показати багатющі можливості надзвичайно красивого матеріалу. Для цього дуже важливо було відмовитися від інертності та штампів мислення, спробувати побачити перспективу в аспекті внутрішнього простору скла та варіативність пластики, що часами було зовсім незвичним. Така можливість співпадала із завданнями проведення симпозиуму. Перший симпозиум був проведений 1989 р. Він був експериментальним у всіх відношеннях -- чи спроможне місто справитись із складним завданням: забезпечити робочими місцями вибагливих мистців, підібрати бригади висококваліфікованих майстрів, нарешті зробити цікавим спілкування. Це була прекрасна нагода

зібрати гутників зарубіжжя до себе. Ще тоді в кулуарах зустрічей народилась ідея створення Музею сучасного скла із подарованих учасниками симпозиуму робіт. Така передісторія нинішньої події. А у мистецькому житті України цього річного симпозиуму уже нині став історичним, він вперше зібрав разом в такій кількості представників гуті найбільших центрів, що перспективно працюють у даному виді.

Тільки з огляду уже проведених акцій за період роботи симпозиуму можна зрозуміти його вагомість та органічність на просторах Львова. Львів поповнився ще одним надзвичайно цікавим Музеєм сучасного скла, де зібрано різноманітність форм, ідей, знахідок, вигадок та забав, що представлені в експозиції.

Львів'яни та гості мали прекрасну нагоду бачити як народжуються форми: робота біля печі представника Чехо-Словаччини Іржі Шугаєка переросла в акт перформенсу, що практично перевернуло устояні норми підходу до акту творчості в художньому склі. Він творив мелодію пластики із дроту та распечених склопирок, зав'язував їх у вузлики, перемотував, наліплював, відтинав ножицями та граціозно будував просторовий об'єкт для майбутнього осмислення та представлення в експозиції підсумкової виставки.

Як всяке новосформоване явище, ця виставка гостро поставила ряд проблем, що вимагають серйозного осмислення; традиції і новаторство, використання раніше знайдених ходів і традиційних прийомів, а іноді нерозуміння їх суті. Вона змушує задуматися про критерії оцінок в художньому склі, де поєднано гостроту творчого задуму, виразності формального вирішення

F.I.N.D.S.

**Dress
For Less
Discount
Designer
Fashions!**

**UP
TO 50% OFF**

Open Nightly till 7 p.m.

PHONE 761-9613

FINDS

DISCOUNT DESIGNER WEAR

365 JANE STREET
TORONTO, ONTARIO M6S 3Z3

Tel:

(416) 763-1093

MEAT PRODUCTS LIMITED
Specialists for over thirty years

- Найкращої якості м'ясні продукти власного виробу;
- Вареники, флячки, квашена капуста та інші європейські ласощі;
- Замовлення на весілля та на інші прийоми;
- Говоримо по-українськи;
- Власник Е. Рембач до Ваших послуг.

**2238 BLOOR STREET WEST
TORONTO, ONTARIO, M6S 1N6**

Робота біля гутної печі.

передбачається ще й оволодіння естетичними якостями матеріалу, бажання виявити їх у роботі. Скло може бути легко-прозорим, відбиваючи з глибини проміння світла, може бути щільним, фактурним із наліпами додатками різномірних матеріалів (металу, дерева тощо), але воно завжди повинно нести в собі властивості даного матеріалу. Скло благодатно сусідєє із металом, знаходить партнерську мову із деревом, підкреслюючи блиск чи глибини у багатьох творах, зокрема наших молодих львівських художників Сергія Корся та Олега Дацюка. Цільно і виразно прозвучали твори художників М. Ліпофського (США), Т. Зелнера (Німеччина), О. Звіра (Україна), К. Зорітчак (Франція), Л. Кічура (Польща), С. Маре (Естонія). Властива їм відточеність та вишуканість форм, вільне володіння різноманітними технологіями, зв'язує їх з пошуком шляхів оновлення і розвитку гуті. Відчуття розкованості пластичного мислення і високої професійної майстерності властиві творам Ф. Ібрагімова (Росія), Франца Черняка та Андрія Бокотєя (Україна), В. Мурахвера (Білорусь), М. Мерікалію (Фінляндія).

Міжнародний симпозіум художників гуті подарував львів'янам Музей сучасного скла, створив нагоду побачити унікальні скловироби, що зберігаються у Музею етнографії та художніх промислів, а вечори із показом фільмів та слайдів митців із США, Франції, Фінляндії були живим навчальним процесом для усіх учасників. Крім того, організатори спромоглися показати гостям України (Віїзд у Карпати, Олеський замок, музеї Львова, театри). Свято художників гуті продовжується експонуванням виставки, а сам симпозіум заповідає зробити Львів одним із найбільших центрів гуті Східної Європи.

Евстахія ШИМЧУК

Піснями й танцями вирувало козацьке свято в колишній гетьманській столиці -- Батурині. У ньому взяли участь посланці Срібного й Варви, Козельця й Ніжина, Бахмача. Присутні мали змогу ознайомитися із виставкою старожитностей, привезеною з фондів Чернігівського історичного музею. Вперше там пройшли й батуринські читання, що відкрили нові сторінки історії, життя гетьманів І. Мазепи та К. Розумовського. Здоповідями, повідомленнями виступили вчені й народні депутати України. Наші духовні витоки поступово стають набутком широких мас. ■

arka shoes

- Великий вибір вигідного і модного взуття.
- Регулярні і ширші фасони.
- Помагаємо клієнтам з відтисками та з іншими проблемами.

-- ROMIKA -- SALAMANDER -- LA VALLE
-- GALLUS -- ORTHOPEDIC SHOES

ПЕНСІОНЕРАМ 10% ЗНИЖКА

2196 BLOOR ST.W. (at Runnymede)
TORONTO, ONT. M6S 1N4

TONY HRUBI
(416) 763-1851

NON

ST P

LOT
пропонує єдине
безпосереднє сполучення
Монреал -- Варшава. Відліт
з Мірабел кожної п'ятниці.
Пропонуємо також сполучення
до Риму, Банкоку і до
більшості європейських
столиць. Сердечно
запрошуємо.

За ближчими інформаціями телефонувати
в Монреалі: (514) 844-2674 в Торонто: (416) 236-4242
Fax: (514) 844-7339 Fax: (416) 236-0433

POLISH AIRLINES

LOT

2000 Peel St.
Suite 680
Montreal, Que. H3A 2W5

Володимир ЖИЛА

"ПОЕЗІЯ -- МІЙ ГОЛОВНИЙ І УЛЮБЛЕНИЙ ЖАНР"

Ганна Черінь, Квіти добра і зла: поезії. Клифтон (Ню Джерзі):

Об'єднання Українських Письменників "Слово", 1991, 238 сторінок.

"Немає добра без зла..."

Юрій Збанацький

*Пісні моєї кредо:**Квіти добра і зла'**В'єднані в наші гени**Травмою раю й геєни.**"Квіти добра і зла"*

Це ніщо інше, як апологія духовного перетворення людини, піднесеного тут до естетичної якості в єдності прекрасного й доброго, а то й злого. Для поетеси воно стає мистецьким ідеалом гідним подиву й осуду. Бож

*З одного кореня зросли добро і зло;**Чорти і янголи -- з одної школи.**Що важливіше: те, що вже було,**Чи те, що бути не могло ніколи?**...Але іще виспіває поет**Нюанси і півтони,**Не відчуваючи, що скінчив лет,**Що тоне...**"Айсберг"*

Чи не закралася тут часом невідповідність краси й добра, чи не наближається вона тут до стану аномалії чи навіть відхилення від норми:

*Чи брехуни хронічні можуть бути щирими?**Чи можна добрим бути комусь на зло?**Щось сталося, а ми не віримо.**Нам правдою здається те, що не було.**(Там же)*

Чи випадково не блукає тут наша поетеса в лябіринті естетики Бодлера, який у статті "Всесвітня виставка 1855 року", писав, що "краса завжди химерна", що їй притаманно дещо "дивацтва, наївного, ненавмисного, не свідомого і що це дивацтво надає їй вигляду краси; це її ознаки, її характеристика". А далі, чи моралізаторські тенденції не пронизують тут окремих рядків, не зважаючи на те, що вони пристойні і витончені. Виходить, що поетеса добре ознайомлена з життям Бодлера, який "зважував кожну фразу, мова його була надзвичайно вишукана, деякі слова вимовляв особливим чином, наче бажаючи підкреслити їх і надати їм прихованого змісту."

Після таких асоціацій зовсім закономірно звучать рядки:

*Сумно навколо -- а треба творити...**Та не сумуй, самотнику!**Хіба ти не знаєш -- найкращі квіти**Часто ростуть на смітнику?!**Що ж, як навколо стіль чорного --**Кожна радість горем угноєна.*

І так, усе позитивне в житті людини, що відповідає її інтересам, бажанням, мріям -- це добро, а що-небудь погане, чи недобре -- це зло. Таким чином добро є протилежне злу і навпаки. Вони протилежні собі за якостями, властивостями та ознаками. Але в житті, пише Юрій Збанацький, "немає добра без зла..." Отже, вони мусять творити якусь неподільну сукупність. Уже Шарль Бодлер, видатний французький поет XIX ст., створюючи свої *Квіти Зла* розглядав їх не стільки як вірші, скільки як поетичне "творіння найстрогішої єдності". Він був переконаний, що "з точки зору мистецтва та естетичного враження вони (*Квіти Зла* -- В.Ж.) значно програли б, не будучи прочитаними в тій послідовності, як їх розташував, знаючи, що робить, поет. Але вони втратили б іще більше з точки зору морального ефекту".

Ганна Черінь відома діяспорна поетеса, навпаки, обдарувала нас збіркою поезій п.з. *Квіти добра і зла*, в якій зберегла цю неподільну життєву сукупність, але не завдала собі лишнього труду організувати свої розрізнені вірші. Тим вона і не порушила їхньої ефективності. У неї у збірці вийшов добрий початок і сильний кінець. А самі поезії не менше впливають на душевний стан читача, своєю внутрішньою мелодією, своїми естетичними прикметами та своєю моральною ефективністю.

Де ж тут секрет її майстерності, де та "таємна архітектура" побудови збірки, яка не ізолює сили поезії, а навпаки, поширює її, робить її більш ефективною? Вона, на нашу думку, в єдності прекрасного й доброго, а то й злого, що усвідомлюється поетесою як норма. Аджеж вона твердо вірить у прекрасне й у перетворюючу, очищуючу силу доброго й злого. Вірить вона також у силу духовного перетворення людини, що жевріє у поезії та мистецтві взагалі:

*Мабуть із злом 'нерозлучне добро!**Вабить нас вічно жар-птиці перо...**Зла скуштувавши, добро несмачне.**Кину тебе -- і забудеш мене...**Може п'яниця нам зла не бажає.**Вип'є, повія його привітає**Із співчуттям, наче рідна сестра.**Може це квіти зла? Чи добра?**Скажете -- пробі, це ж бруд і розпуста...**Хто ж, як не ви, спричинили той бруд?**Гляньте на себе, гляньте у люстро**І над собою вчиніть самосуд.*

*Хтось же з потоку непереборного
Вийде живим без ковчега Ноева...*

Тут в додаток ще й багатий роздум про людське життя, про працю людини для створення корисного і прекрасного, про взаємозв'язок мистецтва з життям. Рядки ці немов наливають бадьорістю кожного, хто їх читає, бо поетеса виступає тут вчителькою добра й краси та стоїть твердо за правду:

*І коли за правду вмерти
Треба, то вмирай.
І заслужено тепер ти
Попадеш у рай.*

*Кривду, де б не стрів на трактах,
Правдою коли.*

"Правда"

Це ніщо інше, як продовження розкриття поетичної значимості добра і зла. Вони тут мистецькі образи, що створюють життя і їх треба донести до читача і то через образи, а не просто за допомогою логічних сентенцій.

"Вінок сонетів" у збірці переносить нас у іншу площину роздумувань. Він веде до встановлення нових літературно-мистецьких паралелей та асоціацій, учить сприймати літературні образи естетично, усвідомлювати відношення мистецтва до життя:

*Я хочу сонця, хочу жити,
Я хочу жити і творити --
Сплету сама собі вінок!*

Вінок цей складається з 15 сонетів, при чому останній з них утворюється з перших рядків попередніх 14 сонетів. (Не зважаючи на усю складність форми у нашій літературі вінки сонетів створили: В. Бобинський, О. Ведміцький, М. Вінграновський, О. Тарнавський та інші.) Магістральний сонет (чи магістрал) Ганни Черінь звучить дуже оригінально, його стислість, дисципліна думки і уяви поетеси заслуговують на широку увагу:

*Сплету сама собі вінок,
Слова збираючи, як квіти.
Озвалось серце, як дзвінок,
Бо хоче жити і любити.*

*Не можна жити й не сивіти.
Сивіють люди від думок,
Сивіє в паморозь струмок,
І снігом засивіють віти.*

*Та сходять зерна щовесни
У мозку стомлених борознах.
В очах відроджується розмах.*

*Минає час метаморфозно,
А що за тим настане? Бозна!
Як хочеш жити -- не засни!*

Прямих паралель з нашою поетичною клясиною у збірці годі дошукуватися, але згадки про наших діяспорних поетів і навіть дуже теплі, тут є. Про поета Олеса Бабія поетеса пише:

*Умер він з книжкою в руках,
Як вірний воїн з крісом на посту.*

*Самотній мрійник, він давно прирік
На службу Музам все своє життя.
І так минав, згорав за роком рік,
І день за днем згасав без вороття...*

"З книжкою в руках"

Тепло попрощалась вона з Леонідом Полтавою, якого, до речі, Ганна Черінь дуже шанувала:

*Прощай, поете, любий Леоніде,
Любови, Ніжності і мужності співець...
Землі лишив Ти радість і біди,
Нічого більш уже нема... Кінець!*

"Поетові"

Найкраще, здається, висловилося поетеса таки про сеньйора поетів діяспори, Микиту Мандрику, вітаючи його з щасливим 90-річчям:

*Ви встояли в виру подій і видив,
Бо в Вашім серці -- істина сама --
Що де б не був, яку б красу не звідав
Від України кращої нема.*

*Як соняшник, Ви зріли і мужніли,
І Вашу мудрість шанував народ,
Дивуючись, що стільки волі й сили
Ви здобули з мандрівок і пригод.*

"Вересень"

Чимало віршів Ганни Черінь про органічне чуття єдності з рідною землею та з її природою. Усі ці згадки про Україну пройняті глибокою вірою у краще завтра своєї вітчизни:

Looking for that authentic Ukrainian gift?

UKRAINSKA KNYHA

A Division of Demo Trade Limited

Importer and distributor of fine giftware

NOW DUTY FREE!

No Duty on clothing (except leatherware), footwear and food sent in prepaid parcels to Ukraine, Belarus, Russia, the Baltic States and other parts of Eastern Europe.

- EMBROIDERED tablecloths towels bedspreads aprons blouses shirts
- BEAUTIFULLY PRINTED wool kerchiefs and shawls
- HAND PAINTED decorative plates and boxes
- INLAID WOOD from the Carpathians, Hutsulshchyna and Bukovyna
- GLASSWARE AND CRYSTAL from Lviv and Kiev
- BOOKS PERIODICALS and more

Your heritage art store

UKRAINSKA KNYHA
962 Bloor Street West, Toronto, Ontario M6H 1L6
Canada
FAX: (416) 531-4075 Phone: (416) 534-7551 TELEX: 06-22465

Воскресає наша слава,
Наша сила і Держава --
Перше чудо із чудес --
З нами Бог!

Христос Воскрес!
"Воскресіння"

Не призабула вона і трагедії Чорнобиля, що досі нас усіх хвилює, зокрема, коли сприймаємо її крізь призму болів і потреб рідного народу:

Не героїзмом, не лаврами Нобеля,
Не незламною міццю граніту,
А зловіщим нещастям Чорнобиля
Ми вписались на мапу світу.

"Чорнобиль"

Дуже своєрідно розуміє вона патріотизм. У її розумінні -- це нерозривний зв'язок з прагненням і ідеалами свого народу та готовість віддати йому усе:

За рідний край усе віддай,
З усіх кутів і призм
Така любов, як рідна кров --
Оце патріотизм.

"Патріотизм"

Чудово і навіть дещо мрійливо звучить її вірш "Під снігом". Тут неповторна простота вислову, витончена грація мови. Багаті та рівночасно і типові мотиви, образи, композиційні та словесні засоби зображення і вкінці блискуче та неповторне закінчення:

О, рідний краю, тільки ти
Думок моїх магніт
З тобою в серці легко йти
В безмежний білий світ.

Природно, що в рецензованій збірці поважне місце займають також і мотиви інтимні, тема кохання, та усе те, що ми схильні називати жіночістю, тобто сукупністю таких рис і ознак, що властиві для жінок на відміну від чоловіків. Тут на перше місце висувається питання почуття, але такого почуття, в якому жінка не розчинюється, а залишається собою. При чому, це не тільки інтимне почуття, але також і громадське. Іншими словами, це високий стан душі:

Йшли віки... Зростали яничари...
Та жінка йшла супроти всіх облуд
І берегла в душі зерно Держави,
Щоб не загинув український люд.
"У століття українського жіночого руху"

Важливе місце в творчості Ганни Черінь займає поема "Щаслива". Тут, на мою думку, доля виступає як поняття, аналогічне за значенням до щастя, як певний образ, що швидше уособлює життєвий шлях людини, ніж визначає його. Доля виступає тут -- як супутник людини в житті, що саме і зраджує бідну жінку:

-- Я птаха того (жениха - В.Ж.) не ловила.
Він сам мене взяв на крила.
Найменшу частиночку тіла
Наснажила дивна сила...

А тепер, вона -- зраджена мати, але про те і дали щаслива:

Зазнала я райського дива!
Хоч щастя минуло, як злива,
Я щастям колишнім щаслива,
Як дощиком зрошена нива.

У збірці дуже цікаво змальовано також питання еротики старости -- час, коли жінки переживають свою другу дівочість. До речі, тоді

Бути зваженою і розважною
І кохати таємно,
Бути любленою, бути бажаною
Надзвичайно приємно.

Хвиля кохання легенька
Набігає на ринь...
Серце б'ється, як стиснута жменька,
Під вагою дрібних підозрінь.

Тож нехай з нас сміються юні --
Старість повна кохання й еротики,
І не треба метати перуни
На старечі цілунки і дотики.

"Еротика старости"

Тут треба ще обов'язково дещо сказати і про очі. Очі в розумінні Ганни Черінь:

Щирі, зрадливі, і легкі на віру,
Ріжні на колір, ріжні на міру.

Саме і ця обставина спонукала її розшукати найвлучніші слова, щоб передати красу і чар очей. Зробила

CONSULTEC LTD.
consulting engineers

4180 Dundas St. W., Toronto, Ont. Canada M8X 1X8
Tel. (416) 236-2426 Fax: (416)-236-3677

Інж. ЮРІЙ О. ОХРИМ
Президент

- Консультативна інженерська фірма міжнародного засягу. ● Виконує всі фази планування, будови і перевірки більших індустріальних проєктів.

ATOMIC SERVICES:

- **ATOMIC FUEL LTD.** -- 24-годинна вчасна доставка і обслуга **tel. (416) 233-8134**
- **"PRODAN"** крамниця, **2309 Bloor St.W., Toronto** -- харчі, пачки і транспортація в Україні **tel. (416) 766-5151**
- **CITE (EXPORT - IMPORT)** **tel. (416) 233-1635**

ІГОР ПРОКІПЧУК tel. (416) 233-8134
Fax (416) 503-4033

21 Goodrich Road, Unit 14
Toronto, Ontario M8Z 6A3

Знижка для пенсіонерів.

вона це настільки майстерно, що кожен з нас знаходить у цьому ніби свої власні думки і почуття, викликані спогадами нашого життєвого досвіду. Через те твір звучить як узагальнена поетизація очей, їх ніжності, їх ласки, що звеличує, облагороджує людину, додає їй сил і енергії у житті.

*Очі розумні -- сірі,
Очі блакитні -- щирі.
Очі зелені -- зухвалі,
Чорні -- журливі коралі.
Пристрасні очі карі
(Лихо з такими в парі!)
Злі, недосяжні твердині --
Очі сталеві-сині.
Злі ще лишилися очі одні --
Сині -- дістались мені.*

Багато образів запозичено тут з фольклору. Це одне з свідчень того, що Ганна Черинь любить свої народні традиції.

Любить вона також і природу. Весна, у неї "весела, безжурна і ніжна". А день і ніч у неї: "на вістрях проти-річ". А там десь в небесах "Осяяні сонцем, самотньо-окремі, / Дві хмарки цілуються ще". Своєрідно змальовує вона і захід сонця:

*І раптом сонце упало. І полмінь
Розлився по плесі ріки.
Один непокірний залишився промінь,
Як помах останній руки.*

Ганна Черинь з захопленням та грандіозністю творчого дерзання пише про наші вікові традиції: "Воскресіння", "Різдвяне", "Різдвяний дар", "На Великдень", "Великдень" тощо. Вона тонко відчуває і глибоко усвідомлює усю красу, наприклад, Великоднього звершення:

*З церкви повернулись люди із свяченням --
Кошки завітчані барвінком зеленим.
Ой, як ясно, весело, радісно сьогодні!
Великодні дзвони, мрії великодні.*

*Пахне перша зелень, а струмки веселі
Грають ледве чути на віолончелі.
Сонце всіх цілує. Вишня теж щаслива,
Бо шепнув їй вітер, що вона вродлива.*

Народною пісенністю, мелодійністю і глибоким ліризмом проникнута уся збірка. Вона свідчить, що Ганна Черинь -- поетеса глибоко народна. Але вона також і поетеса національна. У своєму інтимному стилі вона будує "життя з відважних юних мрій, / Щоб гостре слово стало кулеметом". У її поезії чимало багатства мистецького вислову, інтелектуалізму, ясності слова та пристрасного шукання нових шляхів в естетичному зображенні дійсності, як також щире прагнення стати виразником духу сучасності. Її поезія сповнена оптимізму. В ній сильно відчутний ідеал молодості, бо наша поетеса живе напруженим динамічним життям.

Збірка *Квіти добра і зла* -- це велике досягнення Ганни Черинь з боку мистецького та ідейного. Її слово звучить тут потужно, воно передане поетичними образами, а не просто логічними сентенціями, наповнює читача силою відчуття, владно насторожуючи до роз-

думів про взаємозв'язок мистецтва й життя. А краса її віршової форми сприймається не тільки зором, а й на слух. Вона за своїм характером не довільна, а підкоряється законам ритмічної організації мови. А самі вірші у свою чергу відзначаються не лише чітким зовнішнім графічним оформленням, але й глибоким внутрішнім інтонаційно-смысловим сполученням слів. Сприйняття і відчуття цієї єдності, на нашу думку, є показником краси і мелодійності цієї збірки.

Збірка своїм ідейним спрямуванням і мистецькими рисами є також антиподом наставленню і світосприйманню деяких українських поетів модерністів у діаспорі, які стоять за цілковиту відірваність мистця від суспільства й у своїй філософії спираються на екзистенціалізм, фрейдизм тощо.

Тематика збірки багата і цікава. Тут в основному ліричні і епічно-ліричні вірші. У ній є також вірші на злободенні теми. Усього тут 150 рившів.

Підсумовуючи, хочемо сказати, що збірка *Квіти добра і зла* є великим мистецьким здобутком Ганни Черинь. Вона вносить чимало нового в українську поезію і напевно приверне увагу всіх кому дорога наша культурна спадщина, кому дорогий розвиток нашого рідного слова. ■

Для всіх українців і їхніх родин
у скорботний час місце Вічного покою.

ST. VOLODYMYR
UKRAINIAN CEMETERY

УКРАЇНСЬКИЙ ЦВИНТАР
СВ. ВОЛОДИМИРА

в Оквилл, Онт.

- Щороку спільна молитва й окремі поминки за душі тут спочилих.
- Дбайливий догляд Адміністрації та запевнена майбутність відносним міністерством Провінції Онтаріо через т.зв. "Вічний Фонд Українського Цвинтаря Св. Володимира"!
- Дві окремі Секції: УПА і Братства Дивізійників, прикрашені чудовими пам'ятниками.
- Порада і поміч в перенесеннях останків (праху) з інших цвинтарів-поховань!
- Ціни за місця-ділянки найнижчі в околиці! Добрий доїзд! Близький Дім Культури!
- За додатковими інформаціями просимо звертатися на число телефону:

Години -- 9:30 до 4:30 БЮРО -- 827-1647

АНДРІЙ ЛАТИШКО -- адміністратор

ПІДРУЧНИК З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ЧУЖОЗЕМЦІВ

(Yar Slavutych, *Standard Ukrainian Grammar*, Edmonton: Gateway, 1990)

На чужині, в оточенні корінної мови, кожна принесена мова будь-якої емігрантської групи мимоволі якоюсь мірою змінюється, навіть занепадає. Це особливо помітне в лексиці канадських та американських українців ("корнер" замість "ріг вулиці", "драгстор" замість "аптека" і т.д.). Тому, щоб зберегти принесену з-за океану мову, бодай трохи охоронити її від сторонніх впливів, потрібні добрі, нормативні зразки щоденної мови, принесеної на американську й канадську землю. Для українців, що в минулому були під кількома нерідними, чужомовними режимами, нормативний мововжиток дуже важливий. Саме таку мету переслідував д-р Яр Славутич, професор-емерит Альбертського університету, коли укладав свій сьомий із черги *Standard Ukrainian Grammar*. Призначений він в основному для тих, хто бажає навчитися доброї, нормативної української мови -- без російського, польського, англійського чи всякого іншого занецищення, такого поширеного серед наших мовців.

В Україні ми звикли, завдяки руйнівній радянській мовній політиці, до підручників з іноземних мов, складених різними авторами (в основному російськими) для опанування тієї чи іншої чужої мови. Але щось не видно й не чути, щоб склалися в нас посібники з української мови для іноземних студентів. Ми ще й досі (уже в незалежній Українській Державі, з законом про державну мову) навчаємо студентів інших країн російської мови, зокрема на підготовчих факультетах. Чому це й досі триває?

З огляду на такий стан, тим більше зростає увага до тих починань, що зроблені за кордонами нашої держави в галузі створення підручників з української мови як іноземної для вивчення її тими студентами та учнями, для яких вона є другою, не своєю рідною. "Нормативна українська грамати́ка" вже апробована практикою навчання у вищих і середніх школах. Справа в тому, що Яр Славутич, відомий вчений-славист, автор цього підручника, набув уже великий і продуктивний досвід навчання іноземних слухачів української мови. Отримавши 1954 р. науковий ступінь магістра (кандидата славистичних наук) у Пенсильванському університеті в Філадельфії, він активно продовжував працювати (маючи стипендію від цього університету) над докторатом, просто необхідним для праці в будь-якому вищому закладі на американському континенті. Тоді представник американської влади у Вашингтоні, якимсь довідавшись про гідного кандидата, запросив Яра Славутича викладати українську мову для різного роду військовиків у спеціальній мовній школі в Монтерей. Закінчивши докторську дисертацію та успішно захистивши її в славистичному відділі Пенсильванського університету, д-р Яр Славутич буквально за кілька тижнів розпочав свою практичну діяльність у навчанні військовиків української мови у штаті Каліфорнії. Інтенсивне викладання української

мови, переважно у розмовному різновиді, американським воякам вимагало безумовно й належних підручників та особливої методики навчання. Період посиленої холодної війни, з погрозами Хрущова на форумі ООН, активізував пошук найефективнішого способу засвоєння східноєвропейських мов для потреб армії, практичної діяльності дипломатів тощо. Тоді в Монтерей навчали 32-ох мов, європейських та азійських. Але матеріалів з української мови зовсім не було. Оскільки розмовний чи пак зорово-слуховий метод уже вживали в школі, Яр Славутич ухопився за нього і разом із двома іншими викладачами взявся за використання його для навчання української мови.

П'ять років праці у військовій школі мов, дали великий досвід для енергійного українського педагога, захопленого поширенням української мови на Заході. Трапилась блискуча нагода не лише навчати мови, а й поширювати серед іноземців знання про Україну та її народ, про боротьбу українців за незалежність у національному розвитку, за створення справжньої самостійної держави замість фіктивної формації -- УРСР. Такої думки трималися й три інші викладачі українського відділу в тій школі, не зважаючи на білогвардійське засилля російських емігрантів, із якими доводилось по-тайки воювати не лише українським викладачам, а й польським, чеським, турецьким та багатьом іншим. Американська військова адміністрація не могла не слідкувати за визвольними ідеями, що вирували серед відділів, але дивилася на все крізь пальці, якщо це не загрожувало американським ідеям демократії та свободи. Поза всім цим, Яр Славутич уже там почав працю над своїм першим підручником *Conversational Ukrainian* тобто "Розмовна українська мова". Коли йому стало тісно в Монтерей, бо хотілося ширших обріїв для наукової праці, тоді трапилася щаслива нагода -- він отримав запрошення на посаду україніста в Альбертському університеті в Едмонтоні (Канада). Маючи надрукований у Вінніпезі вище згаданий підручник (до речі, він витримав п'ять видань опісля) і переїхавши до канадських українців 1960 року, енергійний професор склав ще кілька інших підручників різного профілю для різного віку студентів чи просто для самоосвіти. Завжди пропагував "зорово-слухову методу", що стала прикладом для інших. За цю жертвну працю отримав він золоту шевченківську медаль 1974 р., також другу медаль 1992 р. "за вклад в історію, культуру та розвиток Канади і українців у Канаді" від Комісії Століття Українців Канади. Згаданий підручник "Розмовна українська мова" перекладено й видано французькою мовою в Бельгії та португальською в Бразилії. Крім того, мали успіх його два інші підручники з української мови *Ukrainian for Beginners* (сім видань) і *Ukrainian in Pictures* (два видання). Одним словом, список попередніх підручникових публікацій охоплює немало цікавих видань, а також мето-

дичних публікацій, що були підготовкою до найновішої книжки -- "Нормативної української граматики".

Цей підручник мав уже два видання. Його вживають в Канаді, в Америці, Австралії, Англії, навіть у Голландії. Складається він із трьох розділів: (1) фонетична частина, де описано українські звуки, подано графічне зображення їх, наведено слова та фрази, в яких охоплено зразки мовлення; (2) виклад граматики в супроводі діалогів та інших текстів; (3) зразки текстів для читання -- з відомостями про Україну, її історію, трагічний голодомор 1933 р. тощо. Власне кажучи, порівнювати цей підручник немає до чого, бо він досі єдиний, в Україні нічого подібного немає. Щодо порівняння з закордонними підручниками, то це можна робити, бо й автор "Нормативної української граматики" використовував і їхні досягнення. Перше, що впадає в очі, це той факт, що його навчальна праця включає в себе багато цікавих матеріалів, які роблять читання його пізнавальним для читача. По-друге, для пояснення граматичних категорій обрано англійську мову, найбільш поширену в світі. Це безперечно зацікавить усіх тих студентів, для яких українська мова є рідною. І по-третє, належно продумано манеру викладу за певними вузловими поняттями та явищами. Розміщено матеріал то в стовпчик, то в рядок, що тримає учня або студента впродовж усього часу праці з підручником.

Підручник Яра Славутича на диво живий, із активною лексикою, зі смаком дібраними комбінаціями та фразеологічними зворотами, ідіомами, в діялогах із дочерніми ситуаціями. Це чудове поєднання наукової мовної інформації з реальним життям і діяльністю українців, як в Україні так і в діаспорі. Подано відомості з життя українського народу, використано твори класиків і сучасних авторів, використано особливості різного характеру та призначення розмов. Про такі підручники так і хочеться сказати, що це твори, які пишуться не за один раз, не за день і навіть не за рік. Це праця довготривалого часу, вона потребує не лише знань, що безумовно важливе, але й досвід.

Можна сказати, що вся книга, всі її розділи, лекції (їх 22 -- за планом одного року навчання на першому курсі університету) апробовані, перевірені досвідом не тільки самого автора, а й інших викладачів вищої та середньої шкіл. Перед нами добротний матеріал, вивірений наукою та життям, -- такий підручник нормативної граматики, на мою думку, дуже корисно мати й на Україні. Гадаю, що видання "Нормативної української граматики" масовим тиражем у Києві дуже допоможе розв'язати цілу низку питань, а саме:

- навчання іноземних студентів, яких у нас, слава Богу, вистачає;
- поглиблення вивчення англійської мови, одночасно з рідною;
- підняття престижу української державної мови в Україні.

На мій погляд, публікація "Нормативної української граматики" в Україні допоможе розв'язанню ряду ще інших проблем, зокрема для німецькомовного, франкомовного контингенту студентів. Я впевнена, що

цей підручник проф. Яра Славутича знайде собі ще багато, багато студентів та учнів. ■

Лідія Сергіївна НЕЧЕПОРЕНКО, д-р педагогічних наук є професором і завідувачем катедрою педагогіки Харківського університету. -- Ред.

ЗДОРОВИЙ І СМАЧНИЙ ХЛІБ
та інші печива випікає
Українська пекарня

THE future BAKERY & CAFE

власниками якої є Родина Вжесневських
-- можна набути також різні українські страви
у наших каварнях

739 Queen St. W., Toronto, Ont., Tel.	368-4235
St. Lawrence Mkt.	366-7259
483 Bloor St. W.	922-5875
2199 Bloor St. W.	769-5020
M-C Dairy, 212 Mavety	766-6711

DR. NATALIA STAWOWCZYK
ACUPRESSURE

Лікування методом натуральної медицини
включаючи різного роду сеанси масажу
-- лікувальні та профілактично-оздоровні.

Лікування таких недуг як:
Системи травлення; Дихальної системи; Нирок
і мочових проводів; Крові -- кровоносної системи;
Нервів -- невралгії, невротенії, неврози; м'язів,
суглобів, костей; Жіночі недуги; Шкірні недуги тощо.

8 Peach Tree Path **Tel.: 244-5838**
ETOBICOKE, ONT. години прийому від 10:00 до 6:00
M9P 3T7 за попереднім домовленням.

ВЕЛИКИЙ ВИБІР
НАЙНОВІШИХ ЖІНОЧИХ
МОДНИХ ОДЯГІВ

DANYA

FASHION SHOPPE
2378 BLOOR STREET W.
TORONTO, ONT., M6S 1P4
Телефон: 766-4511

ГОВОРИМО ПО-УКРАЇНСЬКИ

ПЕРША ЗБІРКА ПОЕЗІЙ ГР. ВИШНЕВОГО

(*"Моя любов порання й вечорова", 46 стор., 1992 рік*)

Досі вийшло в Україні три книжки наших авторів, що живуть в Австралії: Лесі Богуславець "Моя австралійська кума" (1991 р.), Зої Когут "Культурні арабески" -- доповнена й змінена (1992 р.), Пилипа Вакуленка "Ця дика Австралія" (1992 р.). А сьогодні маємо й четверту книжку нашого автора Гр. Вишневого, що вийшла у Дніпропетровську наприкінці минулого року у Видавництві "Січ".

Поява кожної такої книжки -- це здобуток, що популяризує нашу спільноту на цьому терені. Тож з приємністю відзначаємо і появу цієї, хоч і невеликої, але змістовної збірки, яка охоплює 22 оригінальні поезії, одну поему, переклади 14 сонетів з польської мови Адама Міцкевича та два вірші поета-напівукраїнця (мати українка) Пітера Скжинецького -- з англійської мови.

Коли говорити про творчість наших авторів, що живуть в Австралії, то можна підкреслити, що сьогодні серед тих небагатьох, які проявляють свою літературну діяльність, Гр. Вишневий належить до найактивніших. Його поезії й переклади систематично з'являються як в нашій пресі (альманах, часопис), так і в Канаді, Англії, а останнім часом і в низці видань України.

Коротко аналізуючи цей перший підсумок творчості Гр. Вишневого, можна сказати, що автор тут показав свою поетичну дозрілість, художню і технічну вправність. Вся його оригінальна творчість -- це ліричні поезії на теми історії, краси природи, відгуки на сучасні події в Україні та суто інтимні.

Починаючи від першого вірша "Відгомін віків", відчувається романтичний подих минулого, часи Козаччини, боротьби за волю України. Візія автора захоплює читача:

*Коли присниться степ, повіє духом волі,
Сідаю на коня і їду в даль віків,
І бачу Чорний Шлях, і валки чумаків,
Кріпацтва людський жах і плечі наші голі...*

Далі автор майстерно малює картину нападу загону козаків на татарську орду. Та кінець свого видіння-сну поет закінчує подіями радісної сучасності:

*...І вперше за віки прозріло скуте місто,
Вже синьо-жовтий стяг підносять шахтарі,
Співають "Отче наш" і діти й матері
І щастя розквіта над Києвом барвисто...*

До історичної тематики автор повертається в творах "Смерть" та поемі "Мазепа". Тематиці здобутої волі Україні, самостійності, автор присвячує вірші "Довгождана вістка", "Диво". Надовго запам'ятовуються вірші "Моя мова", "Вітання".

Серед творів, що оспівують красу природи, впадає в очі ніжний ліричний вірш, який проситься покласти на музику:

*Біла хмарка пливе над Сулою,
В небі сонце й безмежжя краси.*

*Мила мрієчко, глянь -- над водою
Похилились прадавні ліси...*

Таких поезій тут є кілька. Читаючи їх, можна припускати, що автор свого часу захоплювався поезією Союрї та Максима Рильського.

Свої оригінальні поезії Вишневий закінчує поемою "Мазепа". У пролозі до поеми автор ставить собі за мету очистити образ гетьмана від побрехеньок і наклепів, якими не скупилась як царська, так і червона Москва:

*Тож я берусь твій образ воскресити,
Густий туман розвіяти з чола,
А тих співців, що славили неситих,
Покриє хай неслава і хула.*

В дальших розділах автор відтворює психологічний стан гетьмана, його переживання після поразки, визнання своїх помилок, смерть і, зрештою, як дух гетьмана повертається на оновлену вільну Україну, дорікаючи тим, що свого часу зрадили його й пішли до облудної Москви. І закінчує рядками:

*Не встану я, та вічно буду жити,
Мій дух віки витає над Дніпром,
Не дасть він вам ні ворогам спочити,
Я їду, їду з Тарасом і Франком.*

В окремому розділі читаємо переклади Вишневого з польської мови та переклади двох поезій Пітера Скжинецького з англійської мови.

Як відомо, Адам Міцкевич був заарештований царською владою і висланий до Росії. Чимало часу прожив і в Україні та в Криму. Захоплювався українською народною творчістю, був знайомий з українськими авторами П. Гулаком-Артемівським та М. Максимовичем. Ціла низка наших поетів перекладали твори Міцкевича, найбільше переклав Максим Рильський, доставши не одну нагороду від польського уряду, зокрема за переклад його найкращого твору "Пан Тадеуш".

Закінчуючи, вітаємо Григорія Вишневого з цим першим, але вдалим деб'ютом.

Австралія, 5.4.1993 р.

Bloor West Village
BAKERY & CAFÉ
763-3365

*Натуральний доброякісний європейський хліб
та різні печива і торти*

Завітайте до нас -- будете вдоволені!
2202 Блур стріт Вест -- ТОРОНТО
(схід від Runnymede Rd.)

НЕ ЖАРТОМА, А ВСЕРЙОЗ Достовірні факти з України

Якщо красти, то Богиню

В Україні можна вкрасти усе, навіть батька з матір'ю. Виносять і вивозять товар з магазинів та кіосків, фабрик та заводів, духовні скарби музеїв та церков. Пригадаймо хоча б обурливі факти грабіжництва культурних цінностей з Львівської картинної галереї, Олеського замку, святих клейнодів з Переяслав-Хмельницького музею... Злодії нещадно розтрошчують рами, хутко скручують картини і тікають з ними. Або виносять під пахвою чи під полою плаща булаву й шаблю Богдана Хмельницького. А охоронці сплять або десь далеко гуляють, скоріше всього за домовленістю із злочинцями.

Проте, як крадуть могутню статую в 400 кілограмів, уявити важко -- не вистачає фантазії. Саме стільки важить антична богиня вогню, вилита з бронзи, котра майже півстоліття прикрашала мальовничу місцевину Харківського зоопарку. Фігурою красуні милувалися і дорослі, і діти -- численні відвідувачі саду звірів. Біля неї зупинялися на перепочинок, споглядаючи довколишні принади. Тільки-но відгриміла війна, ще не залікувало її рани місто, не позбулося руїн, а вже знайшлися творці, щоб звести на зеленій галявині прекрасну постать жінки -- на радість людям. Але її через стільки літ (!) вподобали сучасні мисливці за кольоровими металами, щоб мати з неї гарний зиск, продати за долари.

Яким чином нещодавно вивезли зловмисники скульптуру? Це -- загадка для всіх. І розв'язати її належить правоохоронним органам. Доволі їм дрімати, чекати, поки Україну розграбують ущент у доларовій лихоманці спритні й нечисті на руку "дільці". А де ж нині сама богиня? У якій темниці-підвалі припадає пилом чекаючи на рятівника або ж грошовитого покупця? Чи вже, боронь Боже, пошматована і по частинах продана? Або й цілісінька перевезена через кордон? У нашої молодій державі, на жаль, поки що все можливе...

Найкраща партія -- наша!

Так вважають близько трьох тисяч мешканців України, котрі об'єдналися... в республіканській партії любителів пива -- найтолерантнішій і наймиролюбнішій з усіх створених. Відбувся установчий з'їзд її, що тривав п'ять годин. На ньому обрано політбюро на чолі з Генсеком підполковником Володимиром Мірошніченком і було випито 150 літрів пива під солону й запашну соломку. "Від світлого пива до світлого майбутнього!" -- головне гасло партійців, лави яких успішно зростають. Уже діють обласні організації -- в Києві, Сумах, Одесі, Харкові, на підході -- у Львові.

Партія має і свій пресовий орган -- газету "Півний зал", де надруковані програма, статут, звернення до соратників, інші "документи". Оголошено конкурс на створення власної атрибутики, готується відкриття центального сімейного клубу любителів пива, встановлюються контакти з послідовниками відомого на весь світ

гумориста Ярослава Гашека з Чехії та Словаччини, розгорнуто кампанію за достаток пива розмаїтих сортів, культуру споживання.

Такий оригінальний спосіб теж годиться в боротьбі за незалежність та права людини. І чудова база для цього в нас є -- виробниче об'єднання "Оболонь", генеральний директор його Олександр Слободян. Підприємство випускає найрізноманітніше темне, світле, спеціальне, фірмове пиво -- "Столичне", "Київ", "Українське", "Ювілейне", особливе "Оболонь" і "Топак". Об'єднання єдине із республік СНД, що експортує свою продукцію в далеке зарубіжжя. Нині її залюбки вживають англійці, канадці, американці. Останні за пляшку нашого пива платять два долари, тобто значно дорожче, ніж за своє вітчизняне. Гальмує справу лише відсутність в нас сучасної тари, красивої упаковки. * Отож пийте українське пиво! Вливайтесь в лави партії любителів пива!

Золота зірка на грудях України

Україна поволі, але впевнено проривається на світову арену. І далеко не лише потоками смачного пива. Європейська конвенція виробничників, штаб-квартира якої знаходиться в Мадриді, присудила Маріупольському машинобудівному концерну "Азовмаш" Золоту зірку і спеціальний приз "Золота арка Європи". Ця престижна міжнародна нагорода засвідчує визнання взірцевої якості продукції українського підприємства. Його контейнери і вали, залізничні цистерни і металеве обладнання відомі по всій Європі та Азії.

Нам є немало чим хорошим подивувати планетарний ринок, але не вміємо про те робити розголошу, широко й ефектно рекламувати себе у світі. Ще спрацьовує синдром меншовартості, що прищеплювався нам віками. Якби не він, певно, були б усіяні груди України найвищими нагородами! І хочеться вірити: вони ще попереду.

** Продається вже в нас, у Канаді, і з супер-сучасною, красивою старою-упаковкою: золото-чорною, п'ятираменною зіркою. Написи двомовні, англо-французькі: "Рускі"; імпортед рашен бір; продукт оф СНД". Правда, "випродуковано бай Обокен Бревері, Кієв, Юкраїн". Неясно? Ні, наші пивовипівці. Такими методами і "атрибутикою незалежність не здобувається, лиш руйнується. -- Ред.*

У квітучий Крим з'їхалися перші масові відпочиваючі й туристи, яким чудовий настрій допомогли створити не лише неповторна природа, сяюче море, а й фестивалі гумору "Травневі усмішки". Веселі концерти з успіхом пройшли в Сімферополі та Ялті. ■

ЕКСПОНАТИ, ВІД ЯКИХ ХОЛОНЕ КРОВ

У Дніпропетровському історичному музеї ім. Дмитра Яворницького відкрилася виставка, присвячена голодоморові 1933 року.

В експозиції -- плакат "Що дав селу Жовтень". Колись цей плакат виконував пропагандистську роль. Виставка ж демонструє, що насправді дав селу Жовтень. В експозиції можна простежити за тим, як Україна за Сталіна поступово втрачала й ту малу автономію, яку вона попервах мала. Якщо в 20-х роках ще існувала така організація як "Укрхліб", то згодом її цілком витіснила інша -- "Союзхліб". В комори останньої, як бачимо на знімках тієї пори, і звозили українські селяни вирощений ними хліб.

На виставці відвідувачі бачать портрети тодішніх партійних керівників, які несуть персональну відповідальність за лихо, заподіяне українському селянству, -- Сталін, Косіор, Хатаєвич... І одна з найзловісніших постатей -- Павло Постишев, призначений Сталіном "главголом" (головним по організації голоду).

В експозиції показуються елеватори, які масово будувалися в області в ті роки. Серед них величезний Дніпропетровський, збудований 1930 року. В них було повно зерна, а колгоспники, які його виростили і зібрали, вже були приречені на вимирання. На інших світликах -- зерно, якого вилучили так багато, що його вже ніде було зберігати -- воно лежало собі просто неба.

Один з експонатів виставки -- обласна газета "Зоря" за 30 грудня 1932 року. В газеті вміщена так звана "чорна дошка" з "відстаючими по хлібозаготівлі господарствами". Потрапити на таку дошку означало для колгоспу найгірше -- в таке село приїздили уповноважені і вже викачували з нього все до решти.

Автори експозиції виставили в ній лихої пам'яті "Закон про п'ять колосків", як його схрестили в народі. Люди, які пережили це, добре знають про що мова, за що можна було заробити строк ув'язнення. І тут же, як ілюстрація, -- самі оті п'ять колосків, які могли людині подарувати життя, а могли й відібрати...

Не залишають байдужими матеріали справи Павла Кобицького й Івана Бежевця, колгоспників артiлі імені Будьонного Софіївського району, репресованих у тому ж таки 1932 році, коли тільки-но вийшла постанова ЦК, що по суті оголошувала війну своїм же селянам. Поряд на світлинах момент засідання комісії по розкуркуленню в селі В'язівка Юр'ївського району (1930 р.). Члени комісії складають списки тих, кого належить розкуркулити... Війна, оголошена заможному селянинові, господареві, трудязі, зрештою, й привела до того, що ми маємо сьогодні в Україні, -- хронічні проблеми з продовольством, дефіцити, черги...

Ось справа селянина-куркуля (за тодішньою офіційно термінологією) Василя Коваленка, 1880 року народження з села Терни Чорногiлавського району на Дніпропетровщині. Цього Василя Коваленка репресували 1932 року за "контрреволюційну пропаганду і антирадянську агітацію, спрямовану на зрив господарсько-політичних заходів партії та радянської влади на селі".

Ресабілізували селянина лише за указом президента М. Горбачова 1989 року.

Голод... Ось документи, від яких холодне кров у жилах. Біля них припиняють зупиняються школярі, боляче переживають давньоминуле -- адже лихо зачепило мало не кожну селянську родину.

*"До Ново-Миколаївської артiлі "Шлях до комуні"
10/Ш-33 року*

Заява

Прохаю правління артiлі дати на нашу семью яких-небудь продуктів, хоч безрези чи одходу якого на кашу чи куліш, бо ми вже попухли з голоду..."

Справи, справи доведених до голодного відчаю людей, яких судила за злочинців держава, котра сама своїми "господарсько-політичними заходами" доводила цих людей до останнього кроку...

На виставці відвідувач знайомиться з виданнями останніх років, які нарешті донесли до читача правду про голодомор, злочин проти власного народу. Серед цих видань -- народна книга-меморіал "33-й: голод", видана 1991 року в Києві. Її упорядники Володимир Маняк і Лідія Коваленко цього року посмертно стали лавреатами Державної премії України ім. Тараса Шевченка. Не меншає відвідувачів на виставці, яка розповідає про злочин, що не підлягає забуттю.

*Микола ЧАБАН,
один з авторів народної книги-меморіалу "33-й: голод"
Дніпропетровськ, квітень 1993 року*

GEO. H. CREBER (від 1897 року) 208 Kingston Rd. at Woodbine УКРАЇНСЬКА ФІРМА ПАМ'ЯТНИКІВ У ТОРОНТІ

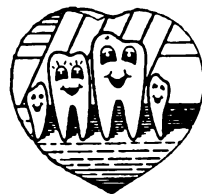
- першорядні майстри, скульптори і креслярі;
- імпортований і місцевий граніт, бронза;
- фотографії на порцеляні, нагробні написи;
- хоч замовлення виконують висококваліфіковані майстри -- наші ціни найпоміркованіші!

Тел. вдень -- 691-5712 і увечорі -- 762-3502
РОМАН ДЕМКІВ

ВІДОМА ДЕНТИСТИЧНА КЛІНІКА д-ра ЯРОСЛАВА ШУДРАКА

Дає якісну професійну обслугову.

DR. J. SHUDRAK
DR. A. KOSTIRKO
DR. Y. KOSTYRKO

1555 Bloor St. W.
(на захід від вул. Dundas)
TORONTO, ONTARIO
M6P 1A5

*Приймає за телефонним
домовленням і в нагалих
випадках!*

Тел. 532-3002

У ПЕРШУ РІЧНИЦЮ ВІДХОДУ У ВІЧНІСТЬ Д-РА МИХАЙЛА БОРОВИКА

Невблаганна межа життя. За нею починається фізичне небуття, незвідані й далекі світи, потойбічне життя. Хоч добра й потрібна людина вся ніколи не відходить. Вона ще довго перебуває у цьому світі у своїх добрих ділах, у теплих спогадах, у пам'яті рідних та близьких людей. Вона відроджується у погляді очей дітей чи онуків, у їхній настанові до чесного життя, до благодійних справ і продовжується генетично у безлічі поколінь своїх нащадків.

На жаль, нещадна смерть якраз забирає людей інтелекту, котрі б могли ще прислужитися українському народові, внести новий вклад у його духовну спадщину. Так, працьовиті інтелегентні люди вичерпуються скоро. Це сталося з св. п. д-ром Михайлом Боровиком, автором книг "Українсько-канадська преса та її значення", "Століття українського поселення в Канаді (1892-1991)" та інших важливих праць.

Д-р Михайло Боровик народився 6-го квітня 1922 року в патріотичній українській родині в Галичині. Гімназійну освіту здобув у Львові, продовжив студії у вищій економічній школі в Мюнхені, в Оттавському університеті -- на славістичному відділі і в бібліотечній школі. Згодом здобув ступінь доктора філософії в Українському Вільному Університеті в Мюнхені, захистивши дисертацію на тему "Українці Канади та їхня преса". Окрім того, будучи з 1943 року членом ОУН, впродовж всього життя був активним в громадсько-суспільному житті української діаспори.

Михайло Боровик разом з потоком воєнних біженців перейшов усі випробування в пересильних таборах, але чекаючи на вирішення своєї долі репатріаційними комісіями, не залишався бездіяльним навіть і серед цієї непевності. Прибувши до Канади, він поселився у Вінніпезі, згодом одружившись із Дарією Голян, переїхав до Торонто, а ще пізніше перебрався до Оттави, де 11 червня 1992 року відійшов у вічність.

Вже минув рік як мій приятель Михайло Боровик залишив цей неспокійний світ назавжди. Хвороба і непосильно-виснажлива праця над останньою книгою "Століття українського поселення в Канаді" зламала цього виходця із старовинного козацько-шляхетного роду, з Чернігівщини, що має свій герб "Вогоньчик". Як дослідник Михайло Боровик продовжив славі сторінки українського письменства, хоч нелегко приходилося йому спинатись на вищі щаблі науки. Це він здебільшого робив з почуття обов'язку перед українським народом. Його науковому ростові передувала участь на Східному фронті, поранення, важка праця на утримання родини, постійне поповнення особистих знань. Багато корисного зробив д-р Боровик для української спільноти, зокрема для поселенців Канади через видану ним до 100-ліття книгу. В ній зазначено: "Очевидно ця праця має свої недоліки, бо чи спроможні ми згадати та перерахувати успіхи українців в Канаді за 100 років в одній книжці?" Перелічити і не пропустити чогось дійсно важко, осо-

бливо, коли підірване здоров'я не сприяє виснажливим дослідженням...

Особисто я зблизився з бл. п. Михайлом під час моїх бібліотечних студій в Оттавському університеті. Він був надзвичайно пильним студентом і винятково добрим товаришем. Якраз він допоміг мені наздогнати програму, коли я припізнився із моїм навчанням. І згодом я з радістю погодився на його запрошення: прийняти участь у концерті у листопаді 1964 року, що проходив в Оттаві. І чомусь мені завжди пригадується, пов'язаний з тим концертом, дещо смішний невеличкий епізод. А було це так: після концерту я завітав до подружжя Боровиків. Вони якраз втішались новою хатою. На той час у родині було вже двійко діточок -- старший Роман (тепер поважна і шанована людина -- канадський консул у США, Баффало) і молодша донечка Лариса (тепер добрий адвокат). Мала Лариса запам'ятала мене зі сцени з пишним волоссям, тобто, з перукою. Таким вона побачила мене спочатку в себе вдома. Та коли та перука як сценічний атрибут була знята, дитина на вигляд моєї лисини з тривогою зауважила: "Мамо, мамо, подивись, цей пан має велику діру в голові".

З боєм сьогодні згадуються подібні веселі випадки із нашого довголітнього спілкування чи то в побуті, чи в університетських стінах, чи із спільного бібліотечарського зайняття. Вже між нами немає доброго Михайла, та незатертим залишився спогад по ньому у всіх українців виданими його книгами. Можливо, що остання була непосильним тягарем для його слабого здоров'я.

Всього рік перейшов по великій втраті. Діти -- Роман і Лариса, якимось потрохи відходять від тяжкого горя, бо в молодих стрімке життя. Хоч і їм важко після відходу дорогого батька, та найважче вірній Михайловій дружині -- пані Дарії або Дарці, так її називають друзі. Вона все життя була опорою для свого чоловіка -- в радостях і смутках, в його щоденній невтомній праці. Всі роки спільного життя вона несла на собі весь родинний тягар, з клопотами і негараздами, щоб створити чоловікові Михайлові найсприятливіші умови для інтелектуальної праці. І написання останньої книги в значній мірі було облегшено вірною дружиною Дарією.

Жаль, але даліше "відплітають сірим шнурком у вирій..." І довго у повітрі звучить їхнє прощальне "кру". І довго в історії українських поселень залишиться творчий та громадсько-активний слід д-ра Михайла Боровика. Вічна Йому пам'ять та спокій Його душі!

Йосип ГОШУЛЯК

У ПАМ'ЯТЬ КОНСТАНТИНА КОРШУНА ФЕДОРЕНКА

У восьму річницю відходу у Вічність мого єдиного брата Константина Коршуна-Федоренка, який упокоївся 12-го червня 1985 року і похоронений поруч наших незабутніх Батьків на цвинтарі Парклавн у Торонто, пересилаю \$50.00 на пресфонд "Нових Днів" як нев'янучий вінок у Його пам'ять.

Нюся Семотюк з чоловіком Ярославом

ХАТХА-ЙОГА -- НАУКА ПРО ЗДОРОВ'Я І ДОВГОЛІТТЯ

У журналі "Знання -- сила" була надрукована стаття І. Євтеєва-Вольського про його досвід самолікування за допомогою вправ із індуської науки про фізичне здоров'я "ХАТХА-ЙОГИ". Гіндуські йоги протягом 3000 років розвинули цю унікальну науку, тож з цією статтею варто познайомитися. Він пише:

"Мені тепер 72 роки. За своє життя я переніс цілий ряд тяжких хвороб, в тім числі шість разів запалення легенів. У наслідку останнього у мене утворився пневмосклероз обох легенів із приростанням плеври до грудної порожнини. Розвинувся туберкульоз легенів. На п'ятдесятім році мого життя, у мене стався перший інфаркт міокарда. Я пролежав біля п'яти місяців у лікарні. А виписавшись із неї не розставався із нітрогліцеріном і валідолом. Через десять років я мав другий інфаркт міокарда. Я пролежав знову три місяці в лікарні. А через три дні після того, як мене виписали із лікарні стався новий серцевий припадок. Я пролежав іще декілька місяців у лікарні, а коли відчув, що зовсім помираю я упросив свою жінку взяти мене із лікарні додому. У мене появилася іще до всього цього артрит... В шийних хребцях повідклалися солі і від того перестали підніматися і зачали дуже боліти руки. Голос став хриплим, мені стало трудно говорити... І ось знаходячись в такому стані, я познайомився із книжкою Рамачарака -- "ХАТХА-ЙОГА" -- наукою йогів про фізичне здоров'я. Йоги дивляться на догляд за тілом і на розвиток його, як на завдання не менш важливе, чим, скажемо, розвиток умових здібностей людини.

Прочитавши уважно декілька разів цю книжку і вбравши десяток вправ (багато були не під силу моему серцю), я пунктуально став їх робити, виконуючи поради про правильне дихання і вживання води. Я твердо запам'ятав основний принцип йогів -- сувору поступовість.

Ранком, як тільки встаю, відкриваю вікно, і роблю -- так зване "повне дихання". Починав із трьох дихань, тепер роблю їх по двадцять. Паралельно випиваю декількома ковтками склянку води (гарячуватої). Роблю круговоротні рухи головою зправа-наліво, зліва-направо, і вниз, і вгору по десять разів. (Починав їх також із трьох.) Це допомогло мені позбутися від артриту. Потім роблю іще інші дихальні вправи: Глибоко дихаю по черзі кожного ніздрю (закриваючи пальцем іншу) по двадцять разів.

Крім того, вживаючи метод самопсихотерапії, тобто заставляючи себе з великою вірою, щоб руки рухались, і в цей час роблячи легкий (сухий) масаж їх, я досягнув того, що через півмісяця цього зайняття руки поступово стали рухатися, а головне -- перестали боліти. Тоді я зачав робити вправи, рекомендовані йогами. Після цього руки мої нормально рухаються і працюють.

Після такої "зарядки" я приймаю водяний душ (купіль). Спочатку брав теплий душ, але з кожним днем знижував температуру води. Тепер я приймаю холодний душ. Всі вправи я починав виконувати не більше трьох разів, не перевантажуючи себе відразу.

Води випиваю за день 8-10 склянок, включаючи сюди чай і суп. Цими фізичними і дихальними вправами я займаюсь одинадцять років. І не дивлячись на те, що "незворотні явища" у мене осталися, я все ж таки працездатний. М'язово за цей час я дуже зміцнів. Вагу тіла увесь час тримаю у межах 83 кілограмів при рості 175 сантиметрів. Голос мій повернувся, зміцнів, і молодо, як говорять, соковито і дзвінко звучить. Для мене це дуже важливо, бо я викладаю спів.

Не дивлячись на те, що мені пішов 72 рік, я цілий день рухаюсь, роблю всі покупки для господарства, навчаю учнів, співаю з ними цілими годинами. І все це дало мені те, що я став точно і акуратно займатися відновленням здоров'я за системою йогів"...

В тім же журналі поміщена замітка Ю. Харіна, старшого терапевта 15-ої московської лікарні. Ось, що пише старший лікар-терапевт:

"Іван Якович Євтеєв-Вольський багато років знаходився під моїм лікарським наглядом. Його успіхи в ділянці зміцнення свого здоров'я, не дивлячись на похилий вік і перенесення двох інфарктів міокарда, безумовно, заслуговують уваги. Ми повинні признати, що багато із того, що йоги рекомендують для фізичного достатку людини може бути з великою користю прийнято нами... Рахуючи дихання найважливішою функцією організму, йоги особливо докладно зупиняються на необхідності правильного дихання. Для цього ранком потрібно виконати цикл дихальних вправ, котрі сприяють збільшенню "життєвої ємкості легень", розвивають дихальні мускули, розширюють грудну клітку. Дихальна гімнастика за методом йогів не потребує особливої затрати енергії, і може бути рекомендована в деяких випадках гіпертонічної хвороби, і склерозу судин...

Поряд із своєрідними методами дихальної гімнастики йоги рекомендують і різні фізичні вправи. Ці вправи не являють собою нічого нового, вони подрібні на звичайні наші гімнастичні вправи, які ми робимо під час ранкової фіззарядки.

Різниця полягає лише в тому, що вони управляють і зміцнюють, як говорять йоги, не тільки тіло, а і розум, і дух. Розуміти це потрібно так: роблячи, фізичні вправи, особливо в тих випадках, коли вони мають ціль позбутися якихсь хворобливих розладнань вашого організму, ви поряд із самими вправами (а також масажем і т.п.) користуєтесь і "словесним наказом" тому організму, котрому необхідно "поправитися". Форма словесного "НАКАЗУ-ЗВЕРТАННЯ" може бути будь-якою, але говорити "вслух" потрібно те, що вам здається найбільше доречним і відповідним, вкладати в слова якнайбільше впевненості та непохитної волі.

Спірним видається питання доцільності вживання великої кількості води: у старших людей при наявності артеріосклерозу судин або гіпертонічної хвороби не у всіх випадках це може бути рекомендовано...

Не випадково у фізичній культурі йогів обмивання тіла уважається обов'язковою умовою зміцнення здоров'я. Вони обосновують необхідність щоденного обмивання тіла, підкреслюючи значення шкіри, як органа виділення нечистот і отруйних продуктів розпаду...

Цими основними принципами фізичної культури йогів користувався протягом одинадцяти років І.Я. Євтеєв-Вольський, не дивлячись на похилий вік і свої хвороби: артеріосклерозу і склерозу серця із миготливою аритмією, а також пневмосклерозу... Правда за ці одинадцять років йому приходилося вдаватися до медикаментальних засобів і "спокою", але це було тимчасово і порівнюючи рідко. В основному І.Я. Євтеєв-Вольський, щоденно користувався фізкультурою йогів, що несумнівно принесло йому велику користь".

*Із російської скорочено переклав Іван Перепадченко,
Торонто, березень 1993 р.*

ТАК, "ЖИТТЯ ПРОЖИТИ -- НЕ ПОЛЕ ПЕРЕЙТИ"

Вельмишановний Пане ДАЛЬНИЙ!

Отримав першу "ластівку" 1993 року. Вдячний. Журнал зробив на мене дуже добре враження. Якість паперу, друк, редакційна обробка не йде в порівняння навіть з (американською) "Сучасністю".

"Нові Дні" відкриває українському читачеві американський континент українського письменництва.

Стаття -- "Життя прожити -- не поле перейти..." доносить живий повнокровний образ і характер українського-канадського поета і вченого Яра Славутича. До того варто було б додати хоча невеличку підборку поезій, і поет Яр Славутич "заговорив" би з читачами сам.

Коли я познайомився з біографічними даними канадського поета і вченого, мене відвідала сумна думка: Що було б, якби Яр Славутич після війни й перебування в Німеччині повернувся б на батьківщину -- я навіть наперед відкидаю ймовірні трагічні наслідки такого вчинку, -- а чи досягнув би він на батьківщині того, що досягнув на "чужині"?... І відповідаю: Ні! Ні в якому разі!...

Щоб зробити значну людську кар'єру в капіталістичній Канаді, людина повинна була бути порядною і чесною, працьовитою і енергійною, та ще й талановитою!... В СССР всі ці якості нічого не варті, якщо ти не комуніст і якщо -- до того ж -- мама тобі свого часу не співала аварську "колискову":

*Ой сину, мій сину, коли виростеш,
ти повинен навчитися видирати м'ясо з зубів вовка!...*

(Див. "Мой Дагестан" Расула Гамзатова)

А хто здатний видерти м'ясо з зубів вовка? Певна річ, тільки ще більший вовк. Ще підліший і жорстокіший звір.

Таких вовків культивували 330 років при Російській імперії (сюди ж входять 70 років радянської імперії).

Звідки було братися милосерддю і людяністю в "стране советов"?

Незабаром національні цінності перейдуть у власність мафіозних структур, які не показуватимуть світові ні вчительку, ні професора, а тільки "чорнуху" і "порнуху"... Цікаво, що говоритимуть тоді сноби-"підпанки"?

З пошаною,

О. Коцюба, Львів

А ЦЕ ПРО ЩОСЬ ІНШЕ...

Збираючись вислати Вам передплату, я пригадала, що в числах журналу за 1991-92 рр. був Ваш допис про подорож в Україну.

Захотілося знову прочитати... Особливо тому, що Ви туди попали саме, коли в Москві комуністи пробували зробити переворот.

При читанні мене знову зворушила Ваша зустріч з Мамою. Я тишилася, що вона, не дивлячися на її вік, бадьоро тримається...

Цікаво було ВДРУГЕ прочитати. "Проковтнула" за пару годин... Враження надзвичайне.

Написано, я б сказала, об'єктивно, не бажаючи догодити жадній партії, чи середовищу, писали те, що там бачили чи чули. Цікаво чи були відгуки і які?

Лариса Дончук, Філадельфія

Відгуків було багато і всі прихильні. Ред.

ВІДНОВЛЕНО Т-ВО "ВІДРОДЖЕННЯ" У КИЄВІ

Сьогодні один з найщасливіших днів у моєму житті, бо одержав листа зі столиці України, в якому повідомляють, що в Києві відновили існування передвоєнного Т-ва "Відродження" для боротьби з алкоголем і ніотиною. Я є головою цього Товариства від 1936 року, на жаль, на еміграції не вдалось його відновити. Лише мала Денисенко відновив його на терені Австралії і мають там поважні успіхи.

Мабуть, не треба нікого переконувати, скільки шкоди та моральної руїни зробило вживання алкоголю і нікотину для нашого народу... І тепер в Україні панує нечуване пияцтво, головню серед молоді, але також і на еміграції. Крім утрати здоров'я пияцтво і курення забирають мільйони доларів, які можна б тепер зжити для допомоги вільній Україні, що бореться з великими економічними труднощами. Комітет під проводом редактора престижного журналу "Розбудова Держави" п. Віктора Терена створив уже організацію, яку очолюють визначні лікарі, професори і громадські діячі і яка вже розпочала відповідну кампанію через збори, пресу, радіо та телебачення. Ми повинні лише прилучитися до цього "хрестоносного походу" і боротися з тими язвами, що розкладають нас і морально... Я на старість допомагатиму в цій благородній боротьбі всіма моїми фінансовими засобами, а рівночасно кличу на допомогу всі наші громадські, жіночі і молодечі організації в усіх країнах...

Микола Григорович Ценко, Філадельфія

Шановний Миколо Григоровичу!

В іншому своєму листі Ви пишете, щоб ті наші читачі, які свого часу "мали стільки енергії, злої волі і ненависти" до Вашого проекту допомоги бразильським українцям "проявили тепер амбіцію допомогти "Новим Дням" зібрати потрібних 6,000 доларів дефіциту... Я буду оплачувати за кожну зібрану тисячку по 100 дол. І вони не збідніють, і я не збіднію, а на другий світ і так нічого не заберемо..."

Тримаємо Вас за слово. Ануж станеться ще одне чудо, таке як з Україною!

Мар'ян (Григорович) Дальний

ДОПОМОЖІТЬ ВРЯТУВАТИ ВАСИЛЯ КОРНІЄНКА!

Вельмишановна пані Адо Горгота!

Вибачте, що турбуємо Вас повторним листом. Наше життя настільки тяжке і складне, що ми вимушені писати.

Раніше ми розповіли Вам сумну історію про тяжку долю нашого єдиного дорогого сина. За ті долари, що Ви вислали нам, ми придбали деякі ліки для сина, які в якійсь мірі полегшили його стан здоров'я, але тепер постійний страх і тривога за майбутнє здоров'я сина не полишають нас та й кваліфіковані лікарі для порятунку сина настійно рекомендують лікування за рубежом.

В останній час становище в нашій сім'ї ускладнилось. Варварська хвороба поліартрит прикувала мене до постелі. Але я людина похилого віку (64 роки), промучився в період жакливого сталінського тежиму, 46 років пересувався з допомогою милиць, але не відчаювався, здобув середню і вищу освіту і 25 років працював зав. бібліотекою в рідному селі. Тепер моє життя котиться на захід. Отож і хочеться мені в останні роки свого життя за всяку ціну врятувати сина.

Ми вже Вам, здається, писали, що йому 32 роки і він має двоє маленьких діток. (Він інженер цивільної авіації, до хвороби працював начальником в аеропорту Дніпропетровська. -- Ред.)

Для його ефективного лікування за рубежом потрібна валюта і немала сума, а де мені її взяти, прикутому до постелі.

Долаючи всі перешкоди ми, нарешті, відкрили валютний банківський номер в м. Києві, на який можна було б пересилати долари. Ось він:

**м. Київ, вул. Інститутська, 12, банк "Україна",
р/рахунок 800072924, Корнієнко Григорію Силівичу**

Ми знаємо, що редакція може допомогти лише друкуванням словом, але ми дуже благаємо: дайте в своїй газеті змістовне оголошення, яке б побудило доброзичливих людей відгукнутися на наш вічний біль.

Ви, мабуть, знаєте, скільки потрібно валютних коштів, щоб відправити за рубіж нашого сина. А тому, якщо будете поміщувати об'яву, приблизну суму вкажете самі. Можливо у Вас є зможні люди з добрим серцем і щирою душею, або такі ж благодійницькі організації...

Не судить нас суворо за наш лист-молитву, який ми пишемо до Вас із сльозами. Якщо у Вас є хоч якась можливість допомогти нам у безмірному горі, то Бог Вас не забуде і ми до кінця днів свого життя будемо молитися за здоров'я Ваше, Вашої родини і всіх хто нам допоміг і ще допоможе.

Хай береже Всевишній Вас і Вашу сім'ю!

З прихильністю і любов'ю Григорій і Софія Корнієнко

**256513 Україна, Київська обл.
Ставищенський р-н, с. Журавлиха**

На перший заклик у справі закордонних ліків для Василя Корнієнка ("Нові Дні", липень-серпень 1992 р.) відгукнулись деякі читачі з Торонто і з Австралії. Нинішнє звернення спрямоване передусім до українських лікарів, благодійницьких організацій і людей заможних. Спогад батька, Григорія Корнієнка, про голод 1933 року, а також його вірші друкувалися в "Нових Днях". Останні -- в червеному числі "Короткий курс" і "Страшні літа", стор. 2 -- Ред.

ЗГАДАЙМО ЩЕ РАЗ...

"Ім'я України вписав я на щит..." -- не тільки "провідна ідея", як твердить вельмишановна пані О.Ю. Копач, а й дорога, вибрана знаменитим геральдистом Миколою Битинським для розмови з інтелектуальним (якщо такий існує!) світом про визнання Велетня-України, що ось-ось матиме свій "Великдень".

Слухаючи його понад сорок років тому ще в таборах у Німеччині, не один із нас позазбручанських "лицарів" (бо ж мали відвагу не вертатись на "родину") позбувався повністю тягара "ведмежої лапи" на плечах розуміння й світосприймання довкілля. Його лекції були чудовим додатком до філософсько-релігійних отця-професора О. Попова та знаменитих лекторів академіка А. Животка з географії й Костя Даниленка-Данилевського (опісля отця УАПЦ) з нашої історії, а також частих вечорів новопосталого Руху мистців (МУР) в Ашафенбурзі.

І хоч сьогодні, -- як і все у світі робиться "навпаки", -- хоч колір герба не є ПОНАД кольором тла щита на державному прапорі України, як доказував Оверкович-Битинський, йти слідами "Лицаря Сузір'я" нам набагато легше й простіше.

Ів. Халєва

Вітаємо Вас усіх за добрий журнал "Нові Дні" для нас усіх тут і там! Висилаємо \$75.00 на річну передплату і \$50.00 на пресовий фонд.

Анатоль Маковійчук, Чикаго

...Журнал цікавий і читається з задоволенням. Бажаю Вам міцного здоров'я і витривалості у Вашій тяжкій праці...

В. Пилипенко, Вінніпер

...Журнал цікавий, тематика різноманітна, -- читаю його з великою приємністю. Бажаю Редакції витривалості, здоров'я і сил для дальшої праці.

Валентина Юрченко, Йонкерс

Шановна Редакціє!

31 березня 1991 р. став я передплатником "Нових Днів". Прагну скласти Вам GRATULACIJE за високий рівень журналу, за багату й різноманітну тематику, а в першу чергу за об'єктивний підбір публікованого матеріалу -- без політичних і конфесійних упереджень.

Бажаю дальших успіхів і зостаюся з повагою

Богдан Шарко, Мюнхен

Пересилаю на пресовий фонд \$10.00.

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "НОВИХ ДНІВ"

Гаран Євген, Вой-Вой, Австралія	\$100.00
Шведченко Євген, Торенсвіл, Австралія	100.00
Кревсун Василь, Спрінг Велі, Каліф. (у пам'ять своєї дружини Світлани)	50.00
Семотюк Нюся, Торонто (у пам'ять свого брата Константина Коршуна-Федоренка)	50.00
Цімовська Анна, Віловдейл, Онтаріо (у пам'ять свого чоловіка Петра)	50.00
Кравченко Валентина, Лідкомб, Австралія	40.00
Д-р Пундій Павло, Чикаго, Ілліной	25.00
Д-р Шебунчак Богдан, Блюмфілд, Н.Джерсі	25.00
Гречко Зоя, Вестон, Онтаріо	20.00
Відпочинкова Оселя "Україна", Дорчестер, Онтаріо	20.00
Д-р Джуль Павло, Гроссе Пойнте Шор, Мічіген	20.00
Дрозд Павло, Бурлінгтон, Онтаріо	20.00
Лютій-Лютенко Юрій, Сомерсет, Н. Джерсі	20.00
Марченко Максим, Кристал Біч, Онтаріо	20.00
Туркало Зиновій, Дес Плейнс, Ілліной	20.00
Колодка Петро, Брандфорд, Англія	£10.00
Лозниця Дмитро, Шотландія	£10.00
Мицько Ярослав, Лафборо, Англія	£10.00
Корнійчук Д., Садбурі, Онтаріо	\$15.00
Олійник Василь, Баннінг, Каліф.	15.00
Теличко К.М., Едмонтон, Альберта	15.00
Ткаченко Іван, Етобіко, Онтаріо	15.00
Бурда Іван, Перкінсфілд, Онтаріо	10.00
Данильченко Василь, Оаквіл, Онтаріо	10.00
Константин Марія, Воррен, Мічіген	10.00
Куліниченко Юрій, Найс, Ілліной	10.00
Полець Олександр, Ст. Антони, Мін.	10.00
Ференцевич Рома, Арлінгтон, Вірджинія	10.00
Фрішдак Осип, Чикаго, Ілліной	10.00
Федорович Богдан, Бад Сальфцифлен, Німеччина	5.00

Всім добродіям "Нових Днів" сердечно дякуємо за пожертви і допомогу! Це число журналу виходить, як звичайно, за липень-серпень.

**ЧЕРЕЗ НЕСТАЧУ КОШТІВ НАСТУПНЕ
ЧИСЛО "НОВИХ ДНІВ" ВИЙДЕ, правдоподібно,
також подвійним числом за два місяці.**

РЕДАКЦІЯ і АДМІНІСТРАЦІЯ

POSTAGE PAID AT TORONTO

Publications Mail Registration
Number 1668

if not delivered please return to:

NOWI DNI
P.O. Box 400, STA ~D~
TORONTO, ONT.
CANADA M6P 3J9

UKRAINE

'93 CHARTERS DIRECT TORONTO - KIEV

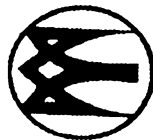
AIR UKRAINE

Direct charter flights from TORONTO to KIEV on AIR UKRAINE
beginning May 15th every 2 weeks. Price from \$1200.00 to \$1450.00
PRE-PAY tickets for your relatives in Ukraine to visit Canada on DIRECT
FLIGHT from KIEV to TORONTO \$1500.00

TOURS TO UKRAINE 2 WEEKS

HELLO UKRAINE:	Kiev 1, Lviv 5, Ternopil 5, Kiev 2 - 13 nts Departures: All charter dates	<u>from \$2190.00-\$2350.00</u>
GOLDEN UKRAINE:	Kiev 1, Lviv 10, Kiev 2 - 13 nts Departures: All charter dates	<u>from \$2290.00-\$2490.00</u>
HOSPITABLE UKRAINE:	Kiev 1, Lviv 2, Ternopil 8, Kiev 2 - 13 nts Departures: All charter dates	<u>from \$2090.00-\$2190.00</u>
THE BEST OF UKRAINE:	Kiev 1, Chernovtsi 2, Ternopil 2, Lviv 2, Yalta 3, Kiev 3 - 13 nts Departures: All charter dates	<u>from \$2290.00-\$2550.00</u>
BUKOVINA:	Kiev 1, Chernovtsi 9, Kiev 3 - 13 nts Departures: May 30, June 27, July 25, August 22, Sept. 5	<u>from \$2190.00-\$2290.00</u>
IVANO-FRANKIVSK:	Kiev 2, Ivano-Frankivsk 9, Kiev 2 - 13 nts Departures: May 30, June 27, July 25, August 22, Sept. 5	<u>from \$2190.00-\$2250.00</u>
DNIPRO CRUISE:	Eight-day cruise between Kiev & Odessa, 24 sailings, all inclusive from \$520.00 CAN per person, Outside Cabin, Main Deck, Two Lower Berths. TREAT YOUR RELATIVES IN UKRAINE	

YOUR RELATIVES IN UKRAINE CAN JOIN YOU!
FOR FURTHER DETAILS & PRICES
CALL YOUR FAVOURITE TRAVEL AGENT!

Air Ukraine

1013 BLOOR STREET WEST
TORONTO, ONTARIO
CANADA M6H 1M1
TELEPHONE (416) 537-2165
FAX (416) 537-1627
TELEX 06-218557
TOLL FREE LINE CANADA 1-800-268-1785